

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

Stiklestad mot 2030 – et verdivalg?

Av: Hilde Irene Strugstad

Veileder

Professor Gunnar Heiene

Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved

Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen

Det teologiske menighetsfakultet, 2015 vårsemesteret.

Emnekode: AVH505. Masteravhandling 30 ECTS

Studieprogram: Erfaringsbasert master i religion og etikk.

Innholdsfortegnelse.

1. Innledning.	3
1. 1. Tema og oppbygning.	4
1.2 Problemstilling.	5
1.3. Materiale og metode.	5
1.4 Disposisjon.	6
2. Historisk bakgrunn.	7
2.1 Olav Haraldsson.	8
2.2 Olav den hellige.	12
2.3 Stiklestad og Olavsarven, fra 1030 og fram til i dag.	15
3. Religionsdialog på Stiklestad?	20
4. Metode.	25
5. Intervjuene.	27
6. Analyse.	39
7. Oppsummering og konklusjon.	54
Litteraturliste.	56
Vedlegg	59

1. Innledning.

Som oppvokst i underkant av tre mil unna Stiklestad, på en gård full av gravhauger, ble jeg tidlig opptatt av historie. Og fra 10 – 11 års alder særlig av vikingtid og middelalder. Som student falt det seg naturlig å studere historie, som også resulterte i et mellomfag i Nordisk Høy middelalder og et mellomfag i Lokalsamfunnshistorie. I tillegg studerte jeg religionsvitenskap og samfunnsfag. Siden 2007 har jeg jobbet som lærer ved Verdal Videregående skole, som ikke ligger langt unna Stiklestad, nærmere bestemt i Stiklestad allé. For meg har det vært en drøm som har gått i oppfyllelse og samtidig en slags reise i kulturen rundt Olav den hellige. Og ikke minst har det vært interessant å følge med på debatten rundt Stiklestad som et kulturelt, politisk, historisk og religiøst samlingssted. Da jeg tok fatt på erfaringsbasert master i religion og etikk var jeg derfor bestemt på å skrive en avhandling med utgangspunkt i Stiklestad og Olavsarven.

For de fleste inntrøndere er nok *Spelet om Heilag Olav* som spilles på Stiklestad hvert år det de forbinder med Olav den hellige og den såkalte Olavsarven. Det nasjonale kultursenteret på Stiklestad forkortet SNK har siden starten som kulturhus i 1992 og som Nasjonalt Kultursenter siden 1996 vært et knutepunkt for all virksomhet på Stiklestad. Men SNK er ikke alene om å forvalte Stiklestad og Olavsarven. Kirken er naturlig nok også en viktig aktør. Stiklestad kirke ligger på stedet, likedan et katolsk kapell og et ortodoks kapell. Olav er felleskirkelig og Olavsarven blir dermed også ivaretatt som økumenisk samarbeid og gjennom religionsdialog opp mot andre religioner. Her er den norske kirke den mest sentrale aktøren. I tillegg kommer et bredt kulturliv med Spelet om Heilag Olav som den viktigste kultursatsingen inn i bildet. I tillegg er det mange både lokalt og på landsbasis som er veldig engasjert i Stiklestad og hvordan dette stedet skal forvaltes.

Det som for meg sto fram som mest interessant var hvilke *verdier* de ulike stemmene ville at Stiklestad skulle forvalte i fremtiden? Og hva med de ulike kirkesamfunnene på Stiklestad? Hva med de som ikke er kristne, som er ateister eller agnostikere? For dem er det jo en del av også i Trøndelag. Hva med de som tilhører andre religioner? Hva med de som er innvandrere i Norge, i Trøndelag i Verdal? Hvordan skal alle disse stemmene bli hørt på en så «kristen» plass som Stiklestad? Og bør Stiklestad brukes til religions og verdidebatt? Til tross for at Stiklestad Nasjonale Kultursenter som museum også formidler mye annen historie både fra norrøn tid og 2. verdenskrig, så er det nå først og fremst rundt Olav den hellige det meste kretser – naturlig nok. Og nå når det er så mange ikke – kristne aktører som også vil bruke Stiklestad som sin talerstol – hvordan tenker de som forvalter Olavsarven å forholde seg til

det? Tankene mine både som lærer i og student i religion og etikk begynte å spinne rundt religionsdialog på Stiklestad. I de senere årene har det vært stort fokus på Stiklestad mot 2030 både i regi av SNK selv, og av andre som er interessert i dette tusenårsjubileet. Det syntes meg derfor interessant å ta et dypdykk i dette og finne ut hvilke verdier ulike aktører i Stiklestadebatten ville legge til grunn.

1. 1. Tema og oppbygning.

Sommeren 2013 begynte jeg å ta vare på aviser og utklipp/kopier av avisinnlegg i forbindelse med Stiklestadebatten. Og da særlig det som gikk på religion og religionenes rolle på Stiklestad. Tanken var å kunne bruke disse i forbindelse med min masteravhandling. Det ble til slutt så mye at jeg her bare referer til hovedtrekk i debatten som har relevans for min oppgave. Det er mange stemmer som vil og skal mene noe om Stiklestad og ikke minst veien mot 2030. Mye av debatten har gått på det jeg vil kalle religionsdialog, multikulturalisme og verdier generelt. Hvilke verdier skal Stiklestad og Olavsarven tuftes på i nåtid og i framtid? Er det bare den lutherske kirke som skal bruke Olav når det er snakk om religion? Eller alle kristne retninger? Eller den største brannfakkelen av alle: skal alle religioner kunne samles på Stiklestad og ha en bit av Olav og Olavsarven? En viktig faktor i denne debatten var og er multikulturelt samarbeid og religionsdebatt og begrepet jeg velger å bruke: *religionsdialog*. Om Stiklestad skal være et sted for religionsdialog, om Stiklestad skal være et sted der ulike religioner skulle møtes? Eller om Stiklestad bare skal være et sted for de kristne? Eller til og med om Stiklestad skal være religionsnøytralt eller et multikulturelt senter? Jeg prøvde å begrense meg til bare sommeren 2013, men selv det skulle vise seg å bli en uoverkommelig oppgave. Selv om jeg kun holdt meg til lokalavisen *Innherreds Folkeblad Verdalingen* og regionavisen *Trønder – Avis* så var omfanget av Stiklestadinnlegg så stort at jeg skrinla planene om å bruke alle disse konkret i min oppgave. Derfor blir det bare til at jeg referer til dem på et mer generelt grunnlag.

For å avgrense oppgaven vil jeg konsentrere meg om tre av de stemmene en har hørt mest i denne debatten. Stiklestad Nasjonale Kultursenter (SNK) representert ved fagsjef Per Steinar Raaen. Stiklestadaksjonen representert ved Eivind Lundager. Og Den Norske Kirke representert ved biskopen i Nidaros Tor Singsaas. SNK og Den norske kirke er åpenbare ettersom de er de viktigste aktørene både i dagens Stiklestadarbeid og i arbeidet fram mot 2030. Stiklestadaksjonen representerer de som har vært kritiske til de to førnevntes Stiklestadideologi og som har signalisert et ønske om annet innhold i arbeidet på Stiklestad enn de to andre. Fellesnevneren for disse tre er at de er organisasjoner eller institusjoner. Det

er hva disse organisasjonene står for, deres verdier knyttet til Stiklestad og Olavsarv og også til religionsdialog som for meg er mest interessant å ta et dypdykk i. I oppgaven refererer jeg kun til de debattene som er relevant i forhold til temaet om religionsdialog og multikulturalisme eller religionsnøytralitet. Det er også debatter der mine tre informanter enten personlig, eller deres organisasjon har vært involvert.

I denne masteravhandlingen vil jeg først se på den historiske Olav Haraldsson, kongen, før jeg vier Olav den hellige, helgenen, oppmerksomhet. Så vil jeg se litt på Stiklestads historie omkring Olavsarven og det arbeidet som gjøres på Stiklestad fram mot 2030. Deretter vil jeg spinne litt rundt begrepet religionsdialog, før jeg går over til å gjøre rede for metoden for mitt arbeid med problemstillingen, med intervju som metode og stoffet jeg har til disposisjon. Etter dette følger selve intervjuene. Temaene for mine intervju og min analyse av dem er knyttet til tre hovedtema: 1. Olavsarv og verdier 2. Religionsdialog og religionssamarbeid. 3. Olav som konge og helgen.

1.2 Problemstilling.

Dette er det jeg vil finne ut noe av: Hvilke verdier bør Stiklestad ivareta fram mot 2030? Hvordan kan Stiklestad bidra til religionsdialog og bedre samarbeid mellom religioner? Må de som nå forvalter Stiklestad og Olavsarven foreta et verdivalg, eller er tusenårs Olavstradisjon like god i 2030? Derfor er min problemstilling og oppgavetekst: *Stiklestad mot 2030 – et verdivalg?*

1.3. Materiale og metode.

Kildematerialet mitt om Stiklestad og om Olav er stort, og det må gjøres et utvalg. I forhold til historien om Olav forholder jeg meg først og fremst til Snorre Sturlassons: *Den store Sagaen om Olav den hellige* utgitt i 2009 med Torgrim Titlestad som redaktør. Når det gjelder Olav den hellige, Olavsarv og Stiklestad er noe av stoffet fra SNKs egne seminar. En av de kildene jeg vil bruke er Øivind Østangs bok: *Hjem til Nidaros – Norges nølende vandring siden 1814*. (1997.) Den beskriver først og fremst kampen for og imot et erkebispesete i Nidaros. Men den gir også et glimrende innblikk i hvordan bevisstheten om Olavsarven har kommet og gått siden 1814 og i den sammenhengen er jo Stiklestad like sentral som Nidaros. Langslet og Ødegårds bok *Olav den hellige. Spor etter helgenkongen* fra 2011 belyser også flere av de samme tema som Østang, en god bok for å forstå Olavsarven. I 2014 utga Olavsarv og estetikk-miljøet i ved Høgskolen i Nord – Trøndelag en samling tekster fra nyere Olavsarv;

redaktør Idar Kjølsvik. Boken er kalt *Stiklestad mot 2030*. Den gir også glimrende innblikk i Olavsarven – sett med moderne øyne. En annen foredragssamling fra 2004 og 2005 på SNK med tittelen *Stiklestad og andre minnesteder* er en god kilde. Og da har jeg særlig benyttet *Stiklestad i kulturlandskapsperspektiv* av Michael Jones. Som kilde til både det historiske og kulturelle Stiklestad og da særlig Spelarven er Yngve Kvistads bok: *Stiklestad spelet – Slaget som formet Norge* (2003) god. Så har jeg en liten perle; boken *Stiklestad kirke. Vårt nasjonale arnested. – fra middelalder til økumenisk pilegrimskirke* (2013). Utgitt av Stiklestad sokneråd, og skrevet av lokalhistoriker Per Göte Larsen. Boken favner vidt med kirken i fortid og i nåtid som utgangspunkt, en fin kilde til Stiklestads historie.

Metoden jeg har tenkt å bruke er intervju. Det sier seg selv at en er nødt til å ta i bruk kvalitative metoder innenfor den tidsramme og det omfang denne oppgaven er rammet inn i. Intervju er en god metode for å få fram de ulike verdisyn og meninger rundt Stiklestads rolle fram mot 2030. I min analyse av dette materiale støtter jeg meg blant annet på Monica Dalens *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. (2011). På Anne Birgitte Leseth og Silje Maria Tellmanns: *Hvordan lese kvalitativ forskning?* (2014). Og framfor alt på Pål Repstad: *Mellom nærhet og distanse. – Kvalitative metoder i samfunnsfag*. (2007).

I forhold til temaet religionsdialog har jeg brukt i hovedsak Oddbjørn Leirviks *Religionsdialog på norsk*. (2001). Og Pål Ketil Botvar og Ulla Schmidts *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. (2010). Jeg har benyttet flere kilder også både bøker og digitale kilder som oppgitt i litteraturlisten.

1.4 Disposisjon.

Som nevnt vil jeg starte med en historisk del i kapittel 2. For å forstå essensen i Stiklestad og Olavsarv må vi forstå Olav Haraldsson og hans samtid, vi må også ha innsikt om Olav den hellige og den massive helgentradisjonen rundt ham. I den historiske delen går jeg også inn på Stiklestads rolle som symbol og kultsted fra 1030 og fram til i dag. Ettersom religionsdialog er en sentral del av mine intervju vil jeg i kapittel 3 gå nærmere inn på begrepet generelt og religionsdialog på Stiklestad spesielt. I kapittel 4. vil jeg gjøre rede for både historisk og kvalitativ metode som ligger bak min analyse. I kapittel 5. kommer interjувdelen der jeg presenterer mitt materiale fra de tre jeg har intervjuet. I min presentasjon av intervjuene vil jeg først komme med et sammendrag av de svarene jeg har fått på de ulike spørsmålene. Alle tre sine svar blir presentert under hvert spørsmål, og da tar jeg med utdrag fra svarene deres. Intervjuene i sin helhet er lagt ved som vedlegg. I kapittel 6. følger analysen av mitt materiale.

Til sist i kapittel 7. oppsummering og konklusjon på bakgrunn av analysen. Har jeg fått gode svar på min problemstilling?

2. Historisk bakgrunn.

Så er det Olav som konge og Olav som helgen. Jeg velger å bruke tid og fokus både på den verdslige kongen Olav og på helgenen når jeg intervjuer. Det er en interessant innfallsvinkel når det er snakk om så forskjellige arketyper som krigerkongen, og martyren, helgenen. For å få forståelsen for Stiklestads betydning både i 1030 og 2030, er det i denne oppgaven viktig å gi et omriss av Olav. Om hvordan han levde og om hvordan hans død fikk så store konsekvenser, både innenlands og utenlands. Det er skrevet mye av mange både om Olav Haraldsson: *kongen* og om Olav den hellige: *helgenen*. Her velger jeg å ta utgangspunkt i Snorre Sturlassons saga om Olav Haraldsson. Da velger jeg utgaven fra 2009 utgitt på Saga bok forlag, med Torgrim Titlestad som redaktør. I min skildring av Olav som konge og helgen vil jeg også bruke andre kilder når nødvendig, men den klassiske sagaen er som nevnt ryggraden for min fortelling. Ettersom historie også er mitt fagfelt så er det lett å tippe over til å analysere historien om Olav ut fra hva som er/var «historisk korrekt». Hvor vidt Snorre er historisk korrekt er en debatt i seg selv, i denne sammenhengen er det ikke så nøye. Det er på sagaene det meste av Olavsarven og tradisjonen på og omkring Stiklestad bygger. Mytene, ja fortellingen i seg selv er like viktig som historisk korrekthet. For religionsfaget er *fortellingens* styrke og ikke minst *troen* på og *tradisjonen* rundt Olav og Olavskulten det vesentlige. Mye stoff må naturlig nok utelates, det er mye jeg gjerne ville ha tatt med, men da ville oppgaven min bli for omfattende. Særlig gjelder dette det veldige utvalget av kilder om helgenkongens mange under og jærtegn, og om Olavstradisjonen i Norden men også i verden for øvrig. Her har jeg måttet fatte meg i korthet og skildrer bare det jeg mener er viktig for å forstå hva Olavsarven senere rommer. I dette tar jeg Olavsarven på Stiklestad helt fram til i dag.

For å forstå hvorfor og hvordan Stiklestad og verdier kan bli så omtalt og så debattert må en forstå hva slags rolle Stiklestad har spilt og fremdeles spiller, som talerstol, nasjonalt og religiøst symbol opp i gjennom historien. Det er det som er essensen av Olavsarv og essensen av de verdiene mennesker i samtida og i framtida skal forvalte. Å ha en solid historisk ramme er viktig også for å forstå det de jeg intervjuer snakker om og henviser til. Kristenretten og Olav som nasjonsbygger for eksempel. Etter en generell vandring i Olavshistorien retter jeg

fokuset mot Olavsarven på Stiklestad. Det er mye annen Olavshistorie særlig knyttet til Nidaros, men i denne oppgaven er det Stiklestad som er fokus. Derfor holder jeg meg til Olavs betydning for Stiklestad og Stiklestads betydning for mennesker og nasjon fram til i dag.

2.1 Olav Haraldsson.

Olav ble født i 995. Da han ble født var far hans Harald Grenske allerede død. Moren Åsta giftet seg senere igjen med småkongen Sigurd Syr fra Ringerike. Og etter hvert fikk Olav flere småsøsken.

Olav Haraldsson kunne regne seg tilbake til Harald Hårfagre på farsiden. Det var viktig for å kunne kreve en legitim rett til tronen. 12 år gammel forlot han heimen og dro ut i hærferd. Han herjer i de nordiske landene, men deltar også i den engelske kongens tjeneste i London. Olav ble døpt i Rouen i Frankrike i 1014. I 1015 vender han tilbake til Norge og i samråd med stefaren og andre mektige venner planlegger han å ta kongemakten i Norge. (Sturlasson: 2009). Til tross for at dette vil bringe ham på kant med den mektige kong Knut: konge over Danmark og England.

I perioden 1015 – 1028 legger han landsdel for landsdel under seg. Dette skjer ikke uten kamp. Det er flere småkonger med like stor rett til å kreve Hårfagres arv som konge over hele landet. Noen samarbeider med Olav, men de fleste må nedkjempes. I tillegg sitter det flere lokale høvdinge med til dels stor makt i landet.

Palmesøndag i 1016 slår Olav flere av høvdingene, deriblant Svein Jarl, Erling Skjalgsson og Einar Tambarskjelve i slaget ved Nesjar. Jarlen flykter til Sverige og Olav befester nå sin makt over Norge. Olav blir hyllet på Øretinget i Nidaros, og kan nå starte med å bygge opp landet slik han ønsker. Han setter inn lendmenn til å ha kontroll med de ulike landsdelene, og årmenn på kongsgårdene. Lendmennene har sverget ham troskap og må hjelpe til med militærmakt om det skulle trenge. Kongen er avhengig av å bygge på det eksisterende maktapparatet som lendmennene besitter. Dessuten omgir han seg med en stor hird. Menn som er til hans beskyttelse, men som også kan ha ulike funksjoner i statsstyret. I tillegg kommer kongens biskoper, i sagaen hører vi om både biskop Sigurd og biskop Grimkjell. (Sturlasson: 2009).

Olav Haraldsson er ikke den første såkalte kristningskongen i Norge. Da Olavs forgjenger Olav Tryggvasson prøvde seg på å samle riket som enekonge og å kristne det møtte han så hard motstand at han til slutt ble drept av medlemmer fra de før nevnte høvdingene. Før det

igjen hadde Hårfagres sønn Håkon den gode også forsøkt å kristne landet. Det vil si at herskerne før Olav og flere av stormennene i landet *allerede var* kristne da Olav kom til Norge. Mange nordmenn hadde dessuten stiftet bekjentskap med kristendommen i utlandet. Noen få kirker og prester fantes, men her er også fremdeles et sterkt innslag av tradisjonell norrøn kultus. Slik som det er skrevet om i Snorres Olavssaga om Olavs episke møte med høvdingen Dale-Gudbrand og hans norrøne gudestatuer. (Sturlasson: 2009).

I tillegg til oppfordring til kristning og å kreve kongemakten alene, påla Olav innbyggerne en ny lov i 1024 *Kristenretten*. Den ga retningslinjer for troen for de troende og for kirken som institusjon. Den ble innført ved tingmøtet på Moster i 1024. Her ble kristendommen den eneste tillatte religion, her ble det innført en omfattende kirkeordning med innsettelse av prester og biskoper. Den ble også en første ordning av kirkens økonomiske forhold. Kongen selv ble i realiteten kirkens øverste leder i landet, og all annen religion blir forbudet. Olav var nidkjær i innføringen av kristendommen, men også opptatt av å håndheve en ny lov som dømte alle innbyggere på like vilkår. Kristenretten dømte rikfolk fra gode slekter like strengt som fattigfolk uten god slekt å vise til. I tillegg ble ting som før hadde vært vanlig, for eksempel å sette ut vanskapte (eller uønskede) barn for å dø, og å spise hestekjøtt ulovlig. For folk flest ble kanskje innføringen av en hel rekke helligdager der det blant annet ikke var lov å arbeide, den største omveltningen.

I dette arbeidet spiller Olavs biskop Grimkjell utvilsomt en rolle. Når de ulike lagtingene vedtok Olav og Grimkjells kristenrett slik den var blitt utformet på Moster, er i alle fall landet ytre sett blitt kristnet. At store deler av befolkningen allerede er kristne må man anta. Det har vært flere runder med kristningskonger, flere av stormennene og også Ladejarlene var kristne på den tiden Olav kom til landet. Likevel er det ingen tvil om at norrøn kultus levde i beste velgående. Å kvitte seg med disse skikkene over natta var selvsagt umulig.

Men kristenretten har også et element av statsmannskunst over seg. Hvis en leser i sagaen så ser en vitnesbyrd om at Frankerkongen Karl den store muligens var et forbilde for Olav. Da hans frillesønn blir født sover kongen, og da tør ikke karene hans vekke ham. Sigvat Skald døver barnet og døver han Magnus etter Karla Magnus (Karl den store). Dette blidgjør tydeligvis kongen til tross for at de ikke turte vekke ham til sin sønns fødsel. (Sturlasson: 2009).

Karl den store spilte jo nettopp på lag med kirken for å konsolidere sin makt. Antakeligvis tenker Olav noe av det samme. Dette sier Dag Roar Fosnes om kristenretten:

«Samarbeidet mellom kongedømmet og kirken var en avgjørende forutsetning for konsolideringen av et norsk rike. Kirken manøvrerte hele tiden i spenningsfeltet mellom adel og kongemakt. Kontakten mellom den engelske kirken og den norske, og de nære forbindelsene mellom Norge og England påvirket også utviklingen av det norske kongedømmet hvor den karolingiske statstanke som understreket kongen som leder av det kristne samfunn, fremdeles ble holdt i hevd.» (Dag Roar Fosnes: 2006).

Flere viser også til at kristendommen blir et redskap for den nye kongemakten ikke bare i Norge. Kristendommen blir elitens religion som de pålegger sine undersåtter. Kongen tilbyr kirken vern og mulighet til å bygge opp og spre en kirkeorganisasjon. Som motytelse blir kongen kirkeorganisasjonens øverste leder, og legitimerer på den måten også sitt verdslige herredømme. (Sigurdsson: 2003). Kongen brukte kristendommen som «springbrett» om en vil, men kirken brukte også Olav. Og det er slik sett interessant å se på samarbeidet mellom Olav og Grimkjell om kristenretten. Men som Sigurdsson også nevner, innføringen av kristendommen er ikke bare positivt for høvdingene. Nå kommer de i en annen, underordnet posisjon i forhold til kongen, han var kirkens øverste leder og alle hans undersåtter var underlagt ham. (Sigurdsson: 2003). Høvdingenes motstand blir like mye maktpolitisk som religiøs. Kanskje er det også her en finner noe av forklaringen på den motstand Olav fikk fra egne stormenn. Ikke sikkert de ønsket å se Olav som en sterk konge over en samlet nasjonalstat, da det naturlig nok svekket deres egen makt. Noe av motstanden mot kristenretten kan dermed også forklares rent politisk som religiøst.

Etter et mislykket hærtokt i Danmark i 1026 øker misnøyen mot Olav. Knut sender nå Håkon jarl til landet for å overta makten i Norge som Knuts mann. Flere norske stormenn har allerede dratt over Nordsjøen til Knut, men nå er det flere som avsverger troskapen sin mot Olav. Tore Hund og Erling Skjalgsson er blant dem. Og fra Limfjorden omdirigerer Knut hæren sin til å dra nordover og til Norge. Mens kong Knut samler hæren sin for å innta Norge og knekke Olav en gang for alle, ødelegger også Olav for seg selv. Han reiser på veitsle til Tore Olvesson på Hedmarken. Tore var sønn av Olve på Egge, som Olav hadde drept noen år tidligere. Også Tore var blitt kong Knuts mann og når Olav oppdager det, lar han den unge Tore drepe. I tumultene som følger, drepes også Tores bror. Så ættestor som disse karene er, med landets mektigste menn som nærmeste familie, får kongen store problemer. I etterkant av drapet på Olvessønnene vender også deres stefar Kalv Arnesson seg fra kongen, som han har vært trofast mot siden ungdommen. Så blir det flere opprivende drap: Kystaristokraten Erling Skjalgsson har samlet hær mot Olav og lider nederlag mot kongens hær ved Bokn. Men

Erling er fremdeles i live og ifølge sagaen sverger han troskap mot Olav igjen sekunder før han blir drept av en av Olavs litt for spontane menn. «Hogg du, din forbannende usling! Nå hogg du Norge av min hånd!» skal kongen da ha utbasunert ifølge sagaen. (Sturlasson: 2009).

Det er akkurat som det går en rød tråd fra Olavs drap på Olve på Egge, til drapet på sønnene hans og til drapet på Erling Skjalgsson. Unødvendige og urettferdige drap sett med manges øyne, krenkelser av høvdingesamfunnets uskrevne lover. Maktmisbruk og krenkelse av Norges gamle aristokratiske ætter. Men Olav agerer ut fra tanken om at de som motarbeider ham må betale prisen. Det er akkurat som om han først forstår at drapene ikke gagnar han når han har tatt Erling Skjalgsson til fange, men da er det for sent. Kongen blir etter hvert forfulgt av Håkon jarls flåte og skjønner at han er nødt til å flykte. Vi er nå i året 1028. Han tar veien via Sveariket til Gardarike. Det er ikke religionskonflikt som gjør at han må flykte, flertallet av motstanderne hans er allerede kristne, og mange har vært med i hans hird i mange år slik som Kalv Arnesson. Nei, det er en interessekonflikt. Olavs ønske om en sterk sentralisert statsmakt har kollidert med ønsket om at høvdingene fremdeles skal få rå over sine egne områder og bare sverge troskap og betale skatt til en fjern overherre. Og til tross for at det er i stor grad et kristent folk Olav forlater, så lever ennå gamle seder og skikker. Olavs kristenrett blir for radikal for mange. Og ikke minst hans hardhendte utøvelse av loven og hans voldsbruk innad mot egne borgere.

«Han lot mektige og fattige få samme straff. Men det syntes folk var maktmisbruk, og førte til fiendskap fra dem som mistet frender ved kongens dommer, om enn anklagene var sanne.» (Sturlasson: *Den store sagaen om Olav den hellige*. 2009. Side 392.).

I Gardarike blir Olav godt mottatt av Kong Jarosleiv og dronning Ingegjerd. Sagaen skildrer en from og tenkende Olav som reflekterer over sin framtid og skjebne i utlendighet. Så like før jul i 1029 får kongen besøk av Bjørn Stallare som har både gode og dårlige nyheter fra Norge. Den gode nyheten var at Håkon jarl var omkommet samme sommer, han druknet på tur hjem fra England, og nå var Norge høvdingløst. Den dårlige nyheten er at mange har vendt seg mot kongen og Bjørn ramser opp alle de stormenn som nå heller er Knuts menn. Til tross for dette bestemmer nå kongen seg for å dra tilbake til Norge for å vinne tilbake landet sitt. På ferden mot norskegrensen er det flere som slutter seg til Olavs flokk og til slutt kommer han inn i Norge og ned til Sul. Lenger nede i Verdalen, på Øra har de norske stormennene samlet seg med skip og soldater. Ryktet om Olavs hjemferd har nådd dem for lenge siden og nå er de rustet til kamp. (Sturlasson: 2009).

De fremste lederne for bondehæren er Kalv Arnesson, Tore Hund og Hårek fra Tjøtta. I følge sagaen braker de to hærene sammen på Stiklestad 29. juli 1030. Olavs hær er mindre enn bondehæren, men de slåss tappert. Til slutt blir kongen hogget over kneet av en mann kalt Torstein Knarresmed. Såret er muligens ikke dødelig, men likevel kaster kongen sverd og skjold og legger seg ned mot en stein som er der på slagmarken. Han ber Gud hjelpe seg. Da ser Tore Hund sitt snitt til å hevne drapet på Olve på Egg og alle sine tre nevøer. Tore stikker spydet Selshevneren inn under kongens brynje og spidder ham. Til slutt er det Kalv Arnessons øks som hogger kongen i halsen. Disse sårene til sammen dreper ham. (Sturlasson: 2009). Der, den 29. juli 1030 dør en av mange konger i Norge i et av mange historiske slag. Historien om kong Olav Haraldsson er slutt, nå begynner historien om Olav den hellige.

2.2 Olav den hellige.

Den første til å oppleve kong Olavs hellighet er Tore Hund. Kongens morder, han som nyss har hevnet kompisen, en brorsønn og to søstersønner! Snorre beretter at Tore straks etter slaget steller med Olavs lik. Tores hånd er skadet, men når noe av kongens blod kommer på Tores hånd, blir han mirakuløst helbredet. Tore vitner også om at kongens ansikt er så vakkert og lyst og rødmende at det slett ikke ser ut som et vanlig lik. Som Snorre påpeker: Tore blir den første blant de mektige menn som har vært kong Olavs fiender til å vitne om kongens hellighet. (Sturlasson: 2009). Nå kan dette virke som et eventyr eller som en typisk helte/helgenberetning. Men det er verdt å nevne at den før så hatefulle og griske handelsmannen Tore (i alle fall hvis vi skal tro Snorre) reiser på pilegrimsferd til Jerusalem like etter kongens fall ... Tore Hund vender aldri tilbake fra Jerusalemsferden. Også Lars Roar Langslet kommenterer i sin bok *Olav den hellige. Spor etter helgenkongen* denne uventede pilegrimsferden til Tore Hund. Også han ser det som et tegn på at noe må ha rystet ham til grunnen av det uventede, at han må ha hatt en sterk opplevelse. (*Langslet og Ødegård: 2011*).

Bonden på Stiklestad Torgils Hålmesson og hans sønn Grim var gitt oppdraget om å ta seg av kongens lik om han falt. Dette gjør de på forbilledlig vis. Etter å ha skjult han en stund på gården, bestemmer de seg for å frakte ham inn til Nidaros. Far og sønn har sett et lys skinne over liket hans og frykter at Olavs fiender skal finne liket og mishandle det. De ror inn til Nidaros med to kister, den ene med kongens lik og den andre kisten fylt med stein. Den med stein i blir senket i elven. Mennene fra Stiklestad graver kongens kiste ned i en sandmel ved elven før de reiser hjem.

Etter slaget ved Stiklestad kommer kong Knuts sønn Svein og hans mor Alfiva til landet. Kong Svein innfører nå danske lover i landet, men også noen nye lover som kun gjaldt for Norge. For eksempel at ingen mann fikk reise fra landet uten kongens godkjennelse, og verst av alt: at én danskes vitnesbyrd skulle stå over ti nordmenns! Med andre ord dansk maktdemonstrasjon og diskriminering altså. Sveins styre blir straks upopulært, til tross for dette tør ingen gjøre opprør. (Sturlasson: 2009).

Vinteren 1030/1031 er det også mange trøndere som begynner å snakke om at Olav var en hellig mann. De viser til jærtegn som beviser hans hellighet, og mange begynner sågar å be til ham for hjelp. Sommeren 1031 snur ifølge Snorre folkemeningen helt. Stadige flere av de som også hadde vært Olavs uvenner snakker om kongens hellighet og anklaget de som hadde vært hans største motstandere for at de sto kongen imot. Dette fører til at biskop Sigurd må forlate landet og at trønderne sender bud på den trofaste biskop Grimkjell. Biskopen kontakter Torgils og Grim for å få vite fakta rundt tegnene på kongens hellighet og for å få vite hvor han var blitt gravlagt. Sammen med Einar Tambarskjelve, kong Svein og Alfiva lar biskopen nå kongens lik grave opp. Kong Olav så ut som om han ennå levde, fra kisten steg en herlig duft opp, og kongens hår og negler hadde vokst som om han hadde vært i live hele tiden. Alfiva uttrykker mistro, tross Alfivas protester er biskopen klar i sin dom: Kong Olav var en hellig mann. Kong Svein og de andre mennene samtykker også, og kongens lik blir båret inn i Klemenskirken. Ved stedet i elvemelen der Olav lå, sprang det opp en kilde. Etter hvert bygges Kristkirken over Olavs gravsted og det skjer under og tegn ved kisten med Olavs helligdom.

Misnøyen med danskestyret avtar ikke til tross for at Olav er blitt en helgen. Einar Tambarskjelve og Kalv Arnesson blir enige om å hente hjem Olavs sønn Magnus fra Gardarike. I følge Snorre forlater kong Svein landet straks kong Magnus ankommer Norge. Magnus blir nå tatt til konge over hele Norge og får etterhvert tilnavnet den gode. Det er Magnus som nå vedtar at kong Olavs dødsdag skal holdes hellig, og han utsmykker sin fars helgenskrin på kosteligste vis. (Sturlasson: 2009).

På mange måter er det nå historien om riket Norge begynner. Og i alle fall er det nå historien om Nordens fremste helgen begynner. Magnus dør ung, så det tilfaller Olavs halvbror Harald med tilnavnet Hardråde å befeste slektens jordiske kongemakt. Den himmelske kongemakten i Norge er for evig Olav den helliges. Norges evige konge - *Rex Perpetuus Norvegiae*. Det er i alle fall dette synet Snorres Olavssaga ønsker at vi skal ha. De kommende middelalderkongene kommer til å nedstamme fra Olav via broren Harald.

Olav den hellige ble ganske raskt etter helliggjøringen både en nasjonal og internasjonalt anerkjent helgen. Pilegrimer valfartet til hans grav og troende over hele Norden tilkalte hans hjelp og kunne berette om under utrettet av den hellige Olav. Nidaros ble på mange måter Nordens Jerusalem. Sigurdsson skriver at det fantes ingen nordisk helgen som kunne konkurrere med Olav. Svært mange pilegrimer både fra Norden og fra resten av Vest - Europa oppsøkte Olavs skrin i Nidaros. Han kan derfor med rette kalles Nordens helgen. (Sigurdsson: 2003.)

Olav den hellige kulten var viktig for innføringa av kristendommen i Norge. Men Olav var også veldig populær i andre nordiske land. Selv om både Sverige og Danmark etter hvert får sine nasjonalhelgener: St. Erik og St. Knud, så sto Olavsstradisjonen sterkt også i våre naboland. Det ble bygget et ukjent antall Olavskirker og Olavskloster i middelalderen. Men vi vet at antallet var stort. De ble bygget i Skandinavia, i Finland, på Island, langs Østersjøkysten og mot Nederland og Normandie og i Nord Tyskland. Men de britiske øyer var også et kjerneområde for kulten rundt Olav den hellige. (Langslet og Ødegård: 2011). Allerede i 1050 hadde engelske geistlige laget liturgiske tekster til feiringen av Olsokdagen. Både i England og på Orknøyene ble det viet kirker til Olavs ære. (Sigurdsson: 2003)

Et interessant trekk ved Olavskulten er Olavs Kristuslikhet. Flere trekk går igjen i Olavstradisjonen som også kan knyttes til fortellingene om Jesus. Langslet beskriver flere av disse trekkene. Blant de interessante trekkene han nevner er solformørkelsen ved både Jesu og Olavs død. Og at Olavs gravkirke blir døpt *Kristkirken*, og får oktogonen, rundgangen rundt alteret kopiert etter formen på Kristi Gravkirke i Jerusalem. Med oktogonen ville erkebiskop Eystein minne oss om at Olavs død skal sees i sammenheng med Jesu død på korset. (Langslet og Ødegård: 2011).

Et skaldekvad som kom etter Olavs død er *Geisli*. *Geisli* ble framført i 1153 i forbindelse med opprettelsen av erkebispesetet i Nidaros. Geislis opphavsmann er hirdskalden og presten Einarr Skúlasson. *Geisli* er den guddommelige strålen som helgenkongen representerer. (Langslet og Ødegård 2011.) Skúlasson skildrer i kvadet sitt både den mektige kongen, krigeren, martyren, helgenen, den som leger og gjør under og den som kan sammenlignes med Kristus selv. Ødegård skriver at det er i *Geisli* at det bilde av Olav som senere blir det rådende i norrøn middelalder får sitt uttrykk. (Langslet og Ødegård 2011.)

Rundt 1150 ble den offisielle kirkelige versjonen av Olavslegenden: *Passio Olavi* til. Biskop Eystein antas å være redaktør og hovedforfatter. (Langslet og Ødegård: 2011). Her er det

nedtegnelser av mirakler og fortellinger om legender knyttet til den hellige Olav. *Passio Olavi* blir et sentralt skrift i forhold til Olavskulten.

Allerede fra Olavs helligkåring i august 1031 er det som om den hellige Olav overvinner de som hadde vært hans fiender da han levde. Han blir umåtelig populær og historiene om de under som skjedde ved hans skrin i Nidaros og ved påkallelse av ham er mange. Uten tvil bidrar Olavskulten til å styrke det nasjonale rikskongedømmet og til å gi Norge identitet. I tillegg blir han den mest populære nordiske helgenen. Olavs arv, kulten omkring den hellige Olav, vokser og blir som jeg har gitt et lite innblikk i her stor. Det finnes enorme mengder kilder til Olavskult og Olavsarv, men jeg må begrense meg. Derfor snevrer jeg meg nå inn på Stiklestad.

2.3 Stiklestad og Olavsarven, fra 1030 og fram til i dag.

I følge tradisjonen ble det like etter slaget bygd en kirke på det stedet Olav falt på Stiklestad. Dette var en liten trekirke, men fra ca 1150 – 1180 ble det bygd opp en større kirke i stein på samme sted. (Larsen: 2013.) Stiklestadkirka ble først og fremst en pilegrimskirke som pilegrimer valfartet til. Selv om Nidaros og Olavsskrinet var hovedmålet til de fleste pilegrimer som valfartet til Trøndelag, så var også Olavs dødssted et populært mål. Spesielt i denne sammenheng er at den steinen som Olav skal ha støttet seg til da han døde, ble innmurt i alteret i Stiklestadkirka. Til denne steinen valfartet mennesker for å berøre den og be om helbredelse for sine lidelser. I forbindelse med steinen finnes en helbredeshistorie i *Passio Olavi* som Larsen gjengir i sin bok: Da Stiklestadkirka var ny skulle biskopen innvie den. En lokal lendmann/bygdekonge ønsket så gjerne å delta, men han var så plaget av sykdom at han knapt kunne gå. Likevel ble han fraktet opp til kirken og lagt på alteret. I alteret var steinen synlig, og til og med rester av blod. Når denne bygdekongen rører ved steinen blir han mirakuløst helbredet. (Larsen: 2013.) Etersom Olav den hellige ble en så sentral helgen i Norden så ble også stedet han døde viktig for de troende og Stiklestad med steinrelikvien ble et viktig valfartssted.

I 1536 ble den lutherske lære innført i Danmark/Norge. Den ble innført «med kongebud», det vil si at det var kongen i København som bestemte at alle hans undersåtter nå skulle bekjenne seg til denne nye læren. I dette møter vi et *déjà vu*: nok en gang blir nordmennene pålagt å ta kongens tro. Dette får konsekvenser for Olavskulten og Olavsrelikviene. Det kostbare Olavsskrinet blir sendt til København og omstøpt til mynt. Den lutherske respekten for helgener og relikvier var fint liten. Likevel ser det ut som at selve helgenen har berget og ble

ført tilbake til sitt opprinnelige gravsted. Ved reformasjonen flyktet erkebiskop Olav Engelbrektsson fra Nidaros og til Steinvikholmen i Trondheimsfjorden, og med seg hadde han Olavsskrinet. Det ser ut for at Olav ble oppbevart på Steinvikholmen i 27 år etter at erkebiskopen måtte flykte landet. Først i 1568 ble Olavs lik på nytt gravlagt i domkirken, men plasseringen av Olavs lik er noe uklar. (Østang: 1997.) Reformasjonen får også konsekvenser for Stiklestad. En antar at Olavssteinen ble fjernet fra kirken i 1588 ved «Den Trondhiemske Reformatz» og muligens gjemt blant menighetens folk. (Larsen: 2013.) Nå fulgte flere år uten at Olavskulten ble holdt i hevd i det protestantiske landet. Ja, nå var hele Norden blitt reformert, og med det forsvant også helgendyrkningen i området. I alle fall fra det offisielle Norge, men noe må ha overlevd i menneskenes sinn og i kulturen akkurat som de norrøne gudene heller aldri forsvant *helt*. Østang skriver at våren 1843 blir den romersk katolske kirke igjen etablert i Norge og den lille menigheten i Kristiania og deres kapell vies til Olav den hellige. Olav er tilbake.

I takt med at nasjonalfølelsen vokser og at nasjonsbyggingen skyter fart, børstes det også støv av fordums helter. På slutten av 1800 tallet blir det stadig flere stemmer som taler Olav den helliges sak. Ved olsok i 1885 ble den første valfarten til Stiklestad i moderne tid gjennomført. Allerede i 1875 hadde den romersk-katolske kirke kjøpt tomt på Stiklestad for å sette opp et Olavskapell, selve bygget sto dog ikke ferdig før i 1930. (Østang: 1997.) I 1890 årene våkner interessen for Stiklestad og Olav den hellige. Han blir populær både blant kunstnere, politikere, og ikke minst de som drømmer om et nytt, selvstendig Norge. Mest kjent av disse er Bjørnstjerne Bjørnson som allerede 4. juli 1882 holdt den senere så berømt talen på Stiklestad der han taler om «Sælvstendighetens æresfølelse.» Han bruker Stiklestad som symbolsted og trekker paralleller mellom den kamp som ble kjempet på Stiklestad i 1030 og den kamp det norske folk nå er i ferd med å kjempe mot svenskestyret. Som kjent så oppnår nordmennene selvstendigheten sin i 1905, og også da blir Olavsarven synlig. Den norske løve, på det norske kongeflagget som er utstyrt med Olavsøksen. En annen stor forfatter som løfter fram Olavsarven i det nå selvstendige Norge er Sigrid Undset. Gjennom hennes forfatterskap og særlig gjennom trilogien om Kristin Lavransdatter, løftes Olav den hellige og Olavsarven fram. (Østang: 1997.)

I 1920 årene forberedes 900 års markeringen for Olavs fall i 1030. Og på Stiklestad blir det forberedt en stor markering. I den forbindelse blir det før nevnte katolske kapellet ferdigstilt på Stiklestad, mye takket være støtte fra Sigrid Undset. Men også selve Stiklestad kirke ble restaurert i forkant av denne feiringen. (Østang: 1997.) Selve Olsokdagen på Stiklestad i 1930

trakk 40.000 mennesker. Det ble en mektig feiring med både biskopen i Bjørgvin: Hognestad, Nidaros biskop Støren og biskopen i Hålogaland biskop Berggrav aktivt tilstede. Sistnevnte biskop holdt en friluftsgudstjeneste ved Olavsstøtta på Stiklestad. Etter friluftsgudstjenesten ble det holdt et jubileumsstevne der kong Haakon VII taler:

«... Hvilken underfull tiltrekning har ikke dette navn (Stiklestad, forf.anm.) øvet paa sinnene helt fra svunne aarhundreder. Hvilken makt eier det ikke over de nulevende slekter. Det ser vi best her i dag, hvor saa mange norske kvinner og menn, likesom i eldre tider de store skarer av pilegrimer, har gaatt i valfart til dette historiske og navnkunnige sted.» (Haakon VII gjengitt i Østang: 1997. Side 134.)

Men også den katolske kirke hadde sin parallelle feiring på Stiklestad Olsok i 1930. Omtrent 400 norske og utenlandske katolikker deltok på messen i det nye Olavskapellet. (Østang: 1997.) Til tross for at de var i et tydelig mindretall blant sine protestantiske trosfeller, så var det nå duket for økumenisk felleskap i Olavs navn. Det nye, selvstendige, moderne Norge hadde klart å mønstre stor folkelig entusiasme og kirkelig anerkjennelse og feiring av Olav den hellige og Olavs arv. Kongens tilstedeværelse og tale som knyttet gammel og ny tid sammen på dette stedet, var på mange måter selve kronen på verket for de som lenge hadde jobbet for Stiklestad og Olavsarvens fornyelse. Stiklestad hadde nå endelig fått den plassen mange mente den fortjente i historien om dette nye, gamle landet. I mellomkrigstiden var Norge preget av økonomiske nedgangstider og sosiale motsetninger. Feiringen av Olsok og 900 års markeringen i 1930 var et forsøk på å samle befolkningen rundt minnemarkeringen av både rikssamling og kristning av landet. (Jones:2006).

Stiklestad og Olavsarven skulle bare få år senere også bli brukt til å tjene et annet formål: Nasjonal Samling og nazistisk ideologi. Fra 1934 brukte NS Stiklestad til NS samlinger. De brukte Olavsarven og Olavssymbolikk for det det var verdt og benyttet i den forbindelse blant annet Olavskorset. (Kvistad: 2003). Stiklestad ble et viktig symbolsted for NS og deres politiske mål for Norge, akkurat som Stiklestad ble det for Bjørnson og co i deres kamp for norsk selvstendighet. Nazistene spilte på den ærerike norske vikingfortiden og i denne kulten var Olav den hellige og Stiklestad sentral. Det ble jobbet med planer om å gjøre Stiklestad til framtidens «store nasjonale samlingssted». (Jones: 2006). Under krigen satte nazistene opp en ny Olavsbauta på Stiklestad i tillegg til den som sto der fra 1807. Også kalt NS – bautaen, den ble sprengt av hjemmefronten og gravd ned etter krigen. I dag betraktes NS bautaen av mange først og fremst som et kulturminne og en historisk gjenstand som burde vært gravd opp igjen. Andre igjen – og da særlig de som selv opplevde krigen, har vært kritisk til dette og debatten

om NS bautaen har rast i perioder. Fremdeles ligger NS bautaen godt nedgravd i Stiklestads jord.

Etter krigen begynner formingen av Stiklestad som et sted for kulturelle begivenheter i mer organisert form. Særlig Spelet om Heilag Olav. Friluftsspelet som spilles på Stiklestad hvert år ble skrevet av Olav Gullvåg og musikken er skrevet av Paul Okkenhaug. Forestillingen ble for første gang satt opp den 29. juli i 1954. Musikkstykket, forestillingen, Spelet; kjært barn har mange navn, var et bestillingsverk fra Lensmann Jon M. Suul. Han ønsket et historisk tablå om hendelsene på hjemgården hans Sul i forbindelse med slaget på Stiklestad. Det var han som etter hvert får overbevist Olav Gullvåg om å forfatte dette og som også kobler på komponisten Paul Okkenhaug i dette arbeidet. (Kvistad: 2003.) På SNKs egne sider kan de opplyse om at hittil har 800 000 personer sett Spelet om Heilag Olav. Det er Nordens eldste og største friluftsteater og har i løpet av årene utviklet seg enormt på mange vis.

Kulturhuset på Stiklestad sto ferdig i 1992, men har med årene utviklet seg mye. I 1996 ble det Stiklestad Nasjonale Kultursenter, som er en nasjonal knutepunktinstitusjon som har som hovedoppgave å formidle historien om Olav den hellige og Olavsarven. Nå er det ikke bare Spelet som er i fokus på Stiklestad i Olsoktida. Mange kulturpersonligheter, artister og skuespillere har sine forestillinger og konserter på Stiklestad i forbindelse med Olsok. Mange kjente historikere og arkeologer, men også politikere, journalister, diplomater, kunstnere etc har foredrag og utstillinger i forbindelse med Olsok. Utenfor Olsoktida har også Stiklestad blitt et helårs aktivitetssenter. Det arrangeres kurs og seminar både i SNKs egen regi og i regi av andre. I 2009 ble også langhuset *Stiklastadir* bygd som en kopi av et langhus fra middelalderen og Stiklastadir middelaldergård utvikles stadig. I forbindelse med Olsok, med Spelet og med mange av de aktivitetene som foregår på Stiklestad gjennom hele året, er de lokale kreftene sentrale. Både frivillighetsapparatet men også lokale skuespillere, kunstnere, regissører, komponister, sangere etc. Verdal teaterlag er i denne sammenheng en av de viktigste dynamoene i den kulturelle motoren på Stiklestad. Et vell av skuespillertalent som har utviklet seg til profesjonelle skuespillere, og amatører fra de minste barna og opp til de eldste i lokalsamfunnet bidrar.

I tillegg er den religiøse faktoren alltid sterkt tilstede på Stiklestad. Og også den økumeniske faktoren. Stiklestad kirke blir flittig brukt av sognebarna til kirkelige handlinger, men har også en spesiell posisjon på grunn av Olavsarven. Kirken blir ofte brukt i forbindelse med konserter og spesielle gudstjenester innenfor Den Norske Kirke. Olsokgudstjenesten 29. juli hvert år er likevel mest spesiell i så måte. Som oftest er det da biskopen i Nidaros som holder

prekenen og alle prestene i Verdal er tilstede under seremonien. Biskopens tilstedeværelse og den store høytidsgudstjenesten markerer at Olavsarven ennå lever også innenfor den lutherske kirken. Litt lenger opp på haugen like ved Spelamfiet ligger den katolske kirken, som ble satt opp til 900 årsmarkeringen i 1930. Den lokale katolske menigheten i Levanger og i Trondheim har benyttet seg av den og hvert år holdes det messe i den i forbindelse med Olsok. Det har i de senere årene blitt flere katolikker i Norge og i Trøndelag takket være innvandring først og fremst. Derfor er det naturlig at den katolske kirke bare vil være enda mer representert på Stiklestad i tiden som kommer. Hvert år går troende katolikker i prosesjon opp til Stiklestad og de får også «låne» Stiklestad kirke til en katolsk høymesse. Men Olav er ikke bare «den lutherske kirkes eneste helgen», eller den katolske kirkes hellig Olav, han er også en viktig helgen innen den ortodokse kirken. 16. oktober 2014 ble det også innviet et lite ortodoks kapell på Stiklestad like ved Stiklestad kirke. Vennskapet mellom den russisk ortodokse kirke og Stiklestad har vokst seg nærmere de siste årene og i Stiklestad kirke henger også et synlig bevis på dette: Olavsikonet som den ortodokse kirken i Romania ga i gave til Stiklestad menighet ved Olsok i 2007. (Larsen: 2013.)

Stiklestad har i etterkrigsårene og fram til i dag utviklet seg til å bli et lokalt og regionalt viktig senter for kultur og formidling. Hvert år bidrar flere hundre frivillige verdalinger både som privatpersoner og via lag og foreninger til å få gjennomført Olsokdagene og Spelet på Stiklestad. Nasjonalt berømte skuespillere ser på det om en stor ære å få en rolle i det vidgjetne Spelet. Norske politikere, statsministre og kongelige likeså, de ser på det som en ære å bli invitert til å snakke på Stiklestad i forbindelse med Olsokdagene. Å bli årets Olsokprofil er en ettertraktet æresbevisning. Stadig ser en også andre kulturpersonligheter ønsker å stå fram på Stiklestads talerstol, på Stiklestad blir en sett og hørt. Og det er akkurat som at det som sies på Stiklestad blir ekstra viktig og veier ekstra tungt. Utenriksminister Børge Brende var årets Olsokprofil i 2014, og til tross for terrortrussel i landet og skjerpet politiberedskap var det ikke nok til å holde ham borte. Å være på Stiklestad er rett og slett så viktig etter hvert for så mange. Nettopp derfor er det også stadig flere aktører, stadig flere stemmer og så forskjellige mennesker og holdninger og verdier som kjemper om Stiklestad og Olavsarven. Det er kompleksiteten i dette bildet jeg ønsker å belyse og finne mer ut av i denne oppgaven. Mangfoldet i den norske samfunn har blitt større siden 1930 og folkemeningene om Stiklestad er så forskjellige alt ut fra kulturelt ståsted.

3. Religionsdialog på Stiklestad?

For å forstå de siste årenes Stiklestaddebatt må vi tilbake til sommeren 2011. Sommeren 2011 ble det en til tider opphetet debatt angående nettopp Stiklestads rolle som et sted for religionsdialog mellom kristne og andre religiøse retninger. I begynnelsen av juli 2011 hadde Trønder-Avisa tidligere biskop i Oslo Gunnar Stålsett på forsiden under overskriften: *Vil skape forsoning*. Han foreslo et internasjonalt multikulturelt senter for dialog på Stiklestad. (Trønder- Avisa 02.07. 2011). Han kom med et utspill om å gjøre Stiklestad til et multireligiøst møtested for forsoning mellom religionene. Mange mente han var modig og nytenkende og støttet forslaget, deriblant olsokprofilen det året: daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre. Mange sperret derimot øynene opp da de leste det, og var uenige. En gruppe som kaller seg for Stiklestadaksjonen kom sterkt på banen i kjølvannet av Stålsetts forslag og ønsket å demonstrere mot dette på Stiklestad. De kritiserte også SNK og kirken for å åpne opp for mye for Stiklestad som et senter for ikke- kristne verdier. Særlig kritisk var Stiklestadaksjonen mot relativisme og utvanning av kristne verdier på Stiklestad og særlig kritiske til både Stålsett og AP politikere og den sittende Stoltenberg regjeringen. Det er en aksjon som først og fremst vil ha vekk elitetendenser i forbindelse med Stiklestad og SNK og som vil hegne om Stiklestads tusenårige historie som kristendommens og nasjonens store symbolsted. 20 dager etter Stålsetts forslag om multireligiøst senter på Stiklestad skjedde 22. juli terroren mot regjeringskvartalet og Utøya. I kjølvannet av dette ble Stiklestadaksjonen av mange stemplet som sympatisører med Breivik og endog ansett for å være nazister. Dette til tross for at de understreker sin avsky også for nazismens ideologi og NS bruk av Stiklestad under krigen. Vakholdet på Stiklestad Olsokdagene 2011 ble enormt, særlig rundt Gahr Støres besøk og Stiklestadaksjonen avlyste sin varslede demonstrasjon. Paradoksalt nok førte 22. juli tragedien til at de AP – toppene Stiklestadaksjonen var og er mest kritiske til, fant sammen i kirken og da særlig i Oslo domkirke for å stå sammen i sorgen. Stiklestadaksjonen mistet som følge av tragedien noe av brodden. De valgte å avlyse den markeringen de hadde planlagt olsokdagen.

I tiden etterpå har det stadig vært innlegg i denne debatten. Til tross for alt som skjedde i juli 2011, er ikke Stiklestadaksjonen avvirket. Det er ikke bare enkeltutspillene som kom den sommeren de er kritiske til, men kritiske til at det norske samfunnet i større grad går vekk fra sine kristne grunnverdier. Her er de særlig kritisk til Arbeiderpartiet og sosialistisk ideologi generelt. Eivind Lundager viser også til Gunnar Stålsetts sønn Sturla, som ledet det såkalte Stålsettutvalget mellom 2010 og 2013. Og som leverte NOU 2013: 1 om *Det livssynsåpne*

samfunn. En helhetlig tros og livssynspolitikk. Sturla Stålsett blir av Lundager betegnet som radikal. Og ettersom han satt i Arbeiderparti – regjeringens religionsutvalg må han ses i sammenheng med Stiklestadaksjonens kritikk mot Arbeiderpartiet og sosialismens verdisyn og behandling av kristne verdier.

Sommeren 2013 stormet det igjen da en av de ansatte på SNK uttalte at SNK skulle være et *religiøst uavhengig senter*. Mange flammet da opp i harme både blant de innenfor kirken, kulturpersonligheter, men også folk flest ble sjokkert over uttalelsen som de anså som historieløshet. Ja, selv sentrale rikspolitikere kastet seg nå inn i debatten, Stiklestad religiøst uavhengig? Nei, det ville en ha seg frabedt! Styreleder for SNK Bente Erichsen og direktør ved SNK Turid Hofstad rykket til slutt ut og roet ned gemyttene. De understreket at både SNK og kirken hadde formidlingsansvar overfor Olavsarven. De påpekte også kirkens særstilling på Stiklestad, men at SNK og kirken er adskilte organisasjoner. (Trønder – Avisa 10. 08. 2013.) SNK er først og fremst et museum og en formidlingsinstitusjon, ikke en religiøs institusjon. Likevel, å nevne *religionsnøytralt* og *Stiklestad* i samme setning er som å be om bråk! De følelsene og den debatten som ble satt i sving i hele landet etter disse uttalelsene vitner om et enormt engasjement for Stiklestad, Olavsarv og dens verdier.

Litt senere, vinteren 2014 kom en ny brannfakkell. Teolog Idar Kjølsvik ønsket seg et religionscenter på Stiklestad med både en ny kirke, moské og synagoge. (Trønder – Avisa 24.01. 2014.) Nok en gang raste debatten. Interessant i denne sammenheng var at trossamfunnene selv var kritiske. Forstanderen i det mosaiske trossamfunn i Trondheim Ralph Buchmann uttalte at han ikke helt skjønnte hva dette skulle brukes til. Og både Kjølsvik selv og Buchmann erkjente at de tre religionene neppe var klare for en slik forbrødring i 2030 heller ... (Trønder-Avisa: 25. 01. 2014). Noen dager senere skrev Trønder- Avisa om at biskop Tor Singsaas heller ikke ønsket en slik livssynsklynge på Stiklestad. (Trønder – Avisa: 28.01. 2014) Og argumenterte med at det ikke ville være respektfullt å invitere de andre religionene til å etablere seg på kristen hellig grunn. Som mine utdrag fra debatten viser, religiøs forbrødring er ikke alltid så enkelt som man tror. Men det mangler ikke på forslag om religionsdialog på Stiklestad i alle fall.

«Ordet «religionsdialog» kan enten vise til en samtale om religion, eller en dialog mellom representanter for ulike religioner der samtalen like gjerne kan handle om etiske eller politiske spørsmål.» (Wikipedia)

I forhold til temaet og begrepet *religionsdialog* i denne oppgaven vil jeg støtte meg på Olav Leirviks bok: *Religionsdialog på norsk*. (2001) og på Pål Ketil Botvar og Ulla Schmidts *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. (2010). Leirvik skriver om religionsdialog i Norge at det er en utfordring og vil sette religionsfriheten på nye prøver. Og han stiller spørsmål med hva rom vi vil gi religionsfriheten i det flerkulturelle samfunnet vi har i dag? (Leirvik: 2001.)

Akkurat i dette skjæringspunktet mellom tradisjonell religion og det flerkulturelle ser jeg konturene av debatten på Stiklestad i de senere årene. I en skvis mellom det multireligiøse og sekulære Norge, og det tradisjonelle kristne verdisynet med røtter tilbake til Moster i 1024 ligger Stiklestadebatten. Som Leirvik også skriver vil dette også stille spørsmålet om hva slags rom vi vil gi religionsfriheten i dette samfunnet? Og hvilken betydning vil det ha for Stiklestad som symbolsted? Flertallet av norske statsborgere er fremdeles medlem av Den Norske Kirke, hele 75,2 % ifølge Statistisk sentralbyrås tall fra 2013. Men det er en gradvis nedgang i antallet kirkemedlemmer, og særlig tydelig blir dette når prosentandelen nyfødte barn som døpes var på 62% for samme periode. Men det er den norske kirke. Kort oppsummert fra SSBs tall er det fremdeles slik at flertallet av de som ikke er medlemmer i Folkekirken er medlemmer i et annet kristent trossamfunn, og Den Romersk Katolske kirke har størst framgang, dette skyldes primært innvandring. Men Islam er det ikke-kristne trossamfunnet som vokser raskest, 22,5 % av de som er medlemmer i trossamfunn utenfor Den Norske Kirke er muslimer. Tallet på medlemmer i Human Etisk Forbund er stabilt. (Alle tall fra SSB, lastet ned april 2015.).

Selv om kirken fremdeles ruver som den største religiøse institusjonen i Norge, er det langt flere trosaktører på banen. Religionsdialog i tradisjonell forstand foregår mellom de ulike trossamfunnene, men den offentlige religionsdebatten på Stiklestad foregår like gjerne mellom enkeltpersoner eller som en kritikk fra enkelte mot religiøse institusjoner. Og da er det ikke bare tradisjonell religion det er snakk om, eller religiøse institusjoner som den norske kirke eller det mosaiske trossamfunn. En faktor er også *Nyreligiøsiteten* og den kan heller ikke utelates fra dialogen. Det er gjerne en synkretisme der ulike religiøse oppfatninger og uttrykk er smeltet sammen, eller der en tar utgangspunkt i stammereligioner eller religion før kristen tid. I mange år har det vært arrangert Alternativmesse på Stiklestad og stadig flere gir uttrykk for nyreligiøsitet. Dette er nødvendigvis ikke i konflikt med at de for eksempel er medlemmer i Den Norske Kirke. I tillegg har vi de som *ikke* tror, de som er ateister eller agnostikere. Human Etisk Forbund er et institusjonelt alternativ for de ikke – religiøse. Men

mange nordmenn både de som er nyreligiøse og de som ikke tror på noe står *utenfor* en offisiell institusjon som kan ta religionsdialogen for dem. Dette skriver også Botvar om, han påpeker at New Age bevegelsen er en religiøsitetensform løsrevet fra tradisjonelle religiøse autoriteter. Men at individualiseringen innenfor den religiøse sfære generelt er blitt større. (Botvar og Schmidt: 2010). Slik sett er det naturlig å se for seg at religionsdialog oftere vil være mellom troende individer og ikke mellom religiøse ledere som representerer de troende i tiden som kommer. Det blir en egen problemstilling jeg ikke skal begi meg utpå her. Mitt fokus for denne oppgaven må først og fremst være «tradisjonell» religionsdialog mellom offisielle aktører innen de respektive religioner, og om det er noe som skal foregå på Stiklestad.

Et annet begrep som i like stor grad betegner Stiklestadebatten er *multikulturalisme*. Det kan en finne god definisjon på i Store Norske Leksikon:

«Multikulturalisme brukes som betegnelse på en historisk spesifikk politisk reformbevegelse med opphav i Vesten, og særlig USA, men også som beskrivelse av en politisk filosofi. Multikulturalisme anerkjenner og verdsetter mangfold.» (Store Norske Leksikon).

Også begrepet *økumenisk* eller *økumenisk samarbeid* altså det mellomkirkelige samarbeidet/dialogen finnes i ordbøkene. På et vis kan det virke som om at religionsdialog, økumenisk samarbeid og multikulturalisme går litt over i hverandre både i «folk flest» sin bevissthet og så også i min. Likevel er det slik at dialog mellom religioner foregår uoffisielt mellom troende fra ulike trosretninger og religioner, mellom troende og ikke troende stadig vekk. Ofte foregår også den formelle, gjerne offentlige religionsdialogen mellom offisielle valgte, representanter for de ulike trossamfunnene eller religionene. Det er disse formelle møtene med samtaler og dialog på tvers av ulike trossystem jeg legger til grunn for min bruk av religionsdialog i denne oppgaven. Hvis det bare er representanter fra ulike kristne retninger som møtes til samtale er det økumenisk dialog. Er det en debatt om typisk kulturelterte tema, er det en kulturdebatt eller en verdidebatt etter mitt syn. Etersom multikulturalisme er tatt fram ofte i forbindelse med Stiklestad, så vil jeg si at det ikke nødvendigvis er i konflikt med hverken religionsdialog eller økumenisk samarbeid. Multikulturalisme derimot favner videre enn bare religion, den verdsetter mangfold jamfør Store Norske leksikons definisjon og gjerne også en blanding av ulike kulturer og verdsett. Alle disse begrepene forutsetter dialog og gjensidig respekt.

Jeg har vist til at vi har et religiøst mangfold i Norge, men er ikke likevel de ikke-kristne i et så stort mindretall at kristen dominans er en selvfølge? Ulla Schmidt skriver om religiøs pluralisering som utfordring av kirkelig hegemoni. Hun skriver at det for enkelte kanskje vil gi lite mening å snakke om religiøs pluralisering i Norge når flertallet i Norge hører til en og samme religiøse tradisjon innenfor Den Norske Kirke. Likevel er den norske kirkes hegemoni ikke lenger like stort. Tidligere var den en del av det statlige maktapparatet og hadde som hun skriver, et kulturelt monopol. Det er nå rimelig å si at Norge er blitt mer religiøst pluralisert. Stat og kirke er adskilt, staten skal legge til rette for det religiøse mangfoldet. Stadig flere nordmenn har ikke lenger den selvfølgelige tilhørighet til den ene religiøse institusjonen, men er i stadig større grad organisert i forskjellige religiøse og livssynsmessige organisasjoner. (*Botvar og Schmidt: 2010.*) Den norske kirke er nok ikke lenger den selvfølgelige institusjon som former våre verdier og religiøsitet, ikke en gang for de som er medlemmer i den.

Hovedsaken i denne oppgaven er jo verdier og hvilke verdier de ulike aktørene mener Stiklestad i nåtid og i framtid må jobbe for og med. De kristne verdiene er naturlig nok sentrale på et sted som Stiklestad. Etersom Stiklestad Nasjonale Kultursenter er staten Norges kultursenter, så må det jo også være andre verdier som er sentrale her enn bare tradisjonelt kristne verdier. Til stede på Stiklestad er jo også de tre største kirkesamfunnene med hver sine kirker/kapell, så den økumeniske biten er selvsagt sentral når det snakkes om verdier. Med en stadig større andel innvandrere i befolkningen, og med også flere nordmenn som velger bort det tradisjonelt kristne verdisetet, så må det jo også tas hensyn til det. Men hva så med de verdiene som Stiklestad skal og bør forvalte? Nå og i framtida? Det kan synes vanskelig å skille disse fra Olavsarven, fra kristendommen, fra historien. Likevel er det disse verdiene som skaper debatt og høy temperatur i forbindelse med Stiklestad.

Stiklestad Nasjonale Kultursenter har et offisielt mandat til å forvalte verdiene som ligger i Olavsarven og Stiklestad som nasjonalt kultursted. Den Norske Kirkes verdier og deres tilknytning til Stiklestad er i tråd med kristen verditradisjon og kristen forkynnelse. Men her er flere aktører. Stiklestadaksjonen er bare en av flere stemmer som vil la seg høre i den «evige verdidebatten» på Stiklestad. Sommeren 2014 ble det lansert med stor blest menigmanns mulighet til å delta i det store prosjektet Stiklestad mot 2030. Folk ble invitert av selveste Gunnar Hernes (som sitter i rådet for SNK) han sto i spissen for å lansere en idedugnad for Stiklestad mot 2030. Her skal enkeltpersoner, men særlig institusjoner i Verdal og i Trøndelag, ja i Norge, ha fokus på Olavsarv og tusenårsjubileum. Komme med ideer og

innspill og gjøre dette til et så bredt og så godt jubileum som mulig. SNK har i samarbeid med fagfolk fra et vidt spekter av relevante fagdisipliner jobbet med å forme en slags plattform for å ta Stiklestad videre mot et tusenårsjubileum. Det legges vekt på at dette er et nasjonalt jubileum, og de ønsker å opprette et 10 årig nasjonalt forskningsprogram med basis i denne flerfaglige forskningen rundt det nasjonale jubileet som planlegges i 2030. (SNKs hjemmesider.) En av fagfolkene som uttaler seg i et notat i forbindelse med dette jubileet er professor i religionsvitenskap ved universitetet i Bergen: Lisbeth Mikaelsson. Hun uttaler at det er naturlig å fokusere på religiøse spørsmål relatert til Olavstradisjonen, både med utgangspunkt i de kristne trosretningene som allerede er representert, men også i forhold til å inkludere annen religion og religion mer generelt. Hun peker ikke på noen bestemte verdier som må vektlegges i forbindelse med jubileet, men påpeker viktigheten av at religion både spesifikk kristendom og religion generelt blir viktige tema på veien mot 2030. (SNKs hjemmesider.)

4. Metode.

Min tanke er at en representant fra hver av disse stemmene i Stiklestadebatten i størst mulig grad kan svare for de tanker og ideer og ikke minst verdier som deres organisasjon står for. Og at jeg på grunnlag av dette kan trekke noen konklusjoner om både fellesnevnerne og åpenbare uenigheter mellom gruppene. Forhåpentligvis vil det også komme fram noe nytt også som i enda større grad kan belyse Stiklestad og debatten rundt Olavsarven. Sett i forhold til omfanget av denne oppgaven så er tre intervju nok. Det er likevel viktig å passe på at jeg har nok informasjon fra dem til at intervjumaterialet gir et godt nok grunnlag for tolkning og analyse av informasjonen. (Dalen: 2011.)

I forhold til intervjuet valgte jeg å stille alle tre de samme spørsmålene. Dette for å i størst mulig grad kunne sammenligne dem. Like spørsmål, men forskjellige svar. Jeg har også valgt å sende mine intervjuobjekt spørsmålene på forhånd. Dette er gjort med tanke på to ting: For det første: de er representanter for en organisasjon eller institusjon. Det kan være greit å la dem få konferere med andre i samme organisasjon, eller bruke litt tid på dette slik at de svarer mest mulig i tråd med egen organisasjons oppfatning. For det andre: verdivalg, Olavsarv og de lange linjer er ikke nødvendigvis tema en svarer godt nok på hvis en får spørsmålet brått og må svare der og da. Min oppfatning var at å ha best mulig forberedte intervjuobjekt også vil føre til best mulig svar og dermed også en best mulig og fruktbar oppgave fra min side. «Overraskende revolversspørsmål kan gi gode resultater, men det er en vanskelig og krevende

form. (...) Vårt formål er jo å få folk til å snakke om temaer de er opptatt av og vi som forskere er interessert i.» (Repstad: 2007, side 89.)

Et annet moment jeg var nødt til å forholde meg til er om intervjuene skal foregå ansikt til ansikt, eller om jeg kan intervjuer per telefon eller mail. Når det gjelder Per Steinar Raaen og Tor Singsaas, så er deres arbeidsted så nært meg at en tur til dem er høyst overkommelig. Eivind Lundager bor lenger unna. Spørsmålet var da om jeg skulle velge en annen metode for hans intervju? Repstad avviser ikke at en kan gjennomføre intervju gjennom telefon, e- post eller videokonferanse. Men peker på at en ofte mister noe sammenlignet med intervjuer som foregår ansikt til ansikt. For eksempel ikke-verbale ytringer (kroppsspråk) og informantenes «naturlige» sosiale kontekst som han kaller det. (Repstad: 2007). Det er åpenbart at en mister noe av helhetsinntrykket når en ikke møtes ansikt til ansikt. Likevel var det lite av mine informanternes kroppsspråk jeg hadde tenkt å analysere. Deres «naturlige sosiale kontekst» er heller ikke av særlig interesse for min avhandling. Mine intervjuobjekt er offentlig kjente personer som ofte deltar i det offentlige ordskifte. Deres sosiale kontekst, utdanning yrke, m. m er ikke bare kjent for meg, men også for allmennheten. De jeg intervjuet er, som før presisert også representanter for en gruppe, for en organisasjon, for et vedtatt verdigrunnlag eller en verdiplattform om vi vil. Deres personlige vaner, nykker og ikke – verbal respons er ikke for meg så interessant. Det jeg ønsker å komme fram til er hva SNK, Den norske kirke, og Stiklestadaksjonen mener om sentrale tema og begrep i Stiklestadebatten fram mot 2030. De forespurte som jeg intervjuet er således representanter for en felles holdning og oppfatning i egne rekker. Dette gjøres da det ville vært tungvint og lite fruktbart å spørre f.eks. hver enkelt ansatt på Stiklestad Nasjonale Kultursenter om deres syn på Olavsarven f.eks. Resultatet ble at intervjuet av Raaen ble foretatt ansikt til ansikt på SNK, mens de to andre intervjuobjektene sendte sine svar til meg i form av mail.

På dette punktet vil nok også mine intensjoner med intervjuet og min behandling av både spørsmålsform, intervjuform og bearbeidelse vike litt fra den metode Repstad først og fremst skriver om. Det er først og fremst de anonyme informanter som skal intervjues og observeres i forhold til mer subjektive og individorienterte problemstillinger han beskriver. Således sett vil mine intervju i større grad være uttalelser fra respondentene. Likevel ville jeg åpne opp for at jeg kunne komme med oppfølgings spørsmål underveis. Det gjør jeg bare i forbindelse med intervjuet av Raaen.

Og hvordan skal jeg så presentere og vurdere de opplysningene jeg får gjennom intervjuene?

Monica Dalen skriver i sin bok *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming* (2011) om «Kontrast» som metode for framstilling av intervjudata. Hun skriver om at denne framstillingsformen er benyttet i flere forskningsprosjekt og stammer fra Oscar Lewis. Dalen sier at det er et kjent fenomen at vi alle konstruerer våre egne oppfatninger av de situasjonene vi møter. Og at det derfor er interessant å sette ulike personers beskrivelser og opplevelser av en og samme situasjon opp mot hverandre, og at en da får et mer helhetlig bilde av fenomenet som studeres. (Dalen: 2011.) Denne metoden ønsker jeg å benytte når jeg analyserer intervjuene. Gjennom å bruke kontrastmetoden for å sammenligne og se om de tre har ulike oppfatninger av samme situasjon, de samme hendelsene, begrepene og verdiene. Derfor er det også et poeng at alle tre informantene har fått de samme spørsmålene. Kontrast er jo for så vidt en del av min problemstilling i forbindelse med verdivalg. Og det er jo selvsagt et av målene mine å finne ut hva de er uenige om i forbindelse med Stiklestad mot 2030. I materialet mitt finnes grunnlag for å bruke kontrast som verktøy for å analysere mine data og konkludere. Og jeg setter de tre informantenes svar opp mot hverandre for å undersøke om de har ulike oppfatninger angående temaene.

I tillegg er selvsagt sammenligning for å finne *likheter* et like viktig poeng. Når jeg valgte ut de ulike organisasjoner og informanter var det med bakgrunn av at jeg så gode muligheter både til å sammenstille dem via kontrastmetoden, men også til å sammenligne dem for å finne likhetene. Sammenligning i seg selv skaper også kontraster, samtidig som en finner fellesnevnerne. «Sammenligning kan bidra til å tydeliggjøre forskerens funn, skape kontraster og utvikle eller kritisere teoretiske generaliseringer.» (Leseth og Tellmann, 2014, side 159). Likhetene gir grunnlag for dialog om verdiene som skal prege Stiklestad i tiden framover. For meg er det interessant å se om det er større likheter enn ulikheter mellom de tre informantene og de organisasjoner de representerer, og hva likhetene består av.

5. Intervjuene.

Som representant for Stiklestad Nasjonale Kultursenter valgte jeg fagsjef Per Steinar Raaen (f. 1947). Han har bakgrunn som lærer både på videregående skole og ved lærerutdanningen ved høyskolen i Nord Trøndelag, med hovedfag i historie, men også med fransk og statsvitenskap i fagkretsen. Raaen har jobbet ved SNK siden 1. september 2003. Ved SNK er han nå konservator og fagsjef, noe som innebærer at han, nest etter direktøren, har det øverste ansvaret for den faglige virksomheten ved SNK. Han deltar i programarbeidet for olsokdagene og andre programtyper ved SNK, foredragsvirksomhet og møter med alle slags

interessenter. Når det dreier seg mer spesifikt om 2030-satsingen har han vært sentral i SNKs arbeid med dette programområdet i de siste årene.

Fra SNKs egne hjemmesider finner jeg informasjon om deres virksomhet. Stiklestad Nasjonale Kultursenter AS (SNK) ble opprettet som nasjonal knutepunktinstitusjon fra 1996, de har særskilt ansvar for formidling av kunnskap om Olav Haraldsson, om slaget på Stiklestad i 1030 og den delen av norsk historie og samfunnsutvikling som kan knyttes til Stiklestad og Olav den hellige. I kultursenterets virksomhet inngår helårlig formidling av middelalderhistorie, Spelet om Heilag Olav, utstillinger, skoletjeneste og kulturhusvirksomhet.

Stiklestadaksjonenes representant er Eivind Lundager. Han er 57 år gammel og arbeider som adjunkt på en ungdomsskole i Buskerud, i fagene matematikk, naturfag, musikk, historie og religion. Han ble født i Nigeria som sønn i en misjonærfamilie. I Nigeria var det store uroligheter og han ble flyttet til Norge som ung. Der bodde han hos en onkel på Levanger. Onkelen var også sogneprest på Alstadhaug kirke i Levanger. Lundager er utdannet ingeniør og jobbet som det i noen år før han etterutdannet seg til adjunkt.

Om bakgrunnen for Stiklestadaksjonen: Samme dag som den tidligere senterpartileder Gunnar Stålsett figurerte i Trønder-Avisa i juli 2011, og skisserte konkrete planer om et» Internasjonalt multikulturelt senter» på Stiklestad ble Lundager kontaktet av venner som var imot en så vidt radikal endring på dette stedet. De dannet så Stiklestadaksjonen. De så snart kampanje-journalistikken slå mot dem, og der deres initiativ ble ifølge Lundager systematisk forsøkt stemplet som” rasistisk”, beslektet med Behring Breivik og Quisling. Mange ble frustrerte og sinte over å bli stemplet og mobbet på denne måten fordi de var imot et institusjonalisert multikulturelt senter på Stiklestad. De opplevde dialogen som svært elitepreget, og at de selv ikke fikk delta. (Eivind Lundager).

Den Norske Kirkes representant er Nidarosbiskop Tor Singsaas (f. 1948.) Han har teologisk embetseksamen ved Det teologiske Menighetsfakultet fra 1976 og praktisk teologisk eksamen samme sted 1977. Før han ble utnevnt til biskop i Nidaros bispedømme i 2008, var han prost i Byåsen prosti. Han hadde medansvar for vigslingen av biskop Finn Wagle og signingen av kong Harald og dronning Sonja i 1991. Han er også leder av Rådet for Stiklestad Nasjonale kultursenter (fra våren 2009), som er et rådgivende organ og har ingen beslutningsmyndighet i forhold til SNKs virksomhet.

Den norske kirke som inntil nylig var en statskirke er en evangelisk luthersk kirke og presenterer seg selv på sine hjemmesider slik: «Den norske kirke bekjenner den apostoliske kristne tro, som har Guds åpenbaring i Bibelen som grunnlag.» (Den norske kirkes hjemmesider). I sitt visjonsdokument for perioden 2015 – 2018 står dette om kirkens samfunnsengasjement:

«Folkekirken engasjerer seg i samfunnet. I samarbeid mellom menigheter og diakonale institusjoner fremmer kirken omsorg, verdighet og respekt. Kirken fremmer menneskeverd, fred, menneskerettigheter og respekt for skaperverket. Misjon er del av menighetens identitet og et uttrykk for at Gud har gjort oss til sine sendebud. Kirken er en relevant aktør i mediasamfunnet. Kirken er en tydelig og konstruktiv aktør i det norske samfunnet i samarbeid med myndigheter, livssynssamfunn, kulturliv og ulike organisasjoner. De som er nye i Norge, finner sin plass i menighetene i Den norske kirke eller i sine egne trossamfunn. Kirken legger vekt på religionsdialog.» (Den norske kirkes hjemmesider).

Spørsmål intervju masteravhandling - *Stiklestad mot 2030 – et verdivalg?*

1. Hva mener du ligger i begrepet *Olavsarven*?
2. Hvilke verdier mener du/din organisasjon er de viktigste for Stiklestad å ivareta?
3. Fram mot 1000 års jubileet 2030: hvilke områder bør SNK, kirken og kulturliv satse konkret på?
4. Hvordan vurderer du Olavs rolle som konge versus rollen som helgen?
5. Olav Haraldsson la jo grunnlaget for den norske nasjonalstaten. Stiklestad har blitt brukt og misbrukt som nasjonalsymbol. Hvilke tanker har du/din organisasjon rundt dette?
6. Stiklestadebatten de senere år har dreid mye rundt religionsdialog og religiøs forbrødring. Hva legger du i begrepet *religionsdialog*?
7. Har du tro på at religionsdialog nytter?

8. Stiklestad er i utgangspunktet et katolsk pilegrims mål. Konkret, hvordan kan Stiklestad også bidra til religionsdialog og bedre samarbeid mellom religioner?
9. Mener du/din organisasjon det er andre samfunnsområder Stiklestad og Olavsarven bør omfavne?

Første tema var Olavsarven og spørsmålet: *Hva mener du ligger i begrepet Olavsarven?*

For Per Steinar Raaen og SNK er Olavsarven et begrep i stadig endring. Han legger vekt på det dynamiske ved Olavsarven og anser det som vesentlig. Han vektlegger at ulike personer og ulike miljøer legger og vil legge forskjellig i begrepet. For SNK har Olavsarven både en *åndelig dimensjon, en politisk dimensjon, en kulturell dimensjon, en økumenisk og en folkelig dimensjon*. Han påpeker at noen vil kanskje også ta inn den etiske eller miljømessige dimensjonen. Men for SNK er det helt klart de *åndelige, politiske og kulturelle* sidene ved Olavsarven de definerer mest.

Også Eivind Lundager og Stiklestadaksjonen ser det dynamiske ved Olavsarven. Lundager betegner det som et nokså svevende begrep. Han tar utgangspunkt i historiker og forfatter Roy Vegas bok «Når ideologien blender» fra 2014. I den boka tas det utgangspunkt i Stein Bråtens definisjon angående *modellmakt*. Lundager bruker dette som utgangspunkt for å skildre hvordan Olavsarven er blitt farget av ulike ideologier i det norske samfunnet. Han viser til at sosialistiske verdier, sågar marxistiske og også nasjonalsosialistiske verdier og motiv er blitt tillagt Olavsarven. Han viser også til at når AP i 2011 signaliserte at Stiklestad burde bli et internasjonalt multikulturelt senter, så er det et eksempel på den type modellmakt han viser til via Roy Vega. Og også som et eksempel på at Olavsarvens dynamikk eller at den rett og slett blir åpen for enhver ideologis bruk og tolkning. Han viser til at i tradisjonell kristen forståelse innebærer Olavsarven noe verdifullt og umistelig. Et vannskille i Norge da kristenretten innføres. Verdiarven etter Olav vil alltid være sterk siden den angår hele nasjonen. Olavsarven preger vår nasjonale identitet og handler ikke om kvantifiserbare verdier, men om ånd og tanke.

Tor Singsaas tar utgangspunkt i at Olavsarven er et relativt nytt begrep. For biskopen er Olavsarven det som betegner de kristen verdier og de mangfoldige uttrykk de har fått gjennom den kristning av landet som Olav den hellige videreførte. Olavsarv = Kristusarv. Han tar også utgangspunkt i Olavs rolle som en «Kristus-imitator» og om hvordan dette kommer til uttrykk i *Passio Olavi*. Singsaas tar også utgangspunkt i middelalderens forening

mellom religion og politikk, eller retttere sagt mellom religion og konge. Han vektlegger Olavs død som mer retningsgivende for forståelsen av Olav enn hans liv. Biskopen viser til Joh. 12, 24., hvetekornets lov, som det skriftordet som begrunner Olavs verk. Det er den sentrale evangelieteksten på Olsokdagen 29. juli. Han slår også fast at Olavsarven nok fungerer bedre som en betegnelse på de kristne verdier i det sekulære offentlige rom, enn i det indrekirkelige rom. Der er Olavsarven bare en av flere kristne tradisjoner.

Neste spørsmål, spørsmål 2. dreide seg om hvilke verdier Stiklestad bør ivareta: *Hvilke verdier mener du/din organisasjon er de viktigste for Stiklestad å ivareta?*

Per Steinar Raaen snakker på vegne av SNK og dens museale rolle. De skal formidle alle sider ved Olavsarven, og her kommer han tilbake til de åndelige, kulturelle og politiske sidene ved den. Således er det vanskelig for ham å skille ut noen av disse verdiene spesielt siden de er tett sammenvevd. Olav var avhengig av kirkens støtte for å bli konge. Han viser også til Olavs verdier, hva var for ham viktigst? Å være konge eller å være kristen? «Jeg sier som så: uten det ene så hadde han heller ikke fått det andre» sier han. (Raaen side 1. vedlegg 1.) For øvrig når det gjelder verdier så er SNK opptatt av de samme formuleringene som i Grunnloven; den kristne og humanistiske arv. Han nevner demokrati, rettsamfunn og menneskerettigheter.

Eivind Lundager referer til at Stiklestadaksjonen oppsto etter Gunnar Stålsetts uttalelse om Stiklestad som et «Internasjonalt multikulturelt senter for dialog.» For Lundager og Stiklestadaksjonen er det viktig å forhindre at de kristne verdiene i Olavsarven og på Stiklestad ikke blir erstattet av eller utfordret av verdslige, eller sågar antireligiøse verdier. Han er opptatt av en tidslinje på minst 1000 år med samfunnsbyggende virksomhet knyttet til kristningen av landet. Stiklestadaksjonen står og faller på de verdiene vi finner i Hans Nielsen Hauge og Gabriel Ueland. Stiklestadaksjonen vet hva de *ikke* vil ha like mye som hva de ønsker. De vil ha tradisjonelle kristne verdier og gjerne haugianske verdier inn mer på Stiklestad. Og de vil ha de politiske elitetendensene ut!

For biskop Singsaas er det de kristne verdiene som må vektlegges. Og at Stiklestad må ha som hovedoppgave å arbeide med de kristne verdier og den mangfoldige Olavsarven i en ny tid. «Det kristne er utgangspunkt og basis for Stiklestad. Det er «det kristne» som steg fram gjennom Olavs den hellige død på Stiklestad som skapte grunnlaget for alt som siden er blitt til på Stiklestad.» (Singsaas: side 1. vedlegg 3.) Dette skal også være grunnlag for åpent møte og dialog med andre religioner og verdier enn de kristne.

Det neste spørsmålet, spørsmål 3, dreier seg om hovedtemaet for oppgaven: *Fram mot 1000 års jubileet 2030: hvilke områder bør SNK, kirken og kulturliv satse konkret på?*

Raaen poengterer at SNK skal ha fokus på alle de tre hoveddimensjonene. SNK skal ha fokus på historien og det som Olav brakte med seg hjem fra Normandie og England. Men også på vår egen tid. Det er et selvstendig poeng å ha fokus på hva som er viktig for folk i dag. Vi må gjøre begge deler, både det historiserende og det dagsaktuelle. Raaen påpeker at han uttaler seg som «amatør» både når det gjelder kirken og kulturlivets rolle i forhold til Stiklestad mot 2030. Når det gjelder kirken er han av den oppfatning at også kirken er avhengig av å gjøre Olavsarven relevant for folk i dag. Og da spesielt den åndelige dimensjonen og særlig Olavsarvens relevans for ungdom. Etersom det kan se ut som det ikke er å stor rekruttering til kirken i dag, så mener han det er en stor utfordring for kirken. Når det gjelder kulturliv for øvrig sier han at vi skal være klar over at vi er på Stiklestad. Og vi skal være klar over at ikke alt er gangbart på Stiklestad. Vi må ha en overordnet ramme blant annet rundt olsokdagene og ha et blikk på at vi er på Stiklestad. Vi kan ikke si til enhver foredragsholder og et hvert orkester at dette kan de bare gjøre på Stiklestad. Men det går an å ha nærheten og nærværet av den betydning Stiklestad har i norsk kulturarv i bakhodet når en gjør noe på Stiklestad. Det bør også legge noen føringer for kulturlivet. Ting kan være greit å gjøre andre steder, men ikke her, viktig med respekt for stedet sier han.

På spørsmål 3 viser Lundager igjen til Roy Vegas bok «Når ideologien blender» (2014) og til Stein Bråtens teori om modellmakt. For snart to år siden, sier han rykket talsmenn for en egen komite ut og sa at multikulturen skulle stå høyt på dagsordenen for det kommende tusenårsjubileet. Han viser til at her er det noen som har ranet til seg en politisk og retorisk ladet modellmakt i forhold til et jubileum som opptar mange i landet. Han vil minne om hvilken betydning Stiklestad har som historisk fotavtrykk. Dette har selvsagt også med identitet å gjøre, sier han.

«Andre trossamfunn, alt fra muslimske til hinduistiske trosretninger, har også sine steder med stor symbolverdi. Det skulle vel tatt seg ut om Arbeiderpartiet hadde gått inn for å kile inn partiets multikultur-konsept på muslimenes hellige samlingssteder og omgjøre dem til ”Internasjonale multikulturelle sentra”, for eksempel i Mekka?»
(Lundager side 8. Vedlegg 2.)

Lundager mener videre at satsingen mot 2030 bør handle om det SNK ble etablert for: Å rette oppmerksomheten mot overgangen fra hedendom til kristendom. Det er også det han mener

Den Norske Kirke bør være opptatt av i egenskap av å være kirke. Han mener kulturlivet har mer enn nok å ta tak i. Og viser også til at lærebøkene i RLE og samfunnsfag på ungdomstrinnet bør oppgraderes for å lære elevene mer om hvordan individ og samfunn levde før og etter innføringen av kristendommen. Han trekker i den sammenheng paralleller til naturreligioner i dag og deres praksis og til den norrøne religion kristendommen erstattet.

Biskop Singsaas svarer at fram mot 1000 års jubileet bør SNK og kirken i fellesskap arbeide med de kristne verdiene. Men jubileet bør også legge vekt på mangfold og dialog med andre verdisyn og religioner med en trygg forankring i det kristne. Ikke en nasjonalkirkelig markering som i 1930, men åpne opp for det mangfold som innvandrere med en annen kulturbakgrunn og verdisyn representerer. Kirken er dessuten universell, ikke nasjonal. Dette verdensvide perspektivet – vår felles klode er viktig for ham at kommer fram i og fram mot 2030. «I 2030 blir det viktig å vektlegge hvordan vi i landet kan leve godt, trygt og respektfullt med hverandre på tvers av religioner og livssyn.» (Singsaas: side 2. vedlegg 3.)

Det neste spørsmålet, spørsmål 4.lyder slik: *Hvordan vurderer du Olavs rolle som konge versus som helgen?*

Per Steinar Raaen svarer: Det er to sider av samme sak, men også to forskjellige sider. Olavs rolle som helgen har vært mer kommunisert i nyere tid enn kongsrollen. Det er lettere å formidle det som handler om tro enn om historiske fakta, som kan være vanskeligere å finne. Det finnes mindre kunnskap om Olav som konge enn som helgen. Raaen sier at: «Min grunnholdning er at vi snakker litt for lite om den innsatsen han gjorde som konge.» Han har inntrykk av at fram mot 2030 vil fokuset på Olav som konge bli større. SNK har satt i gang med flere markeringer, flere tusenårsjubileum som markerer hendelser i Olavs liv. Dette mener Raaen er med på rette fokuset mer mot Olav som person både hos folk og blant historikerne. Det er mye uutnyttet materiale ikke minst i franske og engelske annaler. Det finnes mye mer skriftlig materiale om helgenkongen enn om vikingkongen. Helgenkongen Olav viser han til: ble jo også viktig for kirkens oppbygging som organisasjon i Norge, men også viktig for kongemakten.

Eivind Lundager påpeker at Olav Haraldsson var en mann av sin tid og at i 1030 var sverdet et selvfølgelig politisk uttrykk. Olav som konge var således ikke annerledes enn andre konger på den tid som deltok i slag. Men han dveler lengre ved Olav som helgen. I det Olav dør som martyrkonge, sier Lundager, bekreftes og symboliseres det vannskillet kristenretten og kristendommen markerte i Norge. Katolske kirkesamfunn vektlegger Olav som helgen mer enn protestantiske. Følgen av det mener Lundager er at Olav som helgen kanskje langt på vei

er glemt. Å ta stilling til Olav som konge eller helgen fortsetter han er kanskje ikke så interessant. Å se på hva Olav sto for, først og fremst i åndelig forstand, og å se på hva vårt moderne samfunn eventuelt er i ferd med å forlate er for han mer meningsfullt. Lundager viser også til at kristningen allerede var godt i gang da Olav kom til Norge. Han viser til dette via en artikkel skrevet av Eli Brunlid. (Lundager: side 9. Vedlegg 2.) Med dette poengterer han at Olav altså ikke var suveren i sin kristning av Norge heller.

Biskopen sier som Lundager at Olav som konge var barn av sin tid. Olavs død er også avgjørende for vurderingen av han som konge. Olavstradisjonen har hentet inspirasjon fra hvordan han ble beskrevet som helgen. Mange av fortellingene om Olav følger ikke det synet på historiske fakta som dagens mennesker bruker. Men Singsaas poengterer at for det religiøse perspektivet så er det ikke mindre verdifullt av den grunn.

På spørsmål 5. kommer jeg med en påstand som mange vil si seg enig i: at Olav Haraldsson la grunnlaget for den norske nasjonalstaten. Det jeg ønsker mine informanter skal reflektere rundt er bruk og misbruk av Stiklestad som nasjonalsymbol:

5. Olav Haraldsson la jo grunnlaget for den norske nasjonalstaten. Stiklestad har blitt brukt og misbrukt som nasjonalsymbol. Hvilke tanker har du/din organisasjon rundt dette?

SNK og Raaen sier at de er helt enige i det første premisset at han la grunnlaget for den norske nasjonalstaten. Og også enige i at Stiklestad er blitt brukt og misbrukt som nasjonalsymbol. Men hva er bruk? Og hva er misbruk? Der har ikke Raaen og SNK noen klar konklusjon. Han sier at mange vil hevde at Nasjonal Samlings bruk av Stiklestad under krigen var misbruk. Noen vil også synes det var ok. Det samme gjelder Bjørnsons bruk av Stiklestad i 1882. Antakeligvis vil det være flere som hevder at Bjørnson drev med misbruk av Stiklestad enn de som hevder NS drev med bruk. Raaen hevder at vi er i et uavklart grenseland når det gjelder hva som er bruk og misbruk av stedet. Når folk legger arrangement til Stiklestad f.eks. Nei til EU, så er det for å bruke Stiklestads symbolikk forteller Raaen. I så måte sier han, driver jo også SNK med bruk. Ikke for noe bestemt politisk mål, men for å skape oppmerksomhet, trekke publikum og tjene penger. Raaen understreker at han håper de ikke tramper over grensen til misbruk og blir beskyldt for det. Og referer igjen til at grensen mellom bruk og misbruk ikke er helt oppgått. Det som SNK er opptatt av er at det ikke skal utvikle seg til noen form for nasjonalisme. Det vil ødelegge både for Stiklestad og for SNK.

I likhet med Per Steinar Raaen peker også Eivind Lundager på at denne type symbolverdi kan misbrukes. Han viser til at flere ideologier innen den totalitære familien har eksempler på det. Han sier at en må være på vakt når Ap med en sosialistisk ideologi i bunnen forsøker å brette om det meste på Stiklestad. Han viser også til at den norske kirke de siste årene også har blitt en mer politisk tumleplass. Lundager presiserer at Stiklestadaksjonen tar avstand fra rasisme og alle hatkulturer. De som hetser Islam mener han er utskudd og det får stå for deres egen regning. Han viser også til at de (Stiklestadaksjonen) har blitt hardt bedømt i så måte når Stiklestadsaken har vært på sitt mest betente.

Biskop Tor Singsaas slår fast at Stiklestad ble misbrukt under 2. verdenskrig av nazistene, og vil ha åpenhet omkring dette. Han peker på at misbruk av religion i ideologisk hensikt alltid er en stor fare og ligger som en mulighet i religionenes vesen. Derfor slår han fast at det alltid må pågå religions og ideologikritikk. Både Kirken og Stiklestad må være opptatt av religionskritikk og jevnlig ha det opp som tema.

Spørsmål 6. dreide seg om temaet religionsdialog. Og ikke minst hva de som ble intervjuet selv legger i det: *6. Stiklestadebatten de senere år har dreid mye rundt religionsdialog og religiøs forbrødring. Hva legger du i begrepet religionsdialog?*

Raaen er først ut: For han og for SNK så er religionsdialog et forsøk på å etablere et forum der representanter for ulike trosretninger møtes for å diskutere og drøfte. Diskutere om de har noe felles, og om det er mulig å dempe det som er motsetningsfylt. Dette for å få til å bruke religion og tro i retning av å utvikle et felleskap på tross av uenighetene.

Lundager slår sammen spørsmål 6 og 7. Men relevant for dette spørsmålet så påpeker han at begrepet «religionsdialog» er absurd eller synonymt med gudsbespottelse i en del land. Han begrunner dette med egen erfaring fra oppvekst i Afrika. Dette utdypes mer under neste spørsmål.

Biskopen poengterer: Religionsdialog er viktig i vår tid. Han påpeker at det må være en viktig del av SNKs virksomhet. Religionsdialog skal gi kunnskap om hvordan tro og verdier kan skape grunnlag for sameksistens. Den skal danne grunnlag for felles verdier som gjør at vi kan leve sammen. For biskopen er det et samfunn som bør være bygd på respekt, rettferdighet og likeverd.

Spørsmål 7 går konkret på om de tror religionsdialog nytter? 7: *Har du tro på at religionsdialog nytter?*

Raaen er ikke positiv til religionsdialog med tanke på hendelsene det siste året. Med det mener han framveksten av IS og situasjonen i Nord Afrika. Men han tenker som så angående religionsdialog: «Hva er alternativet?» Religionsdialog må nytte og hvis det ikke nytter, vet han ikke hva vi kan gjøre! Når det gjelder religionsdialog i Norge er han langt mer optimistisk. Han sier at foreløpig har vi ikke merket noe av de alvorlige religionskonfliktene. Ofte har vi heller sett at det nytter og er nyttig at de religiøse lederne møtes og står skulder ved skulder mot en felles fiende når konkrete hendelser i landet vårt skjer. Han påpeker at ofte er det slik at de troende fra ulike religioner kan ha mer til felles enn ikke troende til felles med troende. Han bruker terroren som rammet Norge i 2011 som eksempel på at religionene finner sammen i felles samforståelse og samhørighet. Han slår fast at lokalt og nasjonalt er erfaringene med religionsdialog positive. Raaen peker også på at det ikke nødvendigvis er slik at en må bli enig om de store prinsipper eller religiøse dogma, men at det ofte er nok å møtes. Poenget med religionsdialog må være å komme fram til en fredelig sameksistens. Han avslutter med å svare ja på spørsmålet, med en rekke forbehold og presiseringer som han selv sier.

Så tilbake til Lundager som understreker at religionsdialog kan oppleves som gudsbespottelse i flere land. Han viser til at over hele den muslimske verden er dette spørsmålet isolert sett en stor utfordring. I den sammenheng viser han til at i det demokratiske Norge har vi lov og rett til å stille spørsmål ved og kritisere religioner, samt legge opp til dialog. Statsminister Stoltenberg understreket i kjølvannet av 22/7 2011 korrelasjonen mellom demokrati og åpenhet viser han til. Samtidig kritiserer han den tidligere statsministeren og hans parti, samt AUF. Han kritiserer forslaget om et «Internasjonalt multikulturelt dialogsenter» og sier at Ap ville ha arenaen for seg selv etter 22/7 og ikke inviterte en eneste opposent med på dialog. Lundager presiserer at skal dialog være troverdig må en tåle å møte opponenter. I den forbindelse viser han igjen til at de som hadde innvendinger mot ideene om multikulturelt senter for dialog på Stiklestad ble stemplet som brune ideologisk sett.

Nidarosbiskopen er tydelig: Vi må ha religionsdialog. Han viser til professor Sturla Stålsett som ledet det såkalte Stålsettutvalget og deres utredning: «Det livssyns åpne samfunn.» Biskopen mener dette er en god beskrivelse for hvordan han ser for seg religion i det offentlige rom. Religionene skal være synlige, åpne for samtale og dialog med hverandre. Han peker på at religion og ideologi bare utøvd i det private, isolerte rom kan være farlig og skadelig for både individ og samfunn. Biskopens mening er at Stålsettutvalget har gitt oss et godt verktøy for

hvordan vi skal se på religion og livssyn sin plass i samfunnet. Han refererer til Stålsettutvalget: «At alle må være innstilt på å bli eksponert for en annens religion og livssyn i det offentlige rom.» (Singsaas: side 2. vedlegg 3.) Dette mener han er nødvendig og sunt for et mangfoldig samfunn som vårt.

På spørsmål 8 beveger jeg meg konkret inn på Stiklestads rolle i forhold til dialog og samarbeid mellom religioner. Også her våger jeg en påstand: at Stiklestad i utgangspunktet er et katolsk pilegrimsmål. *7. Stiklestad er i utgangspunktet et katolsk pilegrimsmål. Konkret, hvordan kan Stiklestad også bidra til religionsdialog og bedre samarbeid mellom religioner?*

SNK har samarbeid med både Den Norske Kirke, den katolske kirke og den ortodokse kirke, eller i alle fall med menigheter innenfor den ortodokse kirke forteller Raaen. De har lagt til rette for at også den ortodokse kirke skal kunne etablere seg på Stiklestad. Det mener Per Steinar Raaen er SNKs bidrag til i alle fall et økumenisk samarbeid. De formidler i alle tre kirkerom som finnes på stedet og tar utgangspunkt i de fysiske uttrykkene for de tre kristne retningene som er representert på Stiklestad. SNKs rolle i den sammenheng er primært formidling og tilrettelegging sier han. Det sier han langt på vei er svaret på SNKs rolle i forhold til øvrige religioner også. I den grad det er snakk om religionsdialog så skal ikke SNK drive med den, men legge til rette for at de som ønsker å drive med religionsdialog får mulighet til det. Han viser konkret til en konferanse i januar 2012 om religionsdialog der SNK la til rette for avviklingen av den.

Stiklestadaksjonens talsmann Eivind Lundager viser til at det er naturlig at Stiklestad er et katolsk pilegrimsmål da det ikke var andre alternativ innen kristendommen rundt år 1000. At Stiklestad er et katolsk pilegrimsmål endrer ikke på noe som helst mener Lundager. Han viser til at Norge ble kristnet bit for bit i tida før Olav Haraldsson og selvsagt også i tida under og etter hans styre. Det han understreker er at Olav blir forbundet med det normative veiskillet og utviklingen av Norge som nasjonalstat.

Singsaas slår fast at Stiklestad ikke bare er et katolsk, men et økumenisk pilegrimsmål. Stiklestad kan bidra til religionsdialog ved at en stadig inviterer til at pilegrimer fra ulike kirkesamfunn søker sammen. Stiklestad skal ikke drive «religionsblanding» som han kaller det. De skal som han ser det legge opp til dialog for å finne fram til felles verdier og respekt for hverandres forskjellighet.

Spørsmål 9 omhandler andre samfunnsområder det kan tenkes at Stiklestad bør omfavne. 9: *Mener du/din organisasjon det er andre samfunnsområder Stiklestad og Olavsarven bør omfavne?*

Her gjentar Raaen at Olavsarven er et begrep i endring og at ingen har et monopol på innholdet i den. Det betyr også at det i framtida vil omfatte ting vi i dag ikke har kjennskap til. Han ser for seg at det vil bli enda mer fokus på verdier og verdispørsmål i tida som kommer, og at det vil prege de neste tusen årene. Dette begrunner SNK sitt fokus på *talestolkonseptet*. I det ligger at de ønsker å bruke Stiklestad og Stiklestads symboltyngde til å sette fokus på ting i samtid og framtid, ikke bare i fortid. Dette er som han ser det i tråd med SNKs samfunnsoppdrag og det som nasjonale myndigheter sier de skal gjøre. Men også i tråd med Olav og hans prosjekt i Norge i sin tid. Også hans prosjekt gikk ut på å etablere et nytt verdisett og en dramatisk omorganisering av det norske samfunn. Den prosessen, understreker han, er vi ikke ferdige med og blir vi aldri ferdige med. Det er vanskelig sier han å spå om framtida og si hva som konkret kan være aktuelt da, men han sier at verdier og grunntanker i et samfunn vil være viktig for Stiklestad. Den symboltyngden Stiklestad har gjør stedet spesielt i så måte. Han har inntrykk av at ting som blir sagt på Stiklestad får ekstra tyngde fordi det er blitt sagt nettopp der, og det liker han. «Folk ønsker å komme hit og si noe på Stiklestad. Og får vi folk til å føle sånn, så synes jeg vi har kommet langt.» avslutter han. (Raaen: side 5. vedlegg 1.)

På spørsmål 9. svarer Lundager at toleranse og likeverd absolutt hører med. Det er fullt mulig å invitere muslimer og andre religioner på besøk, f.eks. gjennom organisasjonen Open Doors. (*Forfatters anmerkning: Open Doors er en organisasjon som jobber for forfulgte kristne over hele verden, men også med menneskerettigheter.*) Dette er noe annet enn å institusjonalisere et Internasjonalt multikulturelt senter for å fremme som han ser det en maskert Arbeiderparti-ideologi. Lundager presiserer igjen:

» Stiklestad er et sted med særlig høy kristenrelatert, kulturell symbolverdi, og intet parti eller andre organer bør få anledning til å brette om slike realiteter i sitt eget maktpolitiske perspektiv.» (Lundager: side 12. vedlegg 2.)

Han sier at andre samfunnsområder med fordel kan defineres og diskuteres andre steder. Han tar utgangspunkt i den rammen og mandatet for et sted som Stiklestad. Stiklestad er en grei kulturell møteplass sier han, men stedets egenart må ingen tukle med. Han slår i den sammenhengen fast at Stiklestadaksjonen vil henge med lenge.

Biskopen uttaler at han opplever at SNK og kirken på Stiklestad jobber med de fagfelt som Olavsarven utfordrer til. Han legger vekt på at han ser fram til markeringen av 1000 års jubileet i 2030 og at det sikkert vil belyse nye aspekter som måtte komme fram.

6. Analyse.

I min analyse av informasjonen fra intervjuene deler jeg inn analysen etter tre temaer: 1. Olavsarv og verdier. 2. Religionsdialog og religionssamarbeid 3. Olav som konge og helgen. Spørsmål 1., 2., 3., 5., og 6. omhandler temaet Olavsarv og verdier. Spørsmål 6., 7., og 8. omhandler religionsdialog og religionssamarbeid. Mens det er spørsmål 4., og delvis 3. og 5. som omfavner Olav som konge og/eller som helgen.

Min analyse bærer preg av at det er tre ganske så forskjellige intervju til tross for samme spørsmål. Raaen og Lundager gir til en viss grad fyldigere intervju enn Singsaas som har en mer knapp stil. Særlig har Lundager skrevet meget utfyllende og lagt til lenker og fotnoter. Han begrunner sine utsagn og forankrer dem i kilder i enda større grad enn de to andre. Dette har også vært nyttig for meg, da jeg kun visste litt om hva Stiklestadaksjonen sto for på forhånd. Han har også flest spissformuleringer og det har derfor også vært mest utfordrende å trekke ut hovedpoeng fra hans fyldige intervju. Når det gjelder biskop Singsaas intervju, så er det kanskje ikke så nødvendig at han utbroderer alle poengene, da det fra før er godt kjent hva Den Norske Kirke står for. Likevel har dette vært en liten utfordring da jeg må passe på slik at jeg ikke tillegger han meninger han ikke har på grunn av de mer sparsomme svarene. Det er kanskje ikke alltid like kjent hva SNK står for blant folk flest. I denne debatten har det vært mange meninger om hva SNK skal og bør beskjefte seg med. Flere steder i intervjuet presiserer Raaen SNKs museale rolle, og minner om hva som er deres offisielle mandat. Min analyse vil kanskje også bære preg av at det er han jeg har intervjuet ansikt til ansikt.

Olavsarv er et hyppig brukt begrep. Men det er ikke så veldig gammelt et begrep. Idar Kjølsvik har samlet flere tekster fra «nyere Olavsarv» i boken *Stiklestad mot 2030*. (2014). I forordet til boken sier han: «Olavsarv har ingen fasit. Den kan forstås, forklares og brukes på ulike vis.» (Kjølsvik, 2014: side 8.) Boken inneholder en rekke prekener, foredrag og utdrag fra Olavsarv-seminarer. Som han sier i forordet så er Stiklestad fremdeles et sted for strid – strid om verdier, om nasjonens og kirkens fremtidige identitet. Også han trekker fram stridighetene rundt Stiklestad i julidagene 2011. (Kjølsvik: 2014). I motsetning til Kjølsvik

har jeg i tillegg til kirkens folk, i tillegg til akademikere med meninger om Stiklestad, stemmen til en av de som var *kritisk* til utviklingen på Stiklestad i 2011: Eivind Lundager og Stiklestadaksjonen. Men hva legger så mine informanter i begrepet?

Ingen av mine intervjuobjekt forsøkte seg på et fasitsvar i forhold til hva som menes med begrepet Olavsarv. Nærmest i så måte må være biskop Singsaas. Både Raaen og Lundager betegnet det som et dynamisk begrep, eller svevende som Lundager uttrykte det. Med andre ord et begrep som både inneholder en del selvsagte elementer og en del varierende innhold fra person til person, ideologi til ideologi, fra en tid til en annen. Innholdet vil variere med tiden og konteksten, og ikke minst alt etter hvilke mennesker eller institusjoner en spør.

For Raaen og SNK har Olavsarven en: *åndelig dimensjon, en politisk dimensjon, en kulturell dimensjon, en økumenisk og en folkelig dimensjon*. Dette poengterer han sterkt og gjentar også flere ganger. For Raaen og SNK er det tydelig at Olavsarven bør betraktes som et litt åpent, dynamisk begrep, med muligheter for framtidige generasjoner å legge *sin* mening inn i. Likevel er det en del konstanter her. At Olavs kristningsverk og også hans rolle som nasjonsbygger er viktig, er det ingen tvil om. Raaen bekrefter jo dette også på spørsmål 2. når han viser til at SNK tar utgangspunkt i grunnlovens formulering om vår kristne og humanistiske arv. For SNK bør det vel også være et poeng å holde Olavsarven så åpen som mulig slik at flest mulig mennesker finner tilhørighet til og interesse for den. Samtidig ville det vært uklokt både å knesette kristendommen ensidig og like uklokt å forkaste kristendommens betydning i dette begrepet. Med andre ord: for Raaen og SNK er Olavsarven dynamisk og mangesidig, men med mest vekt på de *åndelige, politiske og kulturelle* sidene ved Olavsarven.

Lundager slår fast at Olavsarven er et svevende begrep. Med det mener han at ulike ideologier kan legge sin mening inn i det. Også han ser det dynamiske, åpne og noe udefinerte ved begrepet. Likevel er det ingen tvil om at han legger de kristne verdiene til grunn i sin definisjon av Olavsarv. Flere steder i intervjuet legger han vekt på det vannskillet Olavs innføring av kristenretten betydde for middelalderens Norge. Han viser også til at verdien etter Olav er viktig for hele nasjonen og angår oss alle. Altså: Lundager anser begrepet Olavsarv som åpent og dynamisk, men definerer det selv til å være arven knyttet til Olavs kristning av Norge, innføringen av kristenretten og påfølgende nasjonsbygging. Lundager tar

utgangspunkt i en bok skrevet av Roy Vega utgitt i 2014 med tittelen *Når ideologien blander*. Boken handler om Arbeiderpartiets ideologiske historie sett med et kritisk blikk. I forordet til boken viser Vega til sosiologen Stein Bråten og hans definisjon av modellmakt og definisjonsmakt:

«Modellmakt vil si innflytelse på andre i kraft av en gjennomslagskraftig virkelighetsmodell som de andre tilskriver som kilde for endegyldige svar på spørsmål om et bestemt saksområde, og som utelukker spørsmålshorisonen for alternative perspektiver og virkelighetsdefinisjoner.» (Bråtens definisjon. Vega, 2014: side 11.)

For Lundager er Vegas bok og Bråtens definisjon på modellmakt sentral for å forstå og fortolke de prosessene han selv har reagert på og deltatt i på Stiklestad gjennom sin bevegelse Stiklestadaksjonen. Og også for å forstå hvorfor Olavsarv er et svevende begrep. Han retter gjennomgående i intervjuet hard skyts mot Arbeiderpartiet generelt og til tidligere Oslo biskop Gunnar Stålsett spesielt. I forbindelse med Olavsarv så poengterer han at den vide definisjonen gjør at den stilles åpen for enhver ideologisk bruk og tolkning. Lundager er kritisk til Aps sterke idémakt generelt og i forhold til Olavsarv spesielt og deres etter hans syn kristenfiendtlige ideologi. Han er også naturlig nok kritisk til Gunnar Stålsett som lanserte forslaget om multikulturelt senter for dialog på Stiklestad i 2011. Det var jo nettopp Stålsetts uttalelser som gjorde at Stiklestadaksjonen kom i stand. Og hans filosofi i denne saken er i konflikt med Stiklestadaksjonens syn på Stiklestad og Olavsarv. Men, og dette er viktig: Lundager og Stiklestadaksjonen er ikke bare kritiske til Arbeiderpartiet og sosialismens bruk av modellmakt eller Stålsett og Den norske kirkes. De er kritiske til all bruk av Stiklestad og Olavsarv av ideologier som selv smelter den om i sin egen støpeform. Her under også nazismen som han også trekker fram som eksempel. Lundager bruker her ikke bare Bråtens modellmakt til å forstå og å kritisere meningsmotstandere av i dag, men som en generell kritikk av de som beveger seg bort fra opprinnelig, kristen forståelse for Olavsarven. Jeg siterer:

«Kristendommen blir rett og slett stående som en rivaliserende doktrine i forhold til sosialistisk strategi. I nasjonalsosialismen (nazismen) så vi også forsøk på å bruke og misbruke Stiklestad og Olav den hellige og Olavsarven i nok en autoritær og totalitær variabel.» (Lundager side 1. vedlegg 2.)

I forhold til at Olavsarven er et åpent og dynamisk begrep er han og Raaen på linje: Olavsarven som begrep er åpent og dynamisk, og den som ønsker det kan selv «putte på»

elementer en mener hører inn under begrepet Olavsarv. I motsetning til Raaen så er Lundager mindre positiv til en så vid begrepsdefinisjon, det kan lett tippe over til relativisme og han er kritisk til at ideologier fra ytterste venstre til ytterste høyre kan bruke og definere Olavsarven. Det er liten tvil om hva slags verdier Stiklestadaksjonen legger i *Olavsarv*.

Biskopen legger vekt på at Olavsarv er et relativt nytt begrep. Men han er også smalere i sin definisjon. Han er entydig på det kristne verdigrunnlaget i Olavsarven og at det rommer Olavs kristningsverk og hans betydning for kristne verdier. Biskopen sammenligner Olav med Kristus, denne sammenligningen er ikke uvanlig og en ser flere spor etter dette i eldre Olavstradisjon og fortellingene om Olav som helgen. Singsaas tar i bruk et bibelsitat, nemlig *Joh. 12, 24.* som omhandler hvetekornets lov for å beskrive Olavs rolle for kristendommen i Norge. Slik sett er han på linje med Lundager i at innføringen av kristenretten og Olavs kristningsverk i Norge med egen død som det ultimate offer er Olavsarvens essens. Interessant er det at biskopen uttaler at Olavsarven er et begrep som best passer inn i det sekulære rom, og ikke i det indrekirkelige der det finnes flere kristne tradisjoner. Med andre ord så er ikke Olavsarven et så sentralt begrep *innad* i kirken. Biskopen er i alle fall tydelig på at det er de kristne verdiene Olavsarven skal romme, og åpner ikke for andre ideologier å definere dens innhold. Han sier heller ikke noe om miljøaspektet, eller det kulturelle aspektet for den del, slik som Raaen. Biskop Singsaas uttrykker heller ikke uro for at begrepet Olavsarv skal bli formet for mye vekk fra Olavs kristningsverk slik som Lundager. Som biskop i Nidaros og som representant for den norske kirke så er jo også det høyst forståelig. Men kanskje også litt merkelig? Spesielt med tanke på at de to foregående (Raaen og Lundager) så for seg en større grad av tolkning av Olavsarv utenfor tradisjonell kristen forståelse. Biskopen er her på linje med det jeg *antar* uten å vite, det de fleste mennesker i middelalderens pilegrimstradisjon la i Olavs betydning. Som en bærer av Kristi arv og som en martyr for den kristne tro og kristne verdier. Materialet som finnes fra middelalderens Olavstradisjon tyder mye på det og både i kunst og i litteratur finner en likheter mellom skikkelsene Olav og Kristus, som jeg også viser til i denne oppgaven.

Så langt med Olavsarven. Jeg har ikke funnet noen entydig definisjon eller fasit så langt, og ei heller har intervjuene gitt meg det. Alle tre vektlegger det åpenbare: den kristne dimensjonen bak Olavs arv, kristningen av Norge og kristenretten. SNK legger vekt på flere og bredere sider ved Olavsarven enn de to andre. Mens både SNKs mann Raaen og Stiklestadaksjonens Lundager, ser potensialet på godt og på vondt for at enhver person og ideologi kan definere

Olavsarvens innhold, både i samtid og i framtid. For biskopen er Olavs kristningsverk og Olavsarv tydelig to sider av samme sak, og han viser også til sammenligningen mellom Olav og Kristus. Altså begge døden for troen, og deres død førte til en fruktbar tro og kultus som grodde opp i kjølvannet av deres brutale død. Olavsarv er Kristusarv ifølge biskopen. Og så langt vil jeg bare si at de alle tre har rett.

Så var det verdiene mer generelt og hva de ulike aktørene skal legge i, og legge vekt på i forhold til Stiklestad mot 2030. I oppgavens tittel stiller jeg spørsmål om Stiklestads vei mot tusenårsjubileet i 2030 også er et verdivalg? I det legger jeg at selv om flertallet av den norske befolkning er kristne i den forstand at de er medlemmer i Den norske kirke, er stadig flere ikke- religiøse, eller medlemmer i andre tros og livssynssamfunn. I tillegg kommer nyreligiøsiteten og innvandring og stadig flere medlemmer innenfor både Islam og Den katolske kirke inn som en faktor. Det norske samfunnet er verdimesig ikke like homogent som for 100 år siden ved 900 års jubileet. Dessuten har det gått tidvis høye bølger i Stiklestadebatten de senere årene, særlig fra 2011 som jeg ofte har referert til. Derfor er det nå interessant å se på hva slags verdier mine tre intervjuobjekt da faktisk legger til grunn for Stiklestad i nåtid og i framtid. Er de så uenige som det noen ganger kan virke? Eller er det her i bunn og grunn stor enighet? Har det vært storm i et vannglass og er det kun enkelte høye røster i media som skaper brudulje? Eller er det gjennomgående verdikonflikter her mellom de mest aktive interessentene i Stiklestad mot 2030?

Raaen er SNKs representant og må først og fremst ta utgangspunkt i SNKs mandat og deres museale rolle. Deres rolle er jo å formidle alle sider ved Olavs arv. Han legger vekt på de åndelige, politiske og kulturelle sidene ved Olavsarven som verdier å navigere etter også fordi de henger så tett sammen. Ellers tar han utgangspunkt i Grunnlovens formulering om vår kristne og humanistiske arv og legger den til grunn for SNKs verdier.

«For øvrig når det gjelder verdier, så er jo vi opptatt av de samme formuleringer som vi finner i Grunnloven. Altså den kristne og humanistiske arv. Og så føyer man til demokrati, rettssamfunn og menneskerettigheter. Og all disse fem elementene vil være sentrale for Stiklestad Nasjonale Kultursenter å ivareta i tiden som kommer.» (Raaen side 1. vedlegg 1.)

I boken *Vor kristne og humanistiske arv* utgitt av Nidaros bispedømmes komite for

grunnlovsjubileet (2014) skriver Trond Bakkevig nettopp om «Værdigrunnlaget forbliver vor kristne og humanistiske arv» Om arv og religionsfrihet i det livssyns åpne samfunn. Han skriver at til tross for at det norske samfunn er blitt et religiøst og kulturelt mangfoldig samfunn, vedtok Stortinget i 2012 at «Værdigrunnlaget forbliver vor kristne og humanistiske Arv.» Bakkevig skriver at det var grundig diskusjon rundt dette, men at den tydeliggjorde ønsket om å bevare kontinuitet i norsk historie. Og at verdier fra denne arven også skal være med å sette sitt preg på vårt samfunn i framtid. (Bakkevig: 2014). Det er disse verdiene Raaen sikter til, og som naturlig nok vil ligge som premiss for det mandat SNK har fra statens side. Og beskrivende for de verdier SNK skal jobbe med å fremme i nåtid og i framtid.

Det er også viktig for SNK å sette de tre hoveddimensjonene (åndelige, kulturelle og politiske) inn i en historisk ramme, men også å gjøre det dagsaktuelt. SNK har tydelig fokus på hva som er viktig også for folk i dag. Når det gjelder kirkens rolle tar han da naturlig nok utgangspunkt i at den åndelige dimensjonen er deres rolle. Raaen er opptatt av at kirkens utfordring er både rekruttering til kirken og å få gjort innholdet i Olavsarven relevant for dagens mennesker og da særlig de unge. Per Steinar Raaen lever i likhet med meg i et Inntrøndelag der oppslutningen om kirken kan være nokså varierende og oppslutningen blant ungdom også er lav. Sånn sett er det forståelig at han ser at kirken har en utfordring med å formidle og gjøre Olavsarven relevant for de unge i dag. Raaen peker på det som et mulig satsningsområde for kirkens del fram mot 2030. Også når det gjelder kulturlivet som har en så sentral plass på Stiklestad så er verdiene i Olavsarven og stedets betydning viktig å respektere. SNK kan ikke kontrollere alt og alle på Stiklestad og heller ikke si at dette kan de bare gjøre på Stiklestad. Men Raaens poeng er at en må ha respekt for stedet en er på og dets egenart og at en del ting passer det seg ikke for aktører i kulturlivet å gjøre på Stiklestad. På spørsmålet mitt om bruk og misbruk av Stiklestad som nasjonalsymbol er Raaen klar på en ting: at Stiklestad ikke skal misbrukes til nasjonalisme og nasjonalistiske verdier. Ut over det så er det en vanskelig grensegang i forhold til hva som er bruk og misbruk av stedets symbolmakt. Og det gjenspeiles jo også litt i forhold til SNKs holdning til kulturlivet på Stiklestad: det er vanskelig å sette opp tydelige grenser for hva som er «lov» og ikke «lov» på Stiklestad. Men det som foregår av arrangement, konserter, debatter etc. må være innenfor rammen av det som er Stiklestad og Olavsarven verdig. Og hva er det? Jo, konkret er det i alle fall ikke nasjonalisme og nasjonalistiske verdier, det slår Raaen fast at vil være veldig ødeleggende også for SNKs arbeid.

Hvilke verdier er det så Stiklestadaksjonen vil legge til grunn for Stiklestad og dets mest sentrale aktører fram mot 2030? Lundager viser til at Stiklestadaksjonen oppsto spontant i kjølvannet av Stålsetts utspill om å gjøre Stiklestad til et «Internasjonalt multikulturelt senter for dialog.» De reagerer på både innholdet og framgangsmåten til de aktørene som har ønsket å drive multikulturelle konferanser på Stiklestad. Det er liten tvil om at for Stiklestadaksjonen så er det ikke de verdiene som tidligere biskop Stålsett forfektet, ei heller tidligere utenriksminister Støre, eller Stålsettutvalget som bør ligge til grunn for dagens og framtidens Stiklestad. Og som han viser til så var det folk med spesiell tilknytning til Stiklestad som reagerte både i og utenfor politiske fora på de før nevnte utspillene. Det er de som reagerer på at de tradisjonelle kristne verdiene som historisk sett har preget vår kulturarv blir forsøkt forandret eller byttet ut, eller nedtonet. I tillegg reagerer de på framgangsmåten, uten høring og politiske innspill om bruken av Stiklestad og konseptet SNK. Jeg har inntrykk av at de oppfatter dette som en «snikinnføring» av multikulturalisme eller relativisme eller sekularisering på Stiklestad – kristendommens og nasjonens arnested. Han setter også Grunnlovens endring fra 2012 der den *Evangelisk-Lutherske* tro er fjernet som statens offentlige religion (§ 2) i sammenheng med de før nevnte utspillene fra kirkelig og politisk hold.

«Stiklestadaksjonen står og faller på verdiene vi finner i Hans Nielsen Hauge og bondehøvdingen Ole Gabriel Ueland. Dessuten ivaretas kulturlivet best jo nærmere det er folket som lever i og med kulturen til daglig. Følgelig ville vi ha de politiske elitetendensene vekk fra Stiklestad og SNK. Vi vet hva vi ikke vil ha, like mye som hva vi ønsker: Haugianerne var de som virkelig bidro til å bygge landet i både materiell og åndelig forstand. Våre lærebøker toner dette ned, men SNK er nettopp den institusjonen som mer enn noen andre bør holde dette faktum høyt.» (Lundager: side 8. Vedlegg 2.)

Haugianerne ja, den tanken var for meg litt ny i forbindelse med Stiklestad. Derfor må jeg gå litt nærmere inn på den sammenhengen. Hans Nielsen Hauge er mest kjent for sin vekkelsesbevegelse på 1800 tallet. Og for kampen mot konventikkelplakaten (loven mot lekmannsforkynnelse) som ble opphevet i 1842. I tillegg til kampen for å forkynne og utøve sin tro fritt, jobbet han også med sosiale spørsmål og bevegelsen utgjorde også etter hans død en religiøs og politisk kraft i Norge på 1800 tallet. I boken *Vor kristne og humanistiske arv*

(2014) har Øyvind Norderval skrevet om Hauge og om vekkelseskristendommens innflytelse på norsk politikk på 1800 tallet. Her skriver han om at haugianerne er et uttrykk for den europeiske frihetsbevegelsen i tiden, og at de får betydelig politisk makt. Interessant er det at til tross for deres harde kamp mot konventikkelplakaten, så går de imot å oppheve dissenterloven av 1845 (loven som ga andre trossamfunn utenfor Den Norske Kirke lov til å etablere seg i Norge.). (Norderval:2014)

Fri religionsutøvelse skulle altså angå dem selv og bare de som er innenfor Den Norske Kirke. Som Norderval også skriver så var man når det kom til stykket, redd for konsekvensene av den friheten som et stadig mer differensiert samfunn førte med seg. Han skriver også om haugianernes og vestlandspietistenes kamp mot at Alexander Kielland skulle få diktergasje på linje med andre store forfattere. Kielland sto for et lettsindig, sekulært og samfunnsnedbrytende syn etter flere venstremenn med pietistisk livssyn sin mening. Lundager nevner også bondehøvdingen Ole Gabriel Ueland som forbilde. Han er mest kjent som pådriver for opphevelsen av konventikkelplakaten, for kamp for lokalt selvstyre og for formannskapsloven. Ueland var en av de mest markante lederne i det såkalte Bondestortinget som jobbet for å svekke embetsmenns makt både sentralt og lokalt. Til tross for hans liberale syn på konventikkelplakaten og på det politiske systemet, var han konservativ med tanke på dissenterloven og den såkalte jødeparagrafen i grunnloven. Hauge og hans etterkommere i bevegelsen kjempet for religionsfrihet, men med en betingelse: en måtte holde seg innenfor statskirken og ikke utfordre det kristne grunnsyn med sekulære holdninger. De hadde selv med sin kamp mot konventikkelplakaten satt i gang en religiøs frihetsbevegelse, etterpå så de med bekymring på det differensierte samfunnet som vokste fram i tiden etterpå.

(Norderval:2014.) Både mot dissenterloven og mot de som jobbet for det sekulære samfunn måtte de jobbe for å bevare den sanne kristne arven slik som de så det. (Kilde til Hans Nielsen Hauge og Ole Gabriel Ueland: deres biografier på Store Norske leksikon.)

Det går en rød tråd fra Hauge og hans etterfølgeres kamp mot dissenterloven, Bondestortingets kamp mot embetsstatens makt og Lundager og Stiklestadaksjonens verdier. Stiklestadaksjonen retter kritikk mot det de anser som radbrekking av normative verdier basert på jødisk – kristen arv, og som har eksistert i Norge i over tusen år. Aksjonens kritikk mot Arbeiderpartiet med utgangspunkt i Bråtens modellmakt er jo også i samsvar med tradisjonelt haugiansk autoritetsskeptisisme. Nå er selvsagt verden i dag en annen enn på 1800 tallet, og Lundager mer nyansert. Det religiøst differensierte samfunnet, eller det

multikulturelle samfunnet er det nok verken ønske om, eller noen vits i å bekjempe. Slik som jeg tolker Lundager er det heller kampen for å bevare de kristne grunnverdiene i et i all hovedsak kristent land som er viktig. Generell skepsis mot maktpersoners nedbygging av de samme grunnverdiene, og motstand mot at enkeltpersoner eller grupper kan bidra til denne nedbyggingen *mot* flertallets vilje ligger bak Stiklestadaksjonens engasjement. Dette farger naturlig nok også deres syn på hvilke verdier Stiklestad skal jobbe mot fram mot 2030.

Konkret i forhold til SNKs rolle, sier Lundager det er å arbeide med å informere om overgangen fra hedendom til kristendom de bør ha fokus på. Dette gjelder også kirken. Han er generelt opptatt av at fokuset hos de ulike aktørene fram mot tusenårsjubileet bør være på denne overgangen fra hedendom til kristendom og på å informere om innføringen av kristenretten inn i det norrøne ættesamfunnet. Det er viktig at oppvoksende generasjoner kan se en sammenheng mellom norrøn religiøsitet og naturreligioner i relativt moderne tid.

I forhold til bruk og misbruk av Stiklestad som nasjonalsymbol viser han igjen til at dette kan misbrukes, særlig av totalitære ideologier. Og nok en gang uttrykker Stiklestadaksjonens talsmann bekymring for at også Arbeiderpartiet kan misbruke stedet til å bevege seg bort fra de verdiene Stiklestad egentlig bør symbolisere. Men han er også kritisk til at kirken har blitt en mer aktiv politisk aktør de senere årene.

Biskop Tor Singsaas i forhold til verdiene og Stiklestad mot 2030: De verdiene biskopen mener Stiklestad må ivareta er de kristne verdiene. Stiklestads hovedoppgave er å formidle og forvalte de kristne verdiene inn i en ny tid, det kristne er basis og utgangspunkt som han sier, for Stiklestad. Både når det gjelder kirken, men også samfunnslivet generelt så skal Olavsarven og de rike tradisjonene omkring den forvaltes av de som forvalter Stiklestad, fordi det er det kristne som oppsto gjennom Olavs død denne basisen er tuftet på. «Dette skal være grunnlaget i et åpent og dialogiske møte med andre religioner og verdsett enn det kristne.» sier Singsaas (Singsaas side 1. vedlegg 3.) I likhet med Eivind Lundager sier ikke biskopen så mye om kulturlivets rolle fram mot 2030, men fokuserer på SNK og kirkens rolle. I arbeidet fram mot tusenårsjubileet mener han at SNK og kirken i felleskap må jobbe med de kristne verdiene som han fokuserte på i spørsmål 2, men at det også må være åpning for dialog med andre religioner. Han påpeker at det må være med «trygg forankring» i det kristne at denne dialogen skal foregå. Singsaas er framtidsrettet og opptatt av at dette jubileet må bli noe annet enn jubileet i 1930 som jo var en nasjonalkirkelig markering. Det nye mangfoldet i

det norske samfunnet særlig knyttet til innvandrere som bærer med seg en annen kulturbakgrunn og verdier må det også tas hensyn til. Men han trekker det videre også, at kirken er universell og at vi mot 2030 må ha dette verdensvide perspektivet. Bærekraftig utvikling og en god forvaltning av skaperverket er viktig for oss alle på kloden.

I dette synet er det interessant å sammenligne de tre jeg har intervjuet. Raaen har med sin rolle på SNK naturlig nok mest å si om alle aktørene på Stiklestad da han jevnlig er i dialog med dem alle og kanskje kulturlivet særlig. Han har klare formeninger om at ikke alt er gangbart på Stiklestad i fra kulturlivets side, og ser også for seg at kirken har sine utfordringer særlig knyttet til ungdomsrekruttering. Lundager og Singsaas er ikke således i kontakt med kulturlivet på og omkring Stiklestad og velger heller å fokusere på å framheve de verdiene de og deres organisasjon er mest opptatt av. For de to sistnevnte er det de kristne verdiene som må settes i sentrum og framfor alt legge grunnlaget for all aktivitet på Stiklestad. Likevel har Nidarosbiskopen et mer åpent syn i forhold til at andre verdier enn de kristne skal og kan være representert, og at de må møtes med dialog og åpenhet. Vel og merke med *trygg forankring* i det kristne. Han er også framtidsvisjonær og knytter 2030 – jubileet opp mot framtidens utfordringer i et globalt perspektiv, og opp mot kirkens universelle rolle. Lundager derimot er trofast mot at det er overgangen fra det hedenske, norrøne stammesamfunn til det kristne nestekjærlighets samfunnet med innføringen av kristenretten han vil at skal vektlegges. Han er ikke så opptatt av framtidsskymringer av universell karakter, men mer når det går på utvanning av denne kristne arven. Altså et mer konkret syn på hvordan de kristne verdiene skal forvaltes. Og for ham er overgangen fra hedendom til kristendom viktig. Også Raaen og SNK fastslår jo at det er de kristne og humanistiske verdiene som må ligge i bunnen. Felles for alle tre er at de kristne grunnverdiene i Olavsarven må vektlegges, men *graden* av kristendom og dens preg, varierer.

I likhet med Raaen og Lundager sier Singsaas seg enig i at Stiklestad kan bli, og har blitt misbrukt som nasjonalsymbol. Han ønsker at det skal være åpenhet rundt Nasjonal Samlings misbruk av stedet under 2. verdenskrig. Han sier også at all religion og religiøs ideologi har kimen til misbruk i seg og at det derfor er viktig med religionskritikk både innad i kirken og religions og ideologikritikk generelt. I den sammenheng vektlegger han viktigheten av religionskritikk og at Stiklestad jevnlig bør ha temaet religionskritikk på agendaen. Biskopen nevner ideologier generelt, men det blir også her til at det er først og fremst rundt egen religion eller religioner generelt han uttaler seg. Eivind Lundager har i sitt intervju kommet

med kritikk av at kirken i nyere tid er blitt en politisk tumleplass, likevel er det lite politisk sprengkraft i det biskopen uttaler seg om i forhold til Stiklestad og verdier. Det ligger nært opp til hans egen forkynnelse av det kristne budskap, til hans rolle som en biskop i Den Norske Kirke som inntil nylig var en statskirke. Flertallet av innbyggerne i staten er medlemmer i denne kirken, altså er han biskopen til flertallet av innbyggerne i regionen rundt Stiklestad. Det er vel få som undres på at han slik sett er tydelig på de kristne verdiene Olavsarven inneholder og at han forventer at det er de som skal forvaltes i nåtid og framtid av alle aktører på Stiklestad. Likevel er han fullt klar over «de andre» som ikke deler flertallets kultur og religionsbakgrunn og at de må møtes også på Stiklestad med åpenhet og dialog.

Men skiller han seg her egentlig ut fra Stiklestadaksjonen? Er de egentlig så forskjellige? Begge ønsker kristen basis og kristent fokus, begge er åpne for at andre verdisett skal møtes med dialog, men kristendommen må ha begge hendene på rattet. Både Singsaas og Lundager forutsetter slik som jeg tolker dem de kristne verdiene som basis for ikke bare Stiklestad, men for samfunnet, ja for nasjonen. Likevel er biskopen opptatt av å finne felles verdier og felles respekt som skal legge grunnlaget også for framtiden. Verdiene respekt, rettferdighet og likeverd er sentrale for biskopen og et felles ansvar for felles framtid. Dette samsvarer med Raaen som også tar utgangspunkt i den kristne og humanistiske arv, men også i verdiene demokrati, rettsamfunn og menneskerettigheter. Lundager er ikke som jeg tolker han imot disse verdipreferansene, men som nevnt er han i sitt intervju mer spesifikk på dette med hedendom vs. kristendom og kristendommen som normativ retningsgiver for samfunnet vårt.

Neste tema er religionsdialog og religionssamarbeid. Et liten kikk på temaet i norsk sammenheng må til. Religionsdialog har ikke alltid vært forutsatt som en naturlig del av den norske offentlige debatten. Noen kan også kanskje føle seg støtt eller litt engstelig når en skal utsette sine egne verdisett for debatt. Jamfør det jeg har skrevet om tidligere i forhold til religiøs pluralisering og multikulturalisme, så er samarbeid og samtaler mellom religioner og livssyn mer aktuelt enn noen gang. Kjernen i Stiklestadebatten de siste årene har jo også vært hvorvidt den type dialog skal foregå på Stiklestad eller ikke. Oddbjørn Leirvik skriver i sin bok *Religionsdialog på norsk* at myndighetene må gå i bresjen for å vise vei til et samfunn der religionsamtale og vilje til å forhandle hører med til det han kaller den normale orden. Leirvik skriver også at det er lett å stille kritiske spørsmål om religiøst og kulturelt likeverd innen andre stater og sivilisasjoner, men at vi også må granske oss selv med dette samme kritiske blikket. Hvis ikke er det lett å bli offer for et fiendebilde av de andre. (Leirvik: 2001).

I forhold til religion i det offentlige rom skriver Pål Botvar om at det er liten tvil om at religion gjør seg mer gjeldende i den offentlige debatten nå, enn for bare noen år siden. Tidligere har jo tradisjonell sekulariseringsteori hevdet at religion i dag i hovedsak er privatisert. Botvar viser til nye teorier som tyder på at religion er tilbake på den offentlige arena. (Botvar og Schmidt: 2010). Botvar viser til en av disse religionsforskerne: José Casanova som hevder at det foregår en deprivatisering av religion i vestlige samfunn. Den samme Casanova skiller mellom religion på tre nivå innen offentligheten: det statlige, det politiske og det sivile. (Casanova gjengitt i Botvar og Schmidt: 2010). Jeg skal ikke gå nærmere inn på verken Casanovas arbeid eller Botvars videre betraktninger. Men det er interessant at Botvar konkluderer i forhold til religionen i skjæringsfeltet mellom det offentlige og private med at:

«Den norske befolkning aksepterer langt på vei at religion spiller en rolle på den offentlige arena, selv om mange uttrykker skepsis til nære forbindelser mellom religion, politikk og stat. (...) Reell innflytelse på sentrale samfunnsprosesser er imidlertid noe som gjerne følger av interaksjon mellom flere ulike aktører, og ikke noe som automatisk ledsages av økt synlighet i det offentlige rom.» (Botvar og Schmidt: 2010, side 110).

Med utgangspunkt i dette kan det vel tyde på at skal en ha innflytelse i samfunnet vårt må de ulike aktørene også kunne samhandle seg imellom. Så også når det gjelder Stiklestad. Stiklestadaksjonen må sies jamfør Casanovas inndeling å være en sivil aktør innen religion i det offentlige rom, SNK statlig, og selv om den norske kirke ikke er statskirke lenger, må vel den i denne sammenheng sies å være statlig. Alle tre har også ispedd en viss politisk rolle, eller er i alle fall påvirket av politiske valg og vurderinger. Hvilket syn har så de tre aktørene jeg har intervjuet på religionsdialog og religionssamarbeid?

For SNK og Raaen er religionsdialog at ulike religiøse grupper jobber for å finne hva de har til felles, hva de er enige om, og å prøve å bygge bro seg imellom i forhold til det som er motsetningsfylt. Raaen deler religionsdialog inn etter om det foregår i verdenssammenheng eller i norsk sammenheng. Han viser til den pågående situasjonen i Nord Afrika og i Midtøsten etter «den arabiske våren». Og med tanke på den ufred og den militante islamismen som har grodd fram i de senere årene, er det naturlig at han er skeptisk til at religionsdialog

kan lykkes i den sammenheng. Når det gjelder Norge er han langt mer positiv. Han viser til at det i de senere år har vært slik at ledere for norske trossamfunn har funnet sammen i kjølvannet av tragedier og store hendelser i det norske samfunnet. Slik som etter terroren i juli 2011. Som han sier, det er ikke sikkert det er nødvendig å diskutere de store prinsippene, kanskje er det bare nok at en møtes og snakker sammen. Når det gjelder spørsmålet om Stiklestad som et (i alle fall historisk sett) katolsk pilegrimsmål, viser han til at nå er alle de store kristne trosretningene representert på Stiklestad. Den lutherske kirke, den katolske og den russisk ortodokse. Det er som han ser det SNKs bidrag til i alle fall en økumenisk forbrødring. SNK har lagt til rette for at de ulike kirkesamfunnene kan utfolde seg der, nå sist i forbindelse med det russisk ortodokse kapellet. Ellers understreker han at SNKs rolle ikke er å drive religionsdialog, men å legge til rette for den. Han viser til en konferanse som ble avholdt på Stiklestad i 2012, de la til rette for at verdidebatten kunne avholdes, men de var ikke arrangører av den. Det er SNKs rolle i forhold til samarbeid mellom religiøse grupper: å legge til rette for at dialogen kan avholdes, men ikke selv være en part i denne debatten.

Også Eivind Lundager tar en sveip innom internasjonale forhold når han skal svare på hva han legger i religionsdialog, og hvilken nytte han ser i det. Han viser til at det i flere samfunn er en absurd tanke med religionsdialog i seg selv. Og det har han jo rett for seg i. Lundager viser i denne sammenheng også til sine opplevelser fra da han bodde som barn i Afrika, der han selv erfarte kulturbrytning i det samfunnet. Men når det gjelder hjemlige forhold, er vi heldige som kan kritisere religion og legge opp til religionsdialog, sier han. Likevel går han tilbake til Stiklestadaksjonens opphav: sommeren 2011. Stiklestadaksjonen opplevde sterk motstand mot sin markering mot å opprette et internasjonalt multikulturelt senter for dialog på Stiklestad – særlig i kjølvannet av 22/7 2011. De valgte å avlyse sin markering, men han sier de politiske møtene ble ikke avlyst av den grunn. Lundager opplever Aps rolle i debatten den sommeren som å motarbeide alle forsøk på debatt fra deres meningsmotstandere.

Med andre ord: Lundager knytter også spørsmålet om religionsdialog til den debatten han selv sto opp i, og fremdeles står i. Hvorvidt det kan sies å kvalifisere til religionsdialog er vel heller tvilsomt, jamfør den definisjonen jeg tidligere har lagt til grunn for begrepet religionsdialog. At det er en verdidebatt derimot, er det ingen tvil om. Ei heller at religion i denne sammenheng tradisjonell luthersk kristendom er en del av debatten. Hvis jeg igjen skal referere til religionsforskeren Casanova som Botvar referer til (Botvar og Schmidt: 2010) så er det de *politiske og statlige* aktørene i den offentlige religionsdebatten Lundager er kritisk til

her. Han har jo også flere steder i intervjuet vist sin motstand mot at staten og da særlig Arbeiderpartiet skal brette om på kristne grunnholdninger og verdier i det norske samfunnet. Hvor vidt ordskifte mellom AP politikere, Stiklestadaksjonen og andre aktører sommeren 2011 bare handlet om religion er også i gråsonen. Religion, kultur, tradisjon og verdier generelt går hånd i hånd i denne debatten. Det viser også at Stiklestadaksjonen følte seg «kvalt» av offentligheten og av en mye større politisk aktør. Nå må det jo også sies at tragedien i regjeringskvartalet og på Utøya hadde så store dimensjoner at store deler av norsk offentlig debatt sto på «pause» i en tid etterpå. Så det var nok ikke bare Stiklestadaksjonen som måtte utsette eller skrinlegge planene sine i kjølvannet av en så stor nasjonal tragedie. Uansett viser dette at er vanskelig når religiøse eller kulturelle verdier skal forvaltes av ulike aktører i det offentlige Norge.

Biskop Singsaas slår fast at religionsdialog er viktig for vår tid. Den skal gi kunnskap om hverandres tro og verdier, og legge grunnlaget for hvordan vi lever sammen. I motsetning til Per Steinar Raaen mener han at religionsdialog er en viktig del av det SNK skal drive med. Singsaas er krystallklar på at vi må drive med religionsdialog og at det er både sunt og viktig for oss at religionen ikke bare er en del av den private sfære, men at den må tas ut i det offentlige rom og være gjenstand for debatt. Han viser til Stålsettutvalgets før nevnte utredning «Det livssyns åpne samfunn.» For biskopen er det en fin beskrivelse av hvordan han tilnærmer seg temaet religionsdialog og hvordan vi skal praktisere det. Og han tar utgangspunkt i Stålsettutvalgets formulering om at alle skal måtte tåle å bli eksponert for andres religion og livssyn i det offentlige rom. Når det gjelder Stiklestad som katolsk pilegrimsmål, understreker han at det er blitt et *økumenisk* pilegrimsmål. I den sammenheng mener han at Stiklestad bør invitere til religionsdialog, med respekt for hverandres forskjellighet. Stiklestad bør ikke drive religionsblanding, understreker han det vil være en umulighet. Dialogen skal ikke handle om felles tros og religionsutøvelse. Med andre ord respekt for forskjelligheten, men med fokus på felles mål og løsninger på felles problem.

Olav som konge og Olav som helgen: Raaen er opptatt av at kongen Olav bør være mer framtrekkende i framtida. Og han ser også for seg at han kommer til å bli det, at personen Olav kommer til å tre mer fram i tida framover. SNK markerer hendelser i Olavs liv nå hvert år framover mot 2030. Høsten 2014 var det Olavs dåp i Rouen som ble markert, i 2015 hans ilandstigning etc. Som Raaen sier så er det lettere å formidle Olav som helgen enn Olav som konge, da førstnevnte er basert på tro og det siste på historiske fakta. Han bekrefter at det er

flere kilder om Olav som helgen enn om Olav som konge. Og han viser til den rike tradisjonen Olavsfortellinger, men også til den rolle *helgenen* Olav har fått for det norske kongedømmet og for norsk politisk utvikling. Likevel påpeker han at når Olav for eksempel lar seg døpe så er det ikke bare en personlig troshandling, det er også en politisk handling. Han sier også at det er mye uutnyttet materiale i utenlandske kilder, særlig i franske og engelske annaler som kan gi oss mer kunnskap om Olav også før han ble konge i Norge.

Eivind Lundager sier at Olav Haraldsson var en mann av sin tid. Slag og drap var en naturlig del av den tids politikk. Han er ikke så opptatt av å sammenligne Olav som konge eller Olav som helgen, men heller se på den virkning Olavs kristningsverk fikk. Igjen poengterer han det vannskillet i Norges historie som dette kristningsverket utgjorde og at det er ved Olavs martyrdød dette verket «krones». Lundager viser også igjen til at Norge langt på vei var kristnet før Olav og at han slett ikke kan ta æren for det alene, men må sies å ha fått rollen som den som offisielt innførte kristendommen, særlig gjennom hans lovgivning kristenretten. Interessant er det at han også sier at Olav som helgen først og fremst er en katolsk skikk og at følgen av det kanskje er at Olav som helgen er blitt glemt. Det utsagnet strider jo nettopp mot det Raaen sa, og for så vidt også imot det jeg har skrevet om i kapittel 2.3.

Også biskop Tor Singsaas legger vekt på at Olav Haraldsson – kongen, var et barn av sin tid. At vold var den tids politiske uttrykk. Han sier også at Olavs død også har farget vårt syn på Olav som konge. Med dagens krav til historisk korrekthet, vil ikke legendene om Olav verken som konge eller som helgen være gode nok kilder. Men som han sier, i et religiøst perspektiv har de ikke mindre verdi av den grunn. Biskopen legger vekt på at fortellingene om den hellige Olav og Olavstradisjonen også er basert på hvordan han utførte sin kongegjerning, ikke bare på Olavs helgengjerninger.

De fleste som ser Spelet, eller som deltar på Olsokfeiringen i dens mange former vil nok være enig i at Olavslegendenes historiske korrekthet er underordnet. Mytenes Olav, helgenen Olav, har overlevd 478 år med protestantisme, og snart 1000 år etter sin død. Kraften i dette må også kunne forklares i alle fall til en viss grad ut fra han som person, i levende live. Men også den kontekst han levde og døde i. At han ble helligkåret ga både kirken og det norske rikskongedømmet et trumfkort. Fremdeles fenger denne historien oss.

7. Oppsummering og konklusjon.

Det er to store forskjeller mellom de tre jeg har intervjuet:

1. Biskopen og kirken, og Lundager og Stiklestadaksjonen, forutsetter større forankring i kristne verdier på Stiklestad enn Raaen og SNK. Og de forutsetter at kirken eller kristendommen generelt skal spille en større og mer tydelig rolle som aktør på Stiklestad enn SNK, både i forhold til verdier og religionsdialog.
2. Lundager og Stiklestadaksjonen er i motsetning til de to andre organisasjonene, sterkt imot spesielt Arbeiderpartiets innvirkning på norsk religions og livssynspolitikk. De er motstandere av multikulturell dialog på Stiklestad, og ser med bekymring på at Stiklestad kan bevege seg bort fra dens kristne forankring. SNK og Den norske kirke er mer åpen for en slik debatt på Stiklestad. Og de uttrykker ingen bekymring for at myndighetene skal radbrekke vår kristne kulturarv.

Ikke overraskende var ingen av de tre personene eller organisasjonene ute etter å definere Olavsarv en gang for alle. Alle tre informanter vektlegger kristne verdier og Olavs kristningsverk som sentrale verdier innen Olavsarven. Men påpeker også dens dynamikk. Alle tre er også i utgangspunktet positive til religionsdialog. Den norske kirke og Stiklestadaksjonen ønsker at kristendommen skal ta styringa på en slik dialog, ha begge hendene på rattet så å si. SNK derimot er ikke så opptatt av det, men mer opptatt av at representanter fra de ulike religioner skal møtes og prate sammen. Til tross for at vi lever i et i hovedsak kristent land, så er det vanskelig å se for seg at kirken ikke skal få utfordringer med å ha en så førende rolle i forhold til religionsdialog i framtida som biskopen og Lundager forutsetter. Hvis en skal spå framtida, så ser det ikke ut som at oppslutningen om kirken er stigende. Jeg tror Raaen har et poeng når han utfordrer kirken til å prøve å appellere mer til ungdom i framtida. Samtidig deler jeg SNK og Stiklestadaksjonens syn på at alt ikke er gangbart på Stiklestad. Det er et åpenbart poeng i det Lundager sier at det neppe ville blitt godt mottatt med et «multikulturelt senter for dialog» i Mekka, eller i Vatikanet for den saks skyld. Stiklestad er Olav den hellige og tusen års pilegrimstradisjon. Vi bør ikke rokke så mye med det konseptet. Kristen verdi og kulturarv er mer enn bare det kirken som institusjon står for i dag. Å være helt avvisende til de som ønsker å gjennomføre en verdidebatt eller religionsdialog på Stiklestad, kan bli vanskelig. De siste års Olsokdager med den store politiske og kunstneriske pondus blant gjestelisten og olsokprofilene, gjør nok at det etter

hvert vil bli vanskeligere å holde den type debatter unna Norges kristningssted. Dessuten, nå har tanken om både multikulturell dialog og om religiøs forbrødring på Stiklestad blitt sådd.

At Olav var et barn av sin tid, en vikinghelt, kriger og politisk strateg er alle enige om. Som både Singsaas og Raaen påpeker, så er det en stor mytisk tradisjon knyttet til Olav den hellige. Hvor vidt disse helgenfortellingene er sanne, er ikke så viktig. Som Singsaas sier, så er det underordnet selve trosaspektet. Lundager har rett for seg i at i protestantisk tradisjon så var naturlig nok helgendyrkelsen av Olav lenge glemt. Likevel er det spor av at den har tatt seg kraftig opp de senere årene også innen den norske kirke. Det er kanskje ikke så enkelt å se hvis en ikke oppholder seg i Stiklestad eller i Trondheimsregionen, men Olavsmytene og til en viss grad en moderne helgendyrkning er absolutt tilstede. Det beste beviset på det er fysisk: at Olavssteinen er ført tilbake til kirka og ligger bak alteret i Stiklestad kirke. Kanskje kan nettopp den «nye» Olavskulten være med å sette kristendommen mer på kartet og gjøre verdiene i Olavsarven mer relevant for mennesker av i dag?

Min konklusjon blir at det er stor enighet om at kristendommen og kristne verdier fremdeles skal ligge til grunn for aktiviteten på Stiklestad i forbindelse med Olsok og Olavsarv. Det er lite som tyder på at de kristne verdiene Olav døde for blir kullkastet med det første. Likevel er hele det norske samfunnet inne i en omveltning verdimeessig sett, en omveltning som vi ikke ennå vet hva fører til. Våre kristne verdier er også en del av denne omveltningen. Dette gjør Olavsarven også mer åpen og tilpasset de mennesker som skal ta den i bruk og forvalte den. Hvor åpen en ønsker at den skal bli, ja, det er nettopp der de tre aktørene jeg har intervjuet blir litt uenige. Stiklestadaksjonen kan etter mitt syn, oppfattes som for fokusert på å kritisere Arbeiderpartiet og sosialismen, slik at noe av poengene deres om Stiklestads kristne verdiarv blir oversett. SNKs åpne og dynamiske tilnærming til Olavsarven, kan på sin side tendere til relativisme. Og det bør de etter mitt syn passe på så det ikke gjør. På den annen side kan de som er troende kristne, etter mitt syn, komme til å overvurdere kristendommens posisjon i nåtidens og framtidens Norge. utfordringene for de som skal forvalte Stiklestad og Olavsarven i framtida blir å håndtere stadig flere aktører, enkeltutspill og synsing i årene fram mot 2030. Det flerkulturelle samfunnet er kommet for å bli. Likevel er historisk, kulturell og religiøs forankring til Stiklestad som et nasjonalsymbol og et kristent symbol viktig. Svaret på problemstillingen min må derfor bli: Ja, Stiklestad mot 2030 handler om et verdivalg.

Litteraturliste.

Bøker.

Pål Ketil Botvar og Ulla Schmidt: *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. Universitetsforlaget 2010.

Monica Dalen: *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. Universitetsforlaget, 2011.

Michael Jones: *Stiklestad i kulturlandskapsperspektiv*. Foredrag i 2006. Fra: *Stiklestad og andre minnesteder*. Utgitt av Stiklestad Nasjonale Kultursenter AS 2006.

Idar Kjølsvik (redaktør): *Stiklestad mot 2030. – Tekster fra nyere Olavsarv*. Forlaget Helse-Frelse 2014.

Rune Johan Krumsvik: *Forskningsdesign og kvalitativ metode. Ei innføring*. Fagbokforlaget, 2014.

Yngve Kvistad: *Stiklestadspelet, Slaget som formet Norge*. Chr. Schibsteds forlag A/S Oslo 2003.

Per Gøte Larsen: *Stiklestad kirke. Vårt nasjonale arnested*. Stiklestad sokneråd: 2013.

Oddbjørn Leirvik: *Religionsdialog på norsk*. Pax forlag, Oslo 2001.

Nidaros bispedømmeråd/ Den kirkelige grunnlovsjubileumskomite (2011-2014): *Vor kristne og humanistiske arv. – Betrakninger ved 200 års jubileet for grunnloven*. Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeiders forlag, 2014.

Vivi Nilssen: *Analyse i kvalitative studier. Den skrivende forskeren*. Universitetsforlaget, 2012.

Pål Repstad: *Mellom nærhet og distanse. – Kvalitative metoder i samfunnsfag*. Universitetsforlaget 2007.

Jon Vidar Sigurdsson: *Kristninga i Norden, 750 – 1200*. Det Norske Samlaget, 2003

Dagfinn Skre: *Kristningsverk og politisk makt*. Foredrag i 1994. (Fra: *Før og etter Stiklestad 1030. Religionskifte, Kulturforhold, Politisk makt*. Utgitt av Stiklestad Nasjonale Kultursenter 1994. Redaktør Øystein Walberg.

Snorre Sturlasson: *Den store sagaen om Olav den hellige*. Saga bok 2009. Redaktør Torgrim Titlestad.

Anne Birgitte Leseth og Silje Maria Tellmann: *Hvordan lese kvalitativ forskning?* Cappelen Damm AS, 2014.

Roy Vega: *Når ideologien blander*. Metabok Publishing Ireland 2014.

Lars Roar Langslet og Knut Ødegård: *Olav den hellige. Spor etter helgenkongen*. Forlaget Press, 2011.

Aviskilder:

Trønder – Avis: 02.07.2011

Trønder – Avis: 10.08.2013

Trønder – Avis: 24.01. 2014

Trønder – Avis: 25.01.2014

Trønder – Avis: 28.01. 2014

Digitale kilder:

Tale av Bjørnstjerne Bjørnson 4. juli 1882. Kilde Nasjonalbiblioteket:

<http://www.nb.no/nbsok/nb/7300d266251be2fe5ce5fefb75cf7431?index=0> (Lastet ned 20.01. 2015)

Om Hans Nielsen Hauge: https://nbl.snl.no/Hans_Nielsen_Hauge (Lastet ned 15.04. 2015).

Om kristenretten: Det juridiske fakultetsbibliotek Universitetet i Bergen. Skrevet av Dag Roar Fosnes 2006. <http://www.ub.uib.no/fag/rettsvit/kristenretten.htm> Lastet ned 13/11 2014.

Universitetet i Bergen. Det juridiske fakultetsbibliotek om kristenretten.

<http://www.ub.uib.no/fag/rettsvit/kristenretten.htm> Lastet ned 28/10 2014. Kilde ifb kristenretten.

Om kirkestatistikk: http://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/kirke_kostraaar/2014-05-06#content (Lastet ned 03.04. 2015).

Om Kjølsviks forslag om moske og synagoge på Stiklestad: <http://www.ta.no/kultur/article9015209.ece> (Lastet ned 26. 03 2015).

NOU 2013 1 Om det livsynsåpne samfunn. <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/nou-2013-1/id711212/> (Lastet ned 03.04. 2015).

Professor Lisbeth Mikaelsson om Stiklestad 2030:
<http://484ofwce1my43fnec68g48124i.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2012/09/Notat-2030-religionsviter-Lisbeth-Mikaelsson.pdf> (Lastet ned 02. 04. 2015.)

Om multikulturalisme: <https://snl.no/multikulturalisme> (Store Norske Leksikon lastet ned 26.03 2015)

Om Olav den hellige. Store norske leksikon. https://snl.no/Olav_den_hellige Lastet ned 13/11 2014.28/10 2014 kilde til Olavs liv og historie.

Presentasjon av den norske kirke. <http://kirken.no/nb-NO/kristen-tro/kristen-tro/en-evangelisk-luthersk-kirke/> Og: <http://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/plandokumenter/visjonsdokument/>

Om religionsdialog: <http://no.wikipedia.org/wiki/Religionsdialog> (Lastet ned 26. 03. 2015).

Om SNK: <http://stiklestad.no/>

Om Stiklestadaksjonen juli 2011. <http://www.nrk.no/trondelag/folkeaksjon-mot-religiost-mote-1.7719419> (Lastet ned 26. 03 2015).

Om SNKs visjons og plattformbygging mot 2030: <http://stiklestad.no/historie/visjons-og-plattformbygging-2030/> (lastet ned 02. 04. 2015.)

Om medlemmer i trossamfunn utenfor Den Norske Kirke: <http://www.ssb.no/trosamf> (Lastet ned 03.04. 2015).

Om Tor Singaas, Store Norske Leksikon: https://snl.no/Tor_Singaas (Lastet ned 09.04.2015.)

Om Ole Gabriel Ueland: https://nbl.snl.no/Ole_Gabriel_Ueland (Lastet ned 15.04. 2015).

Vedlegg

Vedlegg 1.

Intervju Per Steinar Raaen 2/10 2014

1. Hva mener du ligger i begrepet *Olavsarven*?

- *Både jeg og SNK er av den oppfatning at Olavsarven ikke er et fast definert begrep. Det endrer seg over tid. Det har endret seg over tid, og det vil endre seg over tid. Og ulike personer og ulike miljø legger jo forskjellig i det. Men for vår del har Olavsarven både en åndelig dimensjon, den har en politisk dimensjon, den har en kulturell dimensjon og vi kunne kanskje også fortsett og sagt at den har en økumenisk dimensjon, og den har en folkelig dimensjon. Da har jeg vel kanskje fått med det meste. Noen vil kanskje ta inn andre ting som for eksempel at den har en etisk dimensjon, eller miljømessig dimensjon osv. men da begynner det kanskje å tynnes ut etter hvert. Men helt klart de områdene vi definerer mest er helt klart de åndelige, politiske og kulturelle sidene ved Olavsarven.*

2. Hvilke verdier mener du/din organisasjon er de viktigste for Stiklestad å ivareta?

- *Her må jeg snakke på vegne av kultursenteret som har den museale rollen å håndtere i forhold til virksomheten på Stiklestad. Og når det er snakk om verdier i den sammenhengen så skal jo vi formidle alle sider ved Olavsarven. Altså de åndelige, kulturelle og politiske. Og i den sammenheng synes jeg det er vanskelig å skille mellom den ene eller den andre, for alle de tre verdiene eller dimensjonene i Olavsarven er så tett sammenvevd. Vanskelig å skille de ut og si at det ene eller det andre er fundamentalt forskjellig fra det andre. Det er også et faktum at en kongeaspirant på 900 – 1000 tallet var avhengig av kirkens støtte. Og da kan en si: hva er viktigst for Olav? Er det å være konge, eller er det å være kristen? Jeg sier som så: uten det ene så hadde han heller ikke fått det andre. For øvrig når det gjelder verdier, så er jo vi opptatt av de samme formuleringer som vi finner i Grunnloven. Altså den kristne og humanistiske arv. Og så føyer man til demokrati, rettssamfunn og menneskerettigheter. Og all disse fem elementene vil være sentrale for Stiklestad Nasjonale Kultursenter å ivareta i tiden som kommer.*

3. Fram mot 1000 års jubileet 2030: hvilke områder bør SNK, kirken og kulturliv satse konkret på?

- *SNK skal ha fokus på alle de tre hoveddimensjonene. Vi skal ha fokus på det i historisk sammenheng, altså historiserende sammenheng. Slik at vi gir publikum og for så vidt også oss, tilstrekkelig innsikt om åndelige, politiske og kulturelle sider ved det blant annet Olav brakte med seg hjem fra Normandie og England tidlig på 1000 tallet. Men vi skal også ha fokus på vår egen tid, og vi skal gjøre dette relevant i 2014 og til og med i 2030. Det er et selvstendig poeng å snakke om hva som var viktig for mennesker i 2015 og i 2030, men det er jo tross alt viktigere i vår sammenheng å ha fokus på hva som er viktig for folk i dag. Vi må ha evnen til å gjøre begge deler, både det historiserende og det dagsaktuelle. Vi må sette de erfaringer Olav gjorde i sin utlendighet, inn i en aktuell ramme.*

- *Hvis jeg skal si noe om hva kirken skal gjøre, da blir det basert på et amatørmessig forhold til kirken. Men jeg er nok av den oppfatning at også kirken er avhengig av å gjøre Olavsarven, og spesielt den åndelige dimensjonen relevant for folk i dag. Det er en alvorlig utfordring for kirken. Det kan se ut som det ikke er så stor rekruttering til kirken. Relevansen i det vi kaller for Olavsarven, særlig for ungdom, vil være viktig for kirken å oversette slik at det blir både interessant og relevant i dag.*
- *Når det gjelder kulturliv for øvrig, også her er jeg jo «amatør». Men vi skal være klar over at vi er på Stiklestad. Og vi skal være klar over at ikke alt er like gangbart på Stiklestad. Jeg tenker som så at når vi har en festival som kalles for Olsokdagene på Stiklestad, så skal vi være klar over at vi må ha en overordnet ramme, og et blikk på at dette skal foregå på Stiklestad. Og at det skal ikke nødvendigvis være kurant å gjøre dette andre steder. Vi skal gjøre det slik og slik, fordi vi er på Stiklestad! Nå er det ikke slik at vi kan si til enhver foredragsholder eller et hvert orkester at dette kan dere bare gjøre på Stiklestad. Det går ikke an. Men det går an å ha det som en slags rettesnor i bakhodet at nærheten og nærværet av den delen av norsk kulturarv som kan knyttes til Stiklestad skal være med og legge noen føringer for hva som er rett å gjøre på Stiklestad. Det kan være ting som kan være uproblematisk å gjøre andre steder, men som vil være litt å trampe i salaten fordi det er på Stiklestad. Viktig med respekten for stedets betydning synes jeg.*

4. Hvordan vurderer du Olavs rolle som konge versus rollen som helgen?

- *To sider av samme sak på en måte, men det er to forskjellige sider. Jeg tenker vel at Olavs rolle som helgen har vært mer kommunisert i nyere tid enn rollen hans som konge. Den har forsvunnet litt, fordi det er lettere å formidle noe som har med tro å gjøre, enn noe som har med historiske fakta å gjøre. Fordi de er litt vanskelige å finne tak i. Og derfor har vi mindre kunnskap om Olav som konge enn om Olav som helgen. Og det er nok noe av forklaringen på at man stort sett omtaler han som Olav den hellige, men han gjorde jo tross alt også en betydelig innsats også før han ble hellig. Og den innsatsen tror jeg kanskje vi snakker for lite om, og er litt for lite opptatt av den. Det er i alle fall min grunnholdning. Har inntrykk av at nå og i tiden fram mot 2030 vil nettopp fokuset på Olav som person bli større. For så vidt også en utilsiktet virkning av vår egen satsing når vi nå har fokus på disse tusenårsjubileene. (red. tusenårsmarkeringene for merke hendelser i Olavs liv). Så fokuserer vi i år på tusenårsjubileet for Olavs dåp, Og Olavs dåp er mer enn bare en religiøs handling, for da han steg ned i karet i katedralen i Rouen og begynte å snakke latin, da var dette også en politisk handling! Mye mer enn bare en personlig, åndelig sak. Neste år er det altså fokus på at han steg i land i Norge, året etterpå er det slaget ved Nesjar, og året etterpå er det grunnleggelsen av Sarpsborg og så videre. Så jeg tror den prosessen vi er i nå, kommer til å vekke fokus på og interessen for Olav Haraldsson som person, og som konge. Og jeg tror også at historikere kommer til å bli mer interessert i å lete i utenlandske kilder etter spor av Olav. Det er mye uutnyttet materiale, ikke minst i engelske og franske annaler.*

Oppfølgingsspørsmål: Det at fokuset på Olav som helgen er så stort, kan det ha noe med at de skrevne kildene om hans helgenrolle har ballet på seg etter hans død?

- *I alle fall er det mye mer skriftlig om helgenkongen enn om vikingkongen. Mye av dette knyttet til biskop Eystein Erlendsson i Nidaros, Passio Olavi, Dette ble viktig i kirkens oppbygging av egen organisasjon, men også viktig for kongedømmets oppbygging av*

status og makt i Norge i middelalderen. Det er det ikke tvil om. Og det er klart at det ene førte det andre med seg, vi fikk Passio Olavi, vi fikk tronfølgeordenen, privilegiebrev til kirken, Canones Nidarosensis, som ble kirkens regelverk for kirkens organisering i det kalde nord osv. Så det er mye enklere å finne stoff om helgenkongen enn vikingkonge. Mulig kirken har vært flinkere til å utnytte Olav i sin kirkemakt i motsetning til kongedømmet som ikke har hatt den fornødne innsikt i egen historie. Men han ble jo betraktet som Rex Perpetuum Norvegiae siden midten på 1100 tallet, og det ble det jo senest referert til i talen som Kong Harald holdt her på Stiklestad i 2005. Nei, jeg tror det er en bevissthet om kongerollen som holder på å vokse. I november skal vi ha et foredrag her på SNK om Olav som statsmann og nasjonal strateg. Da får vi fokus på vikingkongen.

5. Olav Haraldsson la jo grunnlaget for den norske nasjonalstaten. Stiklestad har blitt brukt og misbrukt som nasjonalsymbol. Hvilke tanker har du/din organisasjon rundt dette?

-Ja. Vi er helt enige i det første premisset at han la grunnlaget for den norske nasjonalstaten. Vi er også enige i at Stiklestad har blitt brukt, men også misbrukt som nasjonalsymbol. Men, dette blir jo en intellektuell øvelse: hva er bruk? Og hva er misbruk? Det vet jeg ikke om vi helt er i mål med å finne noen endelig konklusjon på. Vet ikke om den er mulig å finne heller. Noen vil nok helt klart si at det Nasjonal Samling gjorde under krigen, helt klart var misbruk av Stiklestad. De fleste av oss som lever i dag vil nok være enig i det at det var misbruk. Men noen vil si at det var helt ok. Hva skal vi da si om Bjørnsson? Som var her i 1882 og brukte Stiklestad som springbrett for sin politiske agitasjon. Mot det daværende regime, mot Sverige osv. er det bruk eller misbruk? Noen vil hevde at det er misbruk. Antakeligvis vil flere hevde at det er misbruk, enn de som hevder NS sine handlinger var bruk. Det vil jeg nok tro. Jeg er vel av den oppfatning av at vi er i et litt uavklart grenseland når det gjelder hva som er bruk og misbruk. Det er klart at det NS gjorde her er misbruk av Olavstradisjonen og misbruk av Olavsnavnet og Olavstradisjonene på Stiklestad. Det er det ingen tvil om. Men hvor grensa går hen? Men hvor grensa går hen mellom det som er bruk og det som er misbruk, det er litt vanskeligere å definere altså. Men det er jo slik at når folk legger arrangement hit, når for eksempel Nei til EU legger arrangement hit, så er det jo for å kunne bruke den symbolikken som Stiklestadmerket har. Og bruke det for et bestemt politisk formål, det vil jeg tro det er altså. Det er klart Stiklestad Nasjonale Kultursenter bruker Stiklestad, vi bruker historien til Stiklestad. Ikke for noe bestemt politisk formål, men det er klart vi ønsker jo å skape oppmerksomhet om virksomheten. Vi skal trekke mer publikum, for det gir mer penger i kassa, og da kan vi gjøre mer. Og hvis vi kan bruke historien for å oppnå det, så, da er vi jo i gang med bruk av historie. Om vi noen ganger tramper over og blir beskyldt for misbruk, det håper jeg da vi ikke gjør. Men den grensen er ikke helt oppgått. Det som SNK er opptatt av det er at det ikke skal utvikle seg til noen form for nasjonalisme. Det vil være veldig ødeleggende for Stiklestad og for virksomheten til SNK.

6. Stiklestadebatten de senere år har dreid mye rundt religionsdialog og religiøs forbrødring. Hva legger du i begrepet religionsdialog?
- For meg og for SNK så er religionsdialog et forsøk på å etablere et forum der representanter for ulike trosretninger møtes for å diskutere og drøfte a: om de har noe

felles. B: om det er mulig å sette så mye fokus på det som er felles at det er mulig å dempe det motsetningsfylte. Og til slutt på en måte for å bruke religion, og trosaspektet i retning av å utvikle en form for felleskap tross uenigheten.

7. Har du tro på at religionsdialog nytter?

- Man kan vel si at det som har skjedd det siste året har ikke vært av det mest optimistiske slaget. Det har liksom ikke slått til for fullt nå. Men jeg tenker som så: hva er alternativet? Jeg kan ikke si at det nytter sånn konkret, kan ikke peke på noe og se at se der, der har de fått det til! Det tror jeg er vanskelig fordi jeg kjenner ikke forholdene rundt omkring i verden så godt. Men jeg kan likevel ikke se at det er et argument for ikke å gjøre det. Så i siste instans så vil jeg vel si at det må nytte. Og hvis det ikke nytter, så vet jeg sannelig ikke hva vi skal gjøre.

Hilde: Når du sier det siste året, da tenker du verden?

- Ja, da tenker jeg i global sammenheng ja, IS og nord Afrika. Det så jo relativt oppløftende ut for et par år siden. I alle fall langt mer oppløftende, men det som har skjedd nå med Irak, Syria og til dels Egypt, det er ikke noen god følelse som jeg sitter igjen med.

Hilde: hvis du tenker Norge da? Og lokalt, religionsdialog her?

- Da er jeg for så vidt langt mer optimistisk, det kan jeg godt si. Men foreløpig har ikke vi merket noe av de alvorlige konfliktene mellom de ulike religionene. Ser jo heller på det som et uttrykk for at det kan være nyttig, og at det kan nytte ved at når det har skjedd bestemte ting så har religiøse ledere møttes. Og de har snakket sammen, de har stått skulder ved skulder mot en felles fiende kan du si. Og da er det ofte sånn at en sterkt troende kristen og en sterkt troende muslim ofte kan ha mer felles enn en som er «ukritiske kristen» eller «umuslimsk», nærmest i retning ateist. Vi så det i forbindelse med terrorangrepene i 2011, vi har sett det i andre anledninger også når det har vært store og dramatiske ting på gang, så trekker man sammen, og prøver å finne fram til en felles samforståelse og samhörighet. Så lokalt og nasjonalt så da tror jeg erfaringene sånn sett er positive. Og en ting er at det er jo ikke sikkert at man oppnår det meste ved at man sitter seg ned i store forsamlinger og i store møter og diskuterer store prinsipper osv. Men når det er det er ting lokalt, i nærmiljøet, i byen eller landet som er felles for oss, kanskje at man da rett og slett bare møtes? En trenger ikke nødvendigvis å snakke så mye sammen, en trenger ikke å bli enige om det ene religiøse dogmet eller det andre. Men poenget er vel å komme fram til en form for fredelig sameksistens. Og hvis man kan oppnå det, så mener jeg religionsdialog for det første nytter, det er vel erfaringene fra Norge et uttrykk for. Skjønt det fins eksempel her også på at det er ikke alle som er enige i dialogen for å si det sånn. Men da er det som regel svært marginale grupper vi snakker om. Så jeg må vel nesten i siste instans svare ja på spørsmålet da. Med en masse forbehold da og presiseringer.

8. Stiklestad er i utgangspunktet et katolsk pilegrimsmål. Konkret, hvordan kan Stiklestad også bidra til religionsdialog og bedre samarbeid mellom religioner?

- Altså hvis vi nå holder oss til kristendommen nå i første omgang. Så har jo SNK samarbeid både med Den norske kirke og med Den katolske kirke. Og i de siste par årene har vi også etablert samarbeid med Den ortodokse kirke. Eller i alle fall med menigheter innenfor den ortodokse kirke. Og vi har lagt til rette for at for eksempel den ortodokse kirke også skal kunne etablere seg på Stiklestad. Det mener jeg er vårt bidrag til skal vi si det

økumeniske da, det vil si forholdet mellom de tre kristne trosretningene. Vi formidler jo også både i den protestantiske kirken og vi formidler jo også i de katolske kapellet og vi formidler også i det ortodokse kapellet. Så det er på måte vår oppgave, vår rolle. Å ta utgangspunkt i de fysiske uttrykkene for de her tre retningene innenfor kristendommen, og vår rolle er formidlers primært. Og tilrettelegger. Det er også langt på vei svaret også på vårt forhold til øvrige religioner. I den grad det er snakk om religionsdialog her så er det jo ikke SNK som skal drive den. Men vi vil gjerne bidra med tilrettelegging slik at andre kan drive med religionsdialog hvis de ønsker det. Det var jo det vi gjorde ved å legge rette for den konferansen som ble arrangert her i januar 2012. Vi var jo ikke en del av religionsdialogen, men vi sørget for tilrettelegging slik at de kunne avvikle en sånn samling her.

9. Mener du/din organisasjon det er andre samfunnsområder Stiklestad og Olavsarven bør omfavne?

- Som jeg sa innledningsvis så er Olavsarven et begrep som er i endring. Det har vært det, og det vil være det i framtida og. Ingen har monopol på innholdet i Olavsarven, det betyr at det i framtida vil omfatte ting som vi per i dag ikke nødvendigvis kjenner til. Eller ting som vi i dag ikke sier at Olavsarven omfatter. Jeg ser vel for meg at det vil nok bli et stadig mer utfordrende spørsmål hva slags verdier vi skal gå inn i de neste tusen årene med. Og at fokuset på verdier og verdispørsmål vil bli mer og mer vesentlig i tida som kommer. Og det er og noe som begrunner vår opptatthet av det vi kaller talerstolkonseptet. At vi ønsker å bruke Stiklestad, eller den symboltyngden som Stiklestad innebærer til å sette fokus på sentrale tema i samtida og i framtida og ikke bare snakke om gamle dager. Og da kan det være snakk om helt andre samfunnsutfordringer enn de som vi kjenner til i dag. Det kan være snakk om at dette er en del av vårt samfunnsoppdrag som nasjonale myndigheter sier at vi skal gjøre. Nettopp at vi skal ha fokus på det som er aktuelle og samfunnsmessige utfordringer i tiden. Og det er også i tråd med hva Olav og hans prosjekt i Norge i sin tid var. Det var også et spørsmål om å etablere et verdsett som var relativt nytt og ukjent for de fleste, men som innebar en dramatisk omorganisering av det norske samfunn for rundt tusen år siden. Den prosessen er vi ikke ferdige med. Jeg tror ikke vi noen gang blir ferdige med den, den ruller og går. Tiden endrer seg, og da endrer samfunnsutfordringene seg også selvfølgelig kontinuerlig. Vanskelig å si konkret hva det kan være for noe, for vi snakker om framtida egentlig. Men spørsmål om verdier og grunntanker i et samfunn det blir viktig for et sted som Stiklestad. Fordi at vi har den symboltyngden som fundament som vi kan bygge dette på, og det er ikke så mange andre som kan gjøre det. Det er også det som er bakgrunnen for dette talerstolkonseptet og talerstolbegrepet at vi har et inntrykk av at ting som blir sagt på Stiklestad får en ekstra tyngde nettopp fordi det blir sagt på Stiklestad. Og jeg føler også når jeg ringer rundt til folk for å høre om de vil holde foredrag, eller andre ting at de synes det er litt stas, de gjør det. Statsministeren sa det i fjor – han skulle vært her før sa han. Det er uttrykk for det jeg tror er symbolsk styrke ved dette stedet. Folk ønsker å komme hit og si noe på Stiklestad. Og får vi folk til å føle sånn, så synes jeg vi har kommet langt.

Vedlegg: 2.

Spørsmål / intervju til masteravhandling:

Stiklestad mot 2030 – et verdivalg?

Innspill til...

10. Hva mener du ligger i begrepet *Olavsarven*?

Begrepet “Olavsarven” er egentlig et nokså svevende begrep, fordi meningsinnholdet kan fylles opp ut fra de intensjoner og motiver brukeren av begrepet har. Historiker og forfatter Roy Vega har vist til modellmakt og definisjonsmakt i boken “*Når ideologien blender*”¹, ut fra sosiologen Stein Bråtens definisjon:

“Modellmakt vil si innflytelse på andre i kraft av en gjennomslagskraftig virkelighetsmodell som de andre tilskriver som kilde for endegyldige svar på spørsmål om et bestemt saksområde, og som utelukker spørsmålshorisonen for alternative perspektiver og virkelighetsdefinisjoner.”

Modellmakt og modellmonopol omdanner virkelige dialoger til skinndialoger, hevder Bråten, ved at den ene partens kunnskaper, erfaringer og spørsmål i større eller mindre grad blir utdefinert som irrelevant. Roy Vega har i boken “*Når ideologien blender*” vist til meningsmonopol og definisjonsmakt som fenomen i sosialistiske samfunn der ideologien har fått godt feste gjennom flere år: Parti, stat, fagbevegelse og medier smelter gjerne sammen og danner egne meningshorisoner der en rekke temafelt blir berørt. Modellmakten vil følgelig prege de områder der sosialistiske paradigmer utfordres, blant annet av verdiperspektiv fra historie der Kristendommen har preget kultur og samfunnsliv. Vega har vist til Arbeiderpartiets forsøk på å redusere kristne symboler og rammeverk, fra ideologen i Edvards Bull dager i 1920-årene, videre via Halvdan Koht og Einar Førde inn i vår tid. Kristendommen blir rett og slett stående som en rivaliserende doktrine i forhold til sosialistisk strategi. I nasjonalsosialismen (nazismen) så vi også forsøk på å bruke og

¹ Vega, Roy: Når ideologien blender. <http://metabookno.blogspot.no>

misbruke Stiklestad og Olav den hellige og Olavsarven i nok en autoritær og totalitær variabel. Karl Marx stod som forfatter av *Det kommunistiske manifest*, og den ideologi han utviklet har ikke fungert i praksis noe sted på kloden. Siden Marx predikerer en fremtid uten å underbygge sitt konsept vitenskapelig, inneholder den sosialistiske doktrinen signifikante metafysiske elementer med klare religiøse islett. Siden systemet ikke har fungert noe sted vil dette etter hvert handle mye om å tro. Marxismen har stadig blitt mer religiøs i vår tid, og toleransen for alternative innfallsvinkler er tilsvarende svekket. Roy Vega viser til Arbeiderpartiets importerte multikulturdoktrine som et ideologisk restaureringsprosjekt, som en slags presenning som kles utenpå den opprinnelige internasjonale sosialismen, da den ikke lenger er så salgbar inn over et nytt årtusen. Slik blir Stiklestad med sin sterke kristne symbolverdi til et sted og en arena som Arbeiderpartiet gjerne vil ta i bruk. Ikke uventet kom de med nokså høye kneløft i 2011 og signaliserte at stedet burde bli et “Internasjonalt multikulturelt senter” som senere ble justert til “et Interreligiøst senter for dialog”.

I tradisjonell kristen forståelse innebærer begrepet *Olavsarven* noe verdifullt og umistelig. Her handler det om et vannskille i Norge da *Kristenretten* ble introdusert på Moster i 1024, om en arv av verdier der vi tidlig finner en Moselov banket inn i steintavler. Dette kom siden til å prege hele den vestlige verden. Generelt vil en arv etter våre biologiske foreldre alltid være gjenstand for spesiell oppmerksomhet. Tilsvarende viktig vil *verdiarven* etter Olav Haraldsson alltid være sterk siden den angår hele nasjonen. Den minner oss om hvem vi er, hva våre forfedre stod for, hvor de var og hvor vi er i dag. Med andre ord skal en arv forvaltes, så også vår nasjonale arv etter Olav Haraldsson som altså preger vår nasjonale identitet. Verdiarven etter Olav Haraldsson handler altså ikke om kvantifiserbare verdier, men om tro, ånd og tanke. Det er dette så mye mer enn noe annet en i ulike forkledninger har forsøkt å kveste bort i sosialistisk strategi og regi.

Når historikere ser tilbake i tid for å analysere personligheter som Olav Haraldsson, ligger det en forventning om at de gjør det i lys av epoken aktørene rundt martyrkongen levde i. Det er riktig og viktig – så lenge analyseverktøyet ikke utelukkende anvendes med vekt på materielle og økonomiske verdier. Igjen: Olavsarven handlet først og fremst om åndelige verdier, herunder åndelige, normative og eksistensielle spørsmål, knyttet til Kristendommen. Som nevnt, slike problemstillinger befinner seg vel i en sfære godt utenfor marxismens

komfortsone? Dersom en gjennom mer eller mindre tilranet modellmakt og definisjonsmakt skal slepe inn marxistisk analyse i bunnen for videre presentasjon og fortolkning av de åndelige verdier som er nedfelt i Olavsarven, risikerer en å gå skoa av seg i forsøk på å innta Stiklestad. Dersom en i tillegg stempler motkraft og momenter helt konsekvent som rasister, er grunnlaget for en konfrontasjon tilstede.

Ikke så å forstå at at Olav Haraldsson var "Guds beste barn". Tvert om var han en brutal kriger, men igjen må vi se hans handlinger, kanskje endatil som aggressor - i lys av sin tid: Kommunikasjonen mellom mennesker med makt i overgangen fra vikingtid til tidlig norsk middelalder, foregikk for en stor del med sverd. Samtidig hører det med til historien og til Olavarven som sådan at Olav Haraldsson ble omvendt i Rouen i Frankrike. Foranledningen var at han som viking, underforstått som hedning møtte et helt nytt menneskesyn, om ikke et nytt verdensbilde: Mennesket var – enten det var mann eller kvinne, konge eller træll, skapt i Guds bilde. Om ikke det var nok ble mennesket frelst i troen på Kvitekrist. Dette må ha vært sjokkerende nye toner, og åpnet da også veien til noe uventet nytt. Dette nye førte til Kristenretten som gjennom flere hundre år ble kalt Hellig Olavs lov. Blodhevn, manndrap og ættehevn ble forbudt ved disse lovene, og dette – mer enn noe annet – bidro som kjent til å parkere den voldelige vikingtiden.

Bernt Torvild Oftestad er professor emeritus i europeisk kulturhistorie med hovedvekt på kirkehistorie. I sin avskjedstale ved Menighetsfakultetet² (2012) hevdet han at kilden til nedbyggingen av konfesjonsstaten lå i det liberale demokratiet. Videre viste han til den tyske rettsfilosof og rettshistoriker, Ernst-Wolfgang Böckenförde, som understreket hva som binder et samfunn sammen: Religion - her spesifikt forstått som den jødisk-kristne tradisjon, bidrar med moralen som igjen er fundamentet for mye av den vestlige etiske tankegangen. Etikken kan altså ikke eksistere uten en moralsk grunnsats eller premiss, noe Böckenförde oppsummerte i følgende spørsmål:

- Når religionen ikke lenger gir den sosio-kulturelle bindingskraften, hvordan skal den sekulariserte og liberale staten da kunne opprettholde den enhet i verdier og normer som samfunnet er avhengig av?

Olavsarven med kristenretten bidro til en viktig overgang fra et splittet samfunn med

² Oftestad: ***Den nye konfesjonsstaten*** (2012)
<http://religioner.no/archives/2383>

hedenske tradisjoner og lovløse ættesamfunn - til å bli et samlet rike med statsmakt, lovregulering og en normativ tankegang. Her var altså kristenretten bindingsverket, og pater Olav Müller sier det slik:

“I et utpreget ættesamfunn – hvor ætt lå i fiendskap med andre ætter, og hvor blodhevn fikk råde grunnen – der hadde kristendommen små sjanser til å bli noe mer enn et ytre ferniss.”

Overgangen til til kristendommen måtte derfor innebære nye lover og et skifte fra ættesamfunn til statsamfunn. De nye, kristne lovene oppgraderte individet på bekostning av ætten. Pater Olav Müller kaller det en “humanisering av samfunnet”. At endringen foregikk ved sverdslag, vitner bare om at frontene var steile. Historikere som foretrekker en marxistisk samfunnsanalyse vil hevde at slagene ved Moster og Stiklestad har en økonomisk årsaksforklaring, der kilden til striden ligger i kampen om ressurser – med religion som en utløsende og promoterende konfliktfaktor. Andre historikere med et indre åndelig blikk vil heller si at striden ikke bare handlet om sverdslag over territorier og materielle verdier, men om en åndskamp. Nå vil vel de færreste i dag anerkjenne metodene, like lite som fornuftige og tenkende mennesker vil godta råskapen i vår egen moderne tid der terrororganisasjoner knapt anerkjenner noen normative grenser for hva det enkelte individ kan utsettes for. Toleransen for brudd på elementære menneskerettigheter har - eller bør ha - en klar og tydelig grense, og da kan det bli nødvendig for en rettsstat å ty til våpenmakt prinsipielt grunnlag. Det er da heller ikke uten grunn at de fleste nasjonalstater, herunder Norge, har både et militært forsvar og politivesen med offentlig tildelt autoritet for å utøve sin myndighet.

Når det gjelder vår normative ballast, vil våre følelser og handlinger ha en innebygd regulator med utgangspunkt i jødedommens ti moralbud. Dette utgangspunktet ligger også til grunn for mye av opplysningstidens syn på mennesket. Spørsmålet er om ikke de samme impulser også var fundamentet for Olav Haraldson og hans bondehær? Selv de må ha innsett toleransens grenser for råskap i samfunnet?

Det indre normative blikk vektlegger altså ikke-materielle verdier. Et sekularisert samfunn som glemmer sine åndelige verdier og kilder, står i fare for å bli fattig på grunn av sine materielle analyser. Av samme grunn må også et sekularisert samfunn kunne se tilbake i tid: Det var jo på Sinaifjellet at Moses fikk De ti bud. Eldgamle, autentiske jødiske skrifter forteller også at disse verdiene ble risset inn i stein av Guds egen finger. Over en tidslinje på 3.500 år har dette gitt dobbel resonans: Verdiene var for det første varige og universelle.

Dernest var de til for menneskets beste. For Norges del foranlediget de helt konkret at blot, æresdrap, tvangsekteskap, utsetting av barn og annen råskap måtte vike for lov og rett. Olav Haraldsson får altså ikke alene æren for samfunnsendringene: Det var nok like mye en allmenn aksept for kristenrettene som blant annet viste til det femte budet: Du skal ikke drepe din neste. Følgelig kan det framholdes det den marxistiske analysen sannsynligvis ikke makter eller ønsker å påpeke: Konvertittundervisningen og den senere dåpen som Olav Haraldsson fikk i Rouen for nøyaktig 100 år siden, åpnet vei for nye verdier i vår egen avkrok av verden. Eidsvoll bekreftet disse verdiene i den konstitusjonelle ånd i 1814. Men det underliggende fundament for vår Grunnlov var nettopp Olavsarven. Det blir nøyere omtalt i siste spørsmål.

11. Hvilke verdier mener du/din organisasjon er de viktigste for Stiklestad å ivareta?

Stiklestadaksjonen oppstod spontant etter at Gunnar Stålsett, far til den radikale Sturla Stålsett i Arbeiderparti-regjeringens religionsutvalg, rykket ut i Trønder-Avisa 2. juli 2011 og ville omgjøre Stiklestad til et "Internasjonalt multikulturelt senter for dialog". Det var veldig mange som var uenige i dette, og sterke følelser kom i sving. Da Arbeiderparti-topper dukket opp på Stiklestad i Olsok-dagene og frontet samme type retorikk som Gunnar Stålsett og hans sønn i det tidligere religionsutvalget, var det enda flere som kom med i Stiklestadaksjonen. Siden dette i tid passerte 22. juli-terroren i Oslo og på Utøya, ble Stiklestadaksjonister ved gjentatte anledninger forsøkt stemplet som rasister og sympatisører av Breivik. Etter dette gikk temperaturen enda mer i været. Det hele kulminerte da en representant fra frigjøringsorganisasjonen PLOs eksekutivkomite kom inn som hovedtaler Olsok-kvelden på Stiklestad i 2012. Da var den "første multikulturelle konferansen" avviklet på Stiklestad i regi av Gunnar Stålsett og hans team, der Israel ble kritisert – stadig etterfulgt av mobbing av opponenter til konferansen. Rasismestemplet ble nå flittig brukt.

Det var daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre og hans statssekretær (tidligere AUF-leder) i utenriksdepartementet som flittigst hadde kontakt med ledelsen på Stiklestad Nasjonale Kultursenter da Støre selv skulle inn og støttet Gunnar og Sturla Stålsetts retorikk. Hadde deres konsept vært forelagt som en idé eller et utkast til politisk behandling for senere votering i lokale og regionale politiske organer, hadde saken neppe skapt reaksjoner i

en slik grad som den gjorde. Det som derimot skjedde var at sentrale politiske aktører, det vi oppfatter som en egenmektig elite, presenterte konseptet som om det for lengst var vedtatt. Det er igjen fristende å trekke fram sosiologen Stein Bråten og historiker Roy Vegas modellmakt og relaterte definisjonsmakt. For folk med tilknytning til dette helt spesielle stedet og regionen både i og utenfor politiske fora, reagerte sterkt på planene som ble lagt fram. Riktignok er Stiklestad Nasjonale Senter som navnet sier et nasjonalt senter, men det betyr ikke at den til enhver tid fungerende regjering kan tillate seg å endre på konseptet SNK, aldeles uten politisk realitetsbehandling regionalt og kommunalt. Høringer og innspill via vanlige demokratiske organer hører med i en slik sammenheng. For å forstå Arbeiderpartiets framferd og politiske vilje til å overkjøre folkemeningen i den skalaen vi så her, må vi tilbake til partiets landsmøte i 1923³. Der uttalte nestlederen, Edvard Bull, følgende uttrykkelige målsetning som aldri siden har vært offisielt dementert på noe landsmøte i ettertid:

- Vi skal gjøre skolen verdslig, liksom sykepleien og begravelsen, ekteskapet og fødselsregistreringen. Vi skal sloss utforsønlig med den bestående offisielle lutherdom som mot andre fordummende sekter. Vi skal ha en pågående og hensynsløs kirkepolitikk, fordi vi mener at religionen er en privatsak. Barna skal gjøres til sosialister, og det er lærerne som skal gjøre dem til det. Skal vi skape den sosialistiske skole, må vi ha makten i skolestyrene og kommunestyrene, og bruke vår makt hensynsløst. Vi vil bort fra alt det barbariske og fra den usunne lære og moral som barna lærer gjennom religionsundervisningen. Skolepolitikk er klassepolitikk.

Å gi en fyldig kommentar til denne uttalelsen, ville føre altfor vidt. Det vi imidlertid registrerer er at grunntonen ikke bare er verdslig og aggressiv mot offentlig religiøs utfoldelse. Den er som kritikk spesielt rettet mot det normative i samfunnet som altså har hentet impulser fra de jødisk-kristne verdier i over ett tusen år. Arbeiderpartiet har i flere perioder tatt mål av seg til å fjerne dette fundamentet og desimere de verdier som har direkte forankring til kristendommen på alle nivå i samfunnet. Derfor brukes nå multikultur-doktrinen som retorisk slegge og brekkstang. Partiets grunnholdning i 1923 står fortsatt i skarp kontrast til den verdiarv SNK skal ivareta som kulturhistorisk senter i dag. Historien

³ Kydland, Olav H: "Sosialistenes kamp mot evangelisk-luthersk kristendom"; Avisen Norge i dag, 02.06.2012; <http://www.idag.no/aktuelt-oppslag.php3?ID=21082>

viser også at nedbygging av kristne institusjoner ikke bare var retorikk:

Oslo Lærerhøgskole ble startet i 1912 av seks ulike kristne organisasjoner, og ble senere overtatt av drevet av Indremisjonsselskapet. Senere i 1947 ble den overtatt av staten, og vi noterer oss at dette skjedde under Einar Gerhardsens andre regjering.

I 2012 ble Grunnloven endret slik at begrepet “*evangelisk-luthersk tro*” ble fjernet helt for å ikke “diskriminere dissentersamfunnene”, og nesten parallellt med dette skulle altså SNK bli et Multikulturelt dialogsentrum, moralsk legitimert av biskopen i Oslo.

Vi ser bokstavelig talt en rød tråd her, for marxisten Edvard Bull fikk det vel til syvende og sist som han ville? Øvrige talsmenn i Den Norske Kirke hadde ingen offisielle innsigelser mot utspillet fra Støre og Ståhlseth, og kom aldri med noen uttalelser i retning av at et multikulturelt oppløp på SNK kanskje kunne ha en slagside.

Selv fikk jeg mange spørsmål fra media om hvem vi var, hva vi stod for og hvor vi ville.

Journalistene på sin side var sterkt preget av å være forutinntatte, med tirader av ledende spørsmål der vi registrerte et samtidig narrativ hos redaksjonene: Både tekst og bilder var spekulative og politisk ladede, nettopp for å sverte individer som forsøkte å kritisere Arbeiderpartiet oppløp på Stiklestad. Eksempelvis hadde Adresseavisen et “historisk tilbakeblikk” over Stiklestad der Quisling og Nasjonal Samling fikk god plass. Vi i Stiklestadaksjonen svarte med at Quisling også forsøkte å forme Stiklestad med sine nazistiske forbilder, mens Arbeiderpartiet la opp til en multikulturell maskerade som et ideologisk restaureringsprosjekt i en tid da den autoritære sosialismen ikke lenger solgte. Det historiske Stiklestad måtte derfor etter vår oppfatning bevares som det solide fotavtrykket det tross alt var og alltid skal få være i Norgeshistorien. Som nevnt snakker vi om en tidslinje på minst ett tusen år i nesten rett linje med samfunnsbyggende virksomhet knyttet til kristningen av landet. Det innebar en høyst sivilisert og lovbyggende del i det som siden skulle bli nasjonalstaten Norge. Der Olavsarven var spesifikk på identifikasjonen av Kvitekryst, der var Konfesjonsstaten like presis fordi den bekreftet Olavsarven. Der kristendommen satte rødt lys for æresdrap, blot og ofring av mennesker, der ble de hedenske tradisjoner i før-kristen tid terminert på grunn av det nye og revolusjonerende menneskesynet. Og det uunngåelige spørsmålet dukker opp:

Hva er så sammenhengen mellom våre verdivalg og sorteringssamfunnet?

Som nevnt tok Norge et kraftig oppgjør med nazismen etter den andre verdenskrig. Men tok

vi det samme oppgjøret med kommunismen og marxismen?

Med godt over et hundretalls intervjuer både nasjonalt og internasjonalt, fikk vi tydeliggjort hva som var vår preferanse når det ble snakk om ideologi:

Stiklestadaksjonen står og faller på verdiene vi finner i Hans Nielsen Hauge og bondehøvdingen Ole Gabriel Ueland. Dessuten ivaretas kulturlivet best jo nærmere det er folket som lever i og med kulturen til daglig. Følgelig ville vi ha de politiske elitetendensene vekk fra Stiklestad og SNK. Vi vet hva vi ikke vil ha, like mye som hva vi ønsker:

Haugianerne var de som virkelig bidro til å bygge landet i både materiell og åndelig forstand. Våre lærebøker toner dette ned, men SNK er nettopp den institusjonen som mer enn noen andre bør holde dette faktum høyt.

12. Fram mot 1000-års jubileet 2030: Hvilke områder bør SNK, kirken og kulturliv satse konkret på?

Her blir Stein Bråtens og Roy Vegas påtegninger knyttet til modellmakt og definisjonsmakt igjen aktuell: For snart to år siden rykket talsmenn for en egen komite ut og sa at multikulturen skal stå høyt oppe på dagsorden under tusenårsjubileet. Allerede her viser uttalelsen hvordan noen har tilranet seg en politisk og retorisk ladet modellmakt. Dette er jo et jubileum som opptar de fleste i dette landet. Kanskje noen nok en gang bør minne om hvorfor Stiklestad har så stor betydning som historisk fotavtrykk? Bare tanken på at en sentralisert politisk elite igjen skal få utbasunere sine fraser om alt annet enn det Stiklestad handler om, er ekkel. Dette har selvsagt også med identitet å gjøre. Andre trossamfunn, alt fra muslimske til hinduistiske trosretninger, har også sine steder med stor symbolverdi. Det skulle vel tatt seg ut om Arbeiderpartiet hadde gått inn for å kile inn partiets multikultur-konsept på muslimenes hellige samlingssteder og omgjøre dem til "Internasjonale multikulturelle sentra", for eksempel i Mekka?

Når det gjelder satsningen mot 2030 bør den tvert imot handle om det SNK ble etablert for: Å rette oppmerksomheten mot overgangen fra hedendom til Kristendom. Det er SNK's mandat, og det bør også omfatte forskning over hvorvidt Kristendommen var kjent i Norge tidligere enn offisielt antatt, (jfr. også neste spørsmål). Det er også det Den Norske Kirke bør være opptatt av i egenskap av å være kirke, og kulturlivet bør ha mer enn nok å ta tak i, om

det ikke også skal bidra til å avsløre den underliggende agenda hos politikerne. Lærebøkene i RLE og samfunnsfag på ungdomsskoletrinnet trenger også en solid oppdatering for å sette elevene i stand til forstå hvordan individ og samfunn levde, både før og etter introduksjonen av kristendommen i Norge. Oppvoksende generasjoner bør også kunne se en korrelasjon mellom norrøn religiøsitet og naturreligioner i relativt moderne tid. Det kan forelegges levende og relativt fersk dokumentasjon på barneofring i afrikanske land. Parallellen tør være slående til det våre ættesamfunn praktiserte, men senere forlot etter innføringen av Kristenretten.

4. Hvordan vurderer du Olavs rolle som konge versus rollen som helgen?

Olav Haraldsson var en mann av sin tid. Det siste han gjorde i sitt jordiske liv var å kløye hodet på Kvistad-bonden fra Inderøya, i følge Snorre. I 1030 var sverdet en selvfølgelig del av et politisk uttrykk. Det gikk som kjent slag i slag gjennom hele middelalderen. Olav ble som kjent møtt av en kjempestor og godt utrustet bondehær, som vel egentlig var rigget av kong Knut den mektige, dersom vi finleser historien. I det Olav ble martyrkonge bekreftet og symboliserer det vannskillet som kom gjennom introduksjon av Kristenretten og Kristendommen i Norge. Katolske kirkesamfunn vektlegger Olav den hellige som helgen i større grad enn det protestantiske trossamfunn gjør. Følgen av det er kanskje at Olav som helgen langt på vei er glemt. Jon Vidar Sigurdsson⁴ har imidlertid noen lesverdige betraktninger i sin bok *"Kristninga i Norden 750 – 1200"* (side 43), men også Sigurdsson vil hevde at *"Kristendommen blei ein religion som herskarane gjekk inn for, ikkje av religiøse grunnar, men fordi han hadde ideologiske og organisatoriske trekk som kunne utnyttast for å legitimera kongemakta."* Kristendommen hadde altså i følge Sigurdsson en hierarkisk oppbygning med kongen som overhode. Vi ser her at tankegangen er analytisk i forhold til eventuelt klasseskille i samfunnet. Tankegangen er med andre ord marxistisk, og overser det åndelige perspektiv. Å ta stilling til Olav som konge eller helgen er følgelig ikke fullt så interessant som å forske på konsekvensene av det Olav stod for, først og fremst i åndelig forstand – og hva vårt moderne samfunn eventuelt er i ferd med å forlate.

Her er det også naturlig å poengtere igjen at Olav Haraldssons rolle ikke var suveren i Norges

⁴ Sigurdsson, Jon Vidar: *Kristninga i Norden 750 – 1200*, Samlaget 2003

kristningshistorie. Eli Bonlid skrev en artikkel i *Kulturavisa til Norge i dag* en interessant artikkel som også burde interessere SNK. Han viser til funn som er gjort i Vik i Sogn hvor de fant ei støpeform for kors. Dateringen antyder at den var i bruk allerede på 800-tallet, hele to hundre år før Olav Haraldsson ble kjent og kristninga av Norge var i gang ”offisielt”. Artikkelen anbefales⁵.

5 Olav Haraldsson la jo grunnlaget for den norske nasjonalstaten. Stiklestad har blitt brukt og misbrukt som nasjonalsymbol. Hvilke tanker har du/din organisasjon rundt dette?

Denne type symbolverdi kan misbrukes. Nasjonalsosialismen, fascismen, kommunismen og militant islamisme bærer i seg mange eksempler på det. Dette gjelder hele den totalitære familien. Derfor bør en også være på vakt når Arbeiderpartiet med en sosialistisk ideologi i bunnen forsøker – delvis gjennom regionale stråmenn å brette om det meste på Stiklestad, slik den norske Kirken de siste årene mer og mer har blitt til en politisk tumleplass. Israel er vel det landet i verden som har blitt aller mest kritisert av norske biskoper de siste ti årene. Dette kalles modellmakt og definisjonsmakt knyttet til Arbeiderpartistaten. At noen utskudd oppe i dette gjør sitt beste for å hetse Islam så snart anledningen byr seg, får stå for deres regning. Hatkulturer i sosiale medier kjenner sin besøkelsestid, og dette er vi oppmerksomme på. Vi tar avstand fra rasisme og alt som er av hatkulturer. Stiklestadsaken har underhånden vært så betent at vi også har vært noe for kritisk bedømt fordi det har kommet mange filterløse kraftuttrykk fra opphissede trøndere. De har da reagert kraftig mot det de opplever som en sentralisert politisk elite fra Oslo som så gjerne vil smykke seg i den omramming Stiklestad gir, særlig hver Olsok.

6 Stiklestaddebatten de senere år har dreid mye rundt religionsdialog og religiøs forbrødring. Hva legger du i begrepet *religionsdialog*?

Dette svarer jeg på i neste spørsmål.

⁵ Avisa Norge i dag / Kulturavisa veke 48 / Eli Bondlid: *Soga om kristninga av Noreg må være feil* (Side 15)

7 Har du tro på at religionsdialog nytter?

Begrepet "religionsdialog" er helt absurd eller synonymt med rendyrket gudsbespottelse i mange av landene vi ikke liker å sammenligne oss med. Over hele den muslimske verden er dette spørsmålet isolert sett en kraftig utfordring. Det kjenner jeg personlig til ettersom jeg ble født i et afrikansk land der kulturer brytes på kryss og tvers, og der naivitet kan være livsfarlig. I vårt demokratiske Norge er vi begünstiget med det privilegium at vi får lov å stille spørsmål og tillater oss å kritisere religioner, foruten å legge opp til dialog. Det foreligger altså en tett korrelasjon mellom demokrati og åpenhet, noe statsministeren understreket i forbindelse med terroren i 2011, men som hans eget parti og AUF spesielt så til de grader misbrukte da de ble utfordret av Stiklestadaksjonen i samme tidsrom. Hele oppløpet om et "Internasjonalt multikulturelt dialogsenter" på Stiklestad foregikk under den politiske radaren, etter hvert i ly av tragedien da det var allmenn enighet om at det i en nasjonal sørgefase ikke var etisk forsvarlig å drøfte politikk i det offentlige rom. Ingen av de politiske møtene på Stiklestad ble avlyst etter 22. juli. Derimot skulle Arbeiderpartiet ha arenaen for seg selv, og invitere ikke en eneste opposent med på dialog. Når det så ble reist innvendinger mot det å omstøte konseptet for Stiklestad Nasjonale Kultursenter til et "Internasjonalt multikulturelt senter for dialog", ble det kritikerne som ble gjenstand for kritikk og brunbeising. Skal en dialog være troverdig må en tåle å møte opposenter. Det vi så på Stiklestad i 2011 var nettopp illustrerende for de maktpolitiske føringer som pågikk i Arbeiderparti-regi i denne perioden. Stiklestadaksjonen avbrøt imidlertid sin hovedmarkering på Olsokdagen på grunn av 22. juli-tragedien.

8 Stiklestad er i utgangspunktet et katolsk pilegrimsmål. Konkret, hvordan kan Stiklestad også bidra til religionsdialog og bedre samarbeid mellom religioner?

At Stiklestad er et katolsk pilegrimsmål henger naturligvis sammen med at det rundt år 1.000 ikke fantes noe kirkelig alternativ til katolisismen. Protestantismen gjorde inntreden over fem hundre år senere, men at stedet er et katolsk pilegrimsmål forandrer egentlig ikke på

noe som helst: Kristendommen kom bit for bit til Norge kanskje allerede et par hundreår før Slaget ved Moster (1024), men det var først og fremst Olav Haraldsson som ble forbundet med det normative veiskillet, og det satte preg på det som senere skulle bli en nasjon.

9 Mener du / din organisasjon det er andre samfunnsområder Stiklestad og Olavsarven bør omfavne?

Toleranse og likeverd hører avgjort med. Det er selvsagt også fullt mulig å invitere muslimer og andre religioner på besøk, for eksempel i samarbeid med organisasjoner som ”Open Doors”⁶, men det er noe helt annet enn å institusjonalisere et Internasjonalt multikulturelt senter for å fremme maskert Arbeiderparti-ideologi som ellers har kilt seg fast da Berlinmuren gikk ned. Igjen: Stiklestad er et sted med særlig høy kristenrelatert, kulturell symbolverdi, og intet parti eller andre organer bør få anledning til å brette om slike realiteter i sitt eget maktpolitiske perspektiv. ”Andre samfunnsområder” kan med fordel defineres og diskuteres andre steder. Dette handler til syvende og sist om en ramme og et mandat for et sted som Stiklestad. Det er en grei kulturell møteplass, men stedets egenart bør ingen tukle med. Derfor vil Stiklestadaksjonen henge med veldig lenge.

Eivind Lundager

Stiklestadaksjonen, 30.11.2014

⁶ <https://www.opendoors.no>

Vedlegg: 3.

Biskop Tor Singsaas

Spørsmål vedr. masteroppgave omkring Olavsarv.

Jeg nummerer spørsmålene uten å gjenta spørsmålsformuleringene.

1. Begrepet Olavsarv er et relativt nytt begrep. Det betegner de kristne verdier, og de mangfoldige uttrykk de har fått gjennom den kristning av landet som Olav den hellige videreførte. (Kristendommen hadde «slått rot» i landet før Olav Haraldsson kom og gjorde krav på kongeverdigheten i 1015. Historikeren Erik Gunnes påpeker i sin Norgeshistorie at kristendommen var kommet til kystlandet av Norge fra Viken til trøndelagen.)
Olavsarv er Kristusarv. Olav ble «en nordisk Kristus» som gikk inn i de roller som var tillagt Kristus. Han ble en «kristus-imitator». Dette kommer særlig til uttrykk i verket « Passio Olavi», forfattet av erkebiskop Eystein på 1100-tallet. Dette var middelalderens måte å formidle evangeliet om Jesus Kristus på. Konge og religion var dypt forenet. Folket var pålagt å ha samme religion som kongen. Det var en sterk identifikasjon mellom kongen og hans religion. Olavs død ble retningsgivende for forståelsen av hvem Olav den hellige var, langt mer enn hans liv. Joh. 12,24 (hvetekornets lov) er blitt det skriftord som begrunner Olavs verk, og som er den sentrale evangelietekst på Olsokdagen, 29.juli.
Begrepet Olavsarv fungerer nok i dag bedre som betegnelse på de kristne verdier i det sekulære offentlige rom, enn i det indrekirkelige. I det indrekirkelige er det flere kristne tradisjoner som påberoper seg å være avgjørende for tro og liv, hvor Olavsarven er en av flere.
2. Stiklestad må ivareta og vektlegge Olavsarven. Det vil si de kristne verdiene. Stiklestad bør se som sin hovedoppgave å arbeide med de kristne verdier inn i en ny tid, og som har sin basis i det rike mangfold Olavsarven og tradisjonene omkring den representerer i kirke og samfunnsliv, vidt forstått. Det kristne er utgangspunkt og basis for Stiklestad. Det er «det kristne» som steg fram gjennom Olavs den hellige død på Stiklestad som skapte grunnlaget for alt som siden er blitt til på Stiklestad.
Dette skal være grunnlaget i et åpent og dialogiske møte med andre religioner og verdsett enn det kristne.
3. Fram mot 1000 årsjubileet i 2030 bør SNK og kirken i fellesskap arbeide med de aspekter nevnt under pkt 2, mht de kristne verdiene. Men det er viktig at jubileet i 2030 legger vekt på mangfold og dialog med andre verdisyn og religioner, med en trygg forankring i det kristne. Jubileet i 2030 må ikke bli en nasjonalkirkelig markering slik som i 1930, men en må åpne opp for det mangfold som er representert ved at vi har fått mange nye som er innvandret i landet med annen kulturbakgrunn og verdisyn. Kirken er dessuten ikke nasjonal, men universell. Det verdensvide perspektiv må komme klart fram i 2013. Vi lever i et verdenssamfunn, - på felles

klode. I 2030 blir det viktig å vektlegge hvordan vi i landet kan leve godt, trygt og respektfullt med hverandre på tvers av religioner og livssyn. Jeg vil også tro at vi i 2030, som i dag, utfordres av at vi skal legge grunnlaget for en framtid for nye generasjoner på denne kloden, - hvordan sikre en bærekraftig og rettferdig forvaltning av skaperverket.

4. Olavs død er avgjørende for vurderingen av ham senere som konge. Som konge var han «barn av sin tid». Maktbruk og brutalitet var også en sentral del av hans måte å være konge på. Olavstradisjonen har hentet inspirasjon fra Olav slik som han ble beskrevet som helgen, etter sin død. Men selvsagt har den hentet sitt materiale også fra Olavs liv, og hvordan Olav utøvde sin kongegjerning. Men fortellingene om Olav både som konge og helgen følger ikke det syn på historisitet som vi anvender i dag. Mye av «stoffet» omkring Olav har legendarisk karakter og preg. Men i lys av det religiøse perspektiv har ikke dette mindre verdi av den grunn.
5. Stiklestad ble misbrukt under 2. verdenskrig av nazistene. Dette må det være åpenhet omkring. Misbruk av religionen i ideologisk hensikt er alltid en stor fare. Det ligger alltid som mulighet i religionens vesen. Derfor må det alltid pågå religions- og ideologikritikk. En kirke må alltid ha et kritisk blikk også innover mot seg selv. For faren for misbruk ligger der alltid.

Derfor bør også Stiklestad være opptatt av religionskritikk, og jevnlig ha det oppe som tema.

6. Religionsdialog er viktig i vår tid. Og det må være en viktig del av den virksomhet SNK utøver. Religionsdialogen skal gi kunnskap om hverandres tro og verdier. Og den skal skape grunnlag for hvordan vi skal leve sammen, og finne fram til felles verdier som gjør at vi i fellesskap skal skape et samfunn bygd på respekt, rettferdighet, likeverd.
7. Vi må ha religionsdialog. Prof. Sturla Stålsett ledet utvalget som kom med forslag til hvordan en skulle utforme en mulig livssyns- og religionspolitikk i det norske samfunn. Utredningen fikk navnet; «Det livssynsåpne samfunn». Dette er en meget god beskrivelse på hvordan jeg ser for meg religionenes plass i det offentlige rom. De skal være synlige, åpne,- i samtale og dialog med hverandre. Religion og ideologi bare «i private rom», i isolasjon, kan være skadelig og farlig både for enkeltmennesker og samfunn. Stålsettutvalget har gitt oss et meningsfullt begrep som godt kan være et program for hvordan vi ser på religionens og livssynets plass i vårt samfunn; « Alle må være innstilt på å måtte bli eksponert for en annens religion og livssyn i det offentlige rom». Dette er nødvendig og «sunt» for et mangfoldig samfunn.
8. Stiklestad er ikke bare et katolsk pilegrimsmål. Det er blitt et økumenisk pilegrimsmål. I dag søker både katolske, lutherske og ortodokse pilegrimer til Stiklestad, sikkert også mennesker fra andre kirkesamfunn enn disse.
Stiklestad kan bidra til religionsdialog ved at en stadig inviterer til dette. Det er viktig å påpeke at dialogen vil handle om å finne fram til felles verdier, samt vise respekt for hverandre forskjellighet. Det vil ikke handle om felles tros- og religionsutøvelse. Stiklestad skal ikke se som sin oppgave å bedrive «religionsblanding». Det vil være en umulighet.

9. Jeg opplever at SNK og kirken på Stiklestad dag arbeider med de grunnleggende fagfelt som Olavsarven utfordrer til.

Jeg ser fram til å bidra i det store arbeid som nå ligger foran oss i markeringen av 1000-årsjubileet i 2030. Dette arbeidet er alt i gang. Og i løpet av dette vil sikkert nye aspekter komme fram som må belyses.